

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 3.

Lördagen den 18 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1947/48, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47.

*Statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)*

Herr Bergvall: Herr talman! Gårdagens remissdebatt, som att döma av de välfyllda för att inte säga överfyllda åhörarläktarna följdes med mycket stort intresse, kretsade ju väsentligen kring inflationsproblemet och det mycket närliggande skatteproblemet. Detta hindrade emellertid inte, att det fanns även några andra ganska intressanta inlägg. Bland annat tog ju statsministern upp frågan om förhållandet mellan det socialdemokratiska partiet och det kommunistiska. Hans deklARATION var formulerad på ett spirituellt sätt och lade upp problemet rent dialektiskt. Han betraktade uppenbarligen kommunisten som en människa med två själar i en och samma kropp och klöv honom därför i två delar. Den ena hälften, den hypotetiske kommunisten eller kommunisten som han borde vara, betraktade han som en god demokrat, en övertygad anhängare av arbetarklassens efterkrigsprogram, och hälsade honom därför hjärtligt välkommen åter till det socialdemokratiska partiet. Mot den andre kommunisten, kanske den verkliga, hyste han däremot — som jag tror på ganska goda skäl — en djup misstro. Han litade inte på hans demokratiska hållfasthet. Hans åskådning ledde honom fram till den slutsatsen, att han, så vitt han nu — som hans ord föll sig — kunde överblicka situationen, inte kunde räkna på någon samverkan mellan det socialdemokratiska och det kommunistiska partiet.

Jag skall inte knyta några närmare reflexioner till statsministerns deklARATION. Endast ett påpekande skall jag göra. Det är, att det inte för honom borde framstå som så orimligt, om denna för all del mycket intelligent upplagda men ytterligt dialektiskt färgade deklARATION inte har haft lika lätt att bli förstörd av den stora allmänheten som hans företrädares mera rätlinjiga och rakt på sak gående uttalanden i samma fråga. Men ingenting ont i detta. De framtida handlingarna få väl visa, vilken kommunisttyp som i fortsättningen för den nuvarande statsministern kommer att framstå som den, med vilken han bör räkna. Av gårdagens anförande att döma skulle det vara den andra typen, och då har jag ingenting att erinra för min del.

Mycket intressant var också statsministerns i denna kammare bara antydda men efter vad det sagts mig i andra kammaren klart uttalade motvilja mot den dirigering av arbetarklassens tidningsläsning, som nu försökes med medel, vilka nästan skulle kunna betecknas som tvångsmedel. Denna deklARATION gläder mig uppriktigt — om den är rätt refererad för mig — ty den visar en levande insikt om någonting, som jag betraktar som ett grundväsentligt demokratiskt värde.

Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid dessa andra problem utan går tillbaka till inflationsproblemet och vad därmed sammanhänger. Jag vill för-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

utskicka, för att inte bli missförstådd, att jag inte hör till dem, som vilja måla någon katastrofsituation. Jag tror inte — och jag skiljer mig kanske i det avseendet från en del andra — att vi befinna oss i ett sådant läge, att vi med största sannolikhet skulle ha att räkna med en utveckling, som innebär en katastrof för penningvärdet, även om vi inte göra mera för att dämpa utvecklingen än vad vi göra i dag. Jag tror till och med, att vi under vissa förutsättningar kunna få en utveckling — om jag tänkte bara på inflationsproblemet, skulle jag kunna säga, att om vi hade god tur — skulle vi kunna få en utveckling, som gör att följderna av det nu mycket otillfredsställande läget inte bli så allvarliga för oss. Jag tillhör sålunda inte dem som tro på någon katastrof, men jag måste tillägga, att jag tycker att den nuvarande situationen även med den reservationen är ganska oroande, och jag vill stryka under, att från mina utgångspunkter är även en relativt begränsad prisstegring ett allvarligt ont. Den är ett allvarligt ont, därför att den går ut över grupper, som befinna sig i den situationen, att de inte hinna med i den allmänna kapplöpningen om att få sina inkomster höjda. De grupper, som närmast drabbas av en penningvärdesförsämring, av en prisstegring, om en sådan skulle sätta in nu, äro de, som tidigare under kriget fingo känna av den prisstegring, som då ägde rum. Det är småsparare, det är försäkringstagare, det är en hel del andra grupper, som inte tillhöra de stora organiserade grupper, vilka kunna bevaka sina intressen i den allmänna kapplöpningen om inkomstförbättringar.

Därför måste jag säga, att även om jag inte hör till dem som måla några katastrofbilder på väggen, så ser jag ganska allvarligt på detta problem. Jag är beredd att erkänna, att det i viss mån är ett psykologiskt problem. Speciellt herr Åkerberg strök ju under den punkten mycket intensivt. Han nära nog förenklade problemet ända därhän, att han betraktade det som den stygga oppositionens fel, att vi överhuvud taget hade anledning att räkna med någon allvarligare risk för inflation. Det var dess svartmålningar, som så att säga hade skapat det psykologiska underlaget för en utveckling, som i prisavseende kunde bli ogynnsam. Jag tror inte, att man kan förenkla problemet på det sättet. Jag tror, att det är mycket mer handgripliga erfarenheter, som i nuvarande situation göra att det i allt vidare kretsar sprider sig en känsla av att vi löpa en viss fara för att få en utveckling av penningvärdet, av priserna, som är olycklig och ogynnsam för större delen av vårt folk.

När företagarna köpa sina omkostnadsvaror och husmödrarna sina konsumtionsvaror och gå utanför kretsen av de strängast priskontrollerade varorna göra de gång på gång ogynnsamma erfarenheter. De som söka arbetskraft o. s. v. göra dag för dag sådana erfarenheter, att det hela nog inte kan reduceras till ett enkelt problem om svartmålning eller dylikt. Skulle herr Åkerbergs åskådning vara riktig, skulle vi nästan kunna klara av hela historien genom att efter känt mönster här i dag anta en resolution, där vi enhälligt beslutade, att det inte finns någon inflationsrisk, och så undertecknade vi den resolutionen med statsministerns och partiledarnas namn, så var saken klar. Jag tror, att man får ta litet mindre kvasipsykologiskt på problemet än herr Åkerberg gjorde.

Jag skall inte alls beskylla statsministern för att ta lika lätt på problemet. Han tog allvarligt på det. Han gav också regeringens recept i detta avseende. Så vitt jag kunde förstå, var det tre ordinationer han hade att komma med. Jag har jämfört mina anteckningar med tidningsreferaten och förmodar, att de inte äro felaktiga.

Det första regeringen hade på sitt program var skydd mot utländsk prisstegring, sålunda prisstegringstendenser, som flyttades över från en mer eller mindre inflationistisk utveckling utomlands. Jag förmodar, att statsministern

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

i det sammanhanget inte egentligen tänker på någonting annat än subvention av varor, som stiga i pris utomlands och som äro av central betydelse i vårt näringsliv. Jag förmodar, att hans tankar i det sammanhanget inte, i varje fall inte för ögonblicket, kretsar kring valutaproblemen.

Om detta skulle jag vilja säga, att jag inte tillhör dem som i och för sig vilja ställa sig avvisande mot att man i vissa fall tillgriper subventionsmetoden. Jag tror, att om den inordnas i ett allmänt program, bör den kunna tillgripas. Men den har en mycket begränsad räckvidd, och det är alldeles uppenbart — det erkännes nog av alla — att den är behäftad med så betydande risker, så betydande olägenheter, att man får vara utomordentligt försiktig med att använda den, om man inte skall få följdverkningar, som kunna vara sämre än den gynnsamma effekt man får genom anvisande av subventionsmedel. Jag vill tillägga, att alldeles uppenbart angriper inte den metoden på något sätt själva kärnpunkten i problemet, vad som ligger bakom det hela, nämligen den bristande balansen mellan den köpkraftiga efterfrågan och den faktiskt förefintliga varutillgången. Själva sjukdomen botas inte genom några subventioner. Dessa subventioner kunna på sin höjd lindra ett eller annat alltför tydligt i dagen liggande symtom.

Precis detsamma gäller om den andra ordinationen i statsministerns recept, nämligen en skärpt priskontroll speciellt i fråga om särskilt betydelsefulla varor. Genom priskontroll kan man ju inte göra någonting av egentligt värde, när det gäller att bota själva sjukdomen, den bristande samhällsekonomiska balansen, för att använda vad som numera är ett standarduttryck på detta område. Och vad mera är, det är alldeles uppenbart, att priskontrollens möjligheter att göra en nyttig effekt bli mindre och mindre, ju starkare disproportionen blir mellan köpkraftig efterfrågan och varutillgång. Jag är fullt på det klara med att priskontrollen är nödvändig i nuvarande situation för att hindra omotiverade och oskäliga prisstegringar. Släppte vi priskontrollen nu, skulle vi få en serie prisstegringar, som ingen av oss skulle hälsa med tillfredsställelse och som ingen i det långa loppet skulle ha glädje av. Men jag vill stryka under, att även här är det bara fråga om symtom, och jag vill ytterligare på basis av den erfarenhet, som jag förvärvat under fyra års arbete i priskontrollnämnden, stryka under, att arbetsförutsättningarna för priskontrollen bli väsentligt svårare, ju större disproportionen blir mellan köpkraft och varutillgång. Blir spänningen mycket stor, så kan man befara, att hela priskontrollsystemet sättes ur funktion. Vi se nu — jag såg det redan när jag var med i priskontrollnämnden, så det är ingenting nytt, som har inträtt sedan den tiden, men läget skärpes dag för dag — en serie olyckliga följder av priskontrollen. Man får en snedbelastning av produktionen, man får en tendens att vrida produktionen över till varor, som ge bättre avkastning för företagarna men icke ur allmänna samhällssynpunkter äro lika önskvärda och nyttiga som andra varor. Man får en dold prisstegring, som jag tycker man från regeringshåll bagatelliserar men som icke desto mindre är faktisk, genom att billiga varor försvinna ur marknaden. Man tvingas köpa dyrare. De högre priserna nås genom omläggningar av modeller, genom ändrad materialsammansättning o. s. v. Det finns för övrigt en utförlig, bra skildring av dessa svårigheter i konjunkturinstitutets översikt över konjunkturläget och inflationsrisken. Professor Lundberg, som närmast står som ansvarig för denna översikt, har ju en ännu längre erfarenhet än jag från priskontrollarbetet i detta land. Han började redan när kriget bröt ut.

Samtidigt som jag poängterar, att priskontrollen i nuvarande läge är oumbärlig och nödvändig, får jag nog säga, att man måste se upp noga, att man inte handhar den på ett sådant sätt, att den får mycket tråkiga biverkningar.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Att regeringen har blicken öppen för detta skyntar ju för övrigt i några yttranden av finansministern i hans anförande i samband med statsverkspropositionens avlämnande.

Jag vill speciellt stryka under, att om priskontrollen gäller precis detsamma som om subventionerna. Den kan lindra vissa symtom, som äro obehagliga, och jag vill inte alls underskatta metoden att lindra symtomen, den intar en ganska stor plats i modern läkekonst, men den botar absolut inte sjukdomen, den återställer inte den bristande balansen mellan den på de stegrade nominella inkomsterna baserade ständigt ökande köpkraften och den knappa varutillgången — en varutillgång, som är så knapp, att vi uppenbarligen mer och mer, i varje fall på vissa områden, tära på inneliggande lager. Det kunna vi också se av rapporten från konjunkturinstitutet.

Den tredje punkten i regeringens recept rör däremot problemets kärnpunkt, det är odiskutabelt, ty när man angriper investeringsproblemet, angriper man naturligtvis en punkt, där ett effektivt ingrepp innebär ett allvarligt försök att i någon mån återställa den rubbade balansen mellan köpkraft och efterfrågan. Nu är det bara fråga om hur långt man kan nå på investeringskontrollens väg. Det är kanske svårare för mig att hemfalla till en blind övertro just på investeringskontrollen, därför att jag har en större misstro mot statlig dirigering och statlig planhushållning än den kan ha, som har en socialdemokratisk övertygelse. Men jag är fullt beredd att erkänna dess nödvändighet och oumbärlighet i nuvarande läge. Det intressanta är, att även statsministern framhöll, enligt min uppfattning fullkomligt klart och riktigt, att man inte kan se frågan om investeringskontrollen enbart med hänsyn till den roll den kan spela ur inflationssynpunkt, utan man måste se den ur vidare synpunkter. Han angav bestämda gränser, utöver vilka han inte ville utsträcka investeringskontrollen. Jag tror, att man skulle kunna nå mycket långt med investeringskontrollen, om man ville gå utöver de där gränserna. Man kan påverka hela inkomstbildningsproblemet, om man vill driva investeringskontrollen därhän, att man suddar ut den stoppgräns, som statsministern satte, när han sade, att han inte vill driva investeringskontrollen därhän, att vi bli av med den goda sysselsättningen — han sade för övrigt den fulla sysselsättningen i sitt ena anförande och den goda sysselsättningen i sitt andra anförande. Det är klart, att vi skulle kunna nå alldeles oerhört långt, om vi dreve investeringskontrollen därhän, att vi finge en betydande arbetslöshet, men jag delar hundra procentigt statsministerns uppfattning, att detta inte bör ske. Jag förmodar för övrigt, att det inte finns någon i denna kammare, som är beredd att stiga upp och säga, att vi skola driva investeringskontrollen därhän, att vi få en begynnande och växande arbetslöshet.

Han angav även andra gränser. Han var inne på bostadsbyggandet och ett par andra saker som markerade gränser, över vilka investeringskontrollen inte kan drivas. Jag tror, att det är fullkomligt riktigt. Jag tror inte, att man kan ta på de ekonomiska problemen på det sättet, att man gör inflationsproblemet till det enda dominerande. Det finns även andra hinder och svårigheter i sammanhang med investeringskontrollen; bland annat tror jag, att det är utomordentligt svårt att bygga upp en funktionsduglig administrativ apparat och för övrigt omöjligt att bygga upp en apparat, som inte innebär, att man gör det ena misstaget efter det andra, som vi dyrt få betala i framtiden, men det skall jag hoppa över i detta sammanhang. — Men i och med att statsministern gör dessa påpekanden förstår jag inte riktigt, det måste jag säga, hur han kan tro, att de tre punkter, som han anger i detta sammanhang, skola annat än under mycket lyckliga omständigheter — den reservationen måste jag göra —

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kunna leda till det önskade resultatet. Av de tre punkterna kunna ju nr 1 och 2 inte annat än lindra vissa symtom, medan punkt 3 på grund av självklara av alla accepterade omständigheter har en begränsad räckvidd.

Speciellt förstår jag inte, hur man kan hoppas på en verklig framgång i detta fall, när man uppenbarligen från regeringshåll har ett så ringa intresse för sparandet, som här visats i olika sammanhang. Kunna vi däremot genom metoder av den ena eller andra arten öka sparandet, så är det alldeles uppenbart, att vi arbeta i riktning mot ett återställande av den ekonomiska balansen, som i detta sammanhang är en nödvändig förutsättning.

Det är kanske svårt att göra någonting positivt. Jag tror emellertid inte det är omöjligt. Jag kan tänka mig olika metoder i det sammanhanget, utan att man behöver gå ända fram till tvångssparandet. En sak borde vi i varje fall rimligen kunna vara ense om, och det är att man i detta läge inte skall vidta åtgärder, som tendera att direkt minska sparviljan. Och jag kan inte komma ifrån, trots de argument som enligt referat i tidningarna i dag finansministern anfört i andra kammaren, att det av regeringen framlagda skatteförslaget innebär en verklig attack mot sparviljan.

För att inte komma in i några diskussioner, som skulle föra alldeles för långt, kan jag ju utan vidare konstatera, att en väsentlig del av sparandet i landet har varit koncentrerad till de grupper av medborgare, som känna sig utomordentligt illa berörda av det framlagda skatteförslaget och vilkas sparvilja obetingat måste påverkas i ogynnsam riktning av detta skatteförslag. Jag syftar närmast på förmögenhetsbeskattningen och kvarlåtenskapsskatten. Man må ha vilken uppfattning som helst om att det är lyckligare och ändamålsenligare att få sparandet lokaliserat till andra samhällsskikt än till detta. Jag skall inte ge mig in på någon diskussion därom. Jag har ingenting emot en på naturliga vägar erhållen längre driven inkomst- och förmögenhetsutjämning i samhället, jag tror tvärtom, att den är önskvärd med hänsyn till uppbyggnaden av ett samhälle med fast social struktur. Jag har ingen anledning att opponera mig på den punkten, men jag kan bara inte begripa, hur man kan anse det vara ändamålsenligt och rimligt att i en situation, där vi stå inför betydande inflationsrisker och där en ökning av sparviljan skulle vara lämplig och ändamålsenlig, framlägga ett skatteförslag, som måste innebära en attack mot sparviljan inom vidsträckt befolkningsgrupper i vårt land och som icke rimligen — därvidlag tror jag man kan tillämpa ett psykologiskt resonemang — kan öka sparviljan i någon grupp. På skatteförslaget i övrigt skall jag i detta sammanhang icke ingå.

Här tycker jag, att man hade behövt en fjärde punkt på regeringens program. Understundom åstadkommer man lika goda resultat genom att underlåta att göra okloka handlingar som genom att vidta kloka åtgärder. Här tycker jag sålunda, att regeringen hade haft mycket lätt att foga ytterligare en fjärde punkt till sitt antiinflationistiska program. Den kunde gärna ha en positiv utformning, men det skulle räcka en god bit, om man slopade åtminstone det, som är direkt farligt i detta sammanhang.

Jag tror inte heller, att hur man än laborerar med investeringskontrollen och de andra åtgärder, som äro nämnda här, man kommer ifrån svårigheterna på detta område utan att nalkas själva inkomstbildningsproblemet, det måste jag säga. Jag tror, att hur man än laborerar med investeringskontroll och andra metoder, kommer det under den tid vi nu kunna överblicka att — om vi få en fortsatt inkomststegring för olika grupper — kvarstå en så betydande disproportion mellan köpkraftig efterfrågan och varutillgång, att man inte kan blunda för den. Jag är mycket väl medveten om att man kan hänvisa till att finansministern på detta område har sagt en serie kloka ord i anslutning till in-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

komstberäkningen. »Ingen förbättring i varutillgången kan återställa den samhällsekonomiska balansen», säger han på ett ställe, »om samtidigt en sådan ökning äger rum av hela folkets inkomster i pengar, att en ny spänning mellan tillgång och efterfrågan framväxer.» — »Ingenting kan hindra ett helt folk att bevilja sig självt ökade inkomster i pengar. Ingenting utom insikten att därmed intet vinnes för en höjning av den reala levnadsstandarden.» Allt detta är klokt och riktigt, men jag frågar mig även på den punkten: har regeringens föregående i dessa avseenden verkligen visat en levande insikt om att man här rör sig med ett reellt problem?

Jag har — för att ett ögonblick hålla mig till lönerna och släppa inkomstbildningsproblemet — många gånger i denna kammare deklarerat, att så vitt jag förstår finns det inget annat mål för den ekonomiska utvecklingen, för utvecklingen i materiellt avseende, än att höja standarden för de befolkningslager i vårt land, som ha det dåligt ställt. Men lika självklart är, att man inte kan lyfta sig själv i håret. Man kan inte driva förbättringen i väsentligt snabbare takt än den faktiska produktivetsförbättringen — jag säger *väsentligt snabbara takt*, ty jag erkänner gärna, att något kan man vinna på omfördelningsvägen, men gäller det förbättringar till mycket stora befolkningslager, så tror jag, att varenda någorlunda insiktsfull människa måste säga sig, att går man på inkomstförbättringarnas väg väsentligt över den reella tillväxten av nationalinkomsten, utöver produktivetsförbättringen, vinner man ingen verklig förbättring utan bara en skenbar sådan. I en tid, då jag tycker det är så utomordentligt naturligt, att alla grupper sträva efter ökade inkomster — ty det måste av psykologiska skäl bli fallet i en tid, då man befarar ett försämrat penningvärde och stegrade priser — kan jag inte förstå, att det är klok och riktig politik av en ansvarsmedveten regering att vid tillfälle efter tillfälle påpeka, att det finns utrymme för inkomstförbättringar. Jag har aldrig bestritt, att det har funnits ett visst utrymme för sådana, men om strömmen går med hård fart i en viss riktning, kan jag inte förstå, att det är en klok och ansvarsmedveten regeringspolitik att skynda på. Snarare måste det vara rimligt och riktigt att någon gång höja ett varnande pekfinger, inte bara i sammanhang med ett teoretiskt resonemang i statsverkspropositionen. Jag tror, att det ofta återopade halmstadstalet av den föregående statsministern i det fallet var ett ganska gott exempel på en olycklig politik.

I detta sammanhang kommer jag åter till den omtjutade rundabordskonferensen. Jag tror inte, att man löser några samhällsekonomiska problem genom att man sätter sig ned vid ett bord och pratar litet. Men jag är övertygad om att när vi befinna oss i en situation, där vi inte kunna nå ett visst mål utan att av grupperna A, B, C och D och hela raden av andra grupper kräva vissa uppoffringar, så är den första och nödvändigaste förutsättningen för att man överhuvud taget skall komma någon vart, att man samlar dessa grupper, så att de få en klar känsla av att man kräver en samfällad insats: att inte bara A skall offra, medan B, C och D få det så mycket bättre, eller bara B skall offra, medan A, C och D få det så mycket bättre. Jag begriper inte, att inte den nuvarande regeringen har kunnat fatta denna såvitt jag förstår utomordentligt enkla, men på riktiga psykologiska erfarenheter grundade tes. Den oförstående attityd, som regeringen i detta avseende intagit, har jag för min del aldrig kunnat anse vara baserad på annat än de obotfärdigas förhinder. Man har inte velat ge sig i kast med ett ömtåligt och impopulärt problem. Det är självfallet, herr statsminister, inte angenämt för något politiskt parti att ge sig i kast med impopulära saker. I det fallet sitta vi naturligtvis allihop i samma båt, men här tycker jag, att det har legat i ovanligt öppen dag.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag kan inte underlåta att i samband härmed återkomma ett ögonblick till herr Åkerberg, som förde in statstjänstemännen i resonemanget. Såvitt jag förstår, innebar löneregleringen för statstjänstemännen, om man ser den i relation till det inkomstläge statstjänstemännen hade före kriget, ingenting annat än att de fingo en förbättring av sin nominella inkomst. Deras tidigare realinkomst återställdes eller förbättrades i vissa fall i en utsträckning, som inte på något sätt överstiger vad som redan i dag kommit flertalet andra samhällsgrupper till del. I den åtgärden låg sålunda bara en enkel gärd av rättvisa för att hindra, att en grupp skulle bli eftersatt på de övrigas bekostnad. Jag förstår mycket väl, att man inte i längden kan föra detta resonemang, som är statistiskt till sin natur, och säga, att det är en gång för alla givet, att relationerna mellan inkomsterna för grupperna A, B, C och D skola vara bestämda på det och det sättet. Där måste under samhällsutvecklingens lopp ständigt ske förändringar. Men när vi ha genomgått en krisperiod med snabba kastningar med prisstegringar som den enskilde medborgaren inte kunnat utöva något som helst inflytande på och som — det vill jag öppet säga — i stort sett inte heller statsmakterna kunnat bemästra, då förefaller det mig ganska naturligt, om alla grupper kräva att så fort förhållandena det medge någorlunda komma åter till den realinkomst de hade före kriget. Jag tycker därför, att vi i detta sammanhang kunde föra åt sidan argumentet om statstjänstemannalöneregleringen.

Jag tror sålunda, att man inte kommer mycket längre med dessa problem, om inte regeringen vill ta upp även frågan om hur man skall kunna påverka sparviljan i en sådan riktning, att vi verkligen få ett sparande av väsentligt större omfattning än för närvarande. Jag tror inte heller, att man kommer till rätta med denna fråga, om man skyggar tillbaka inför inkomstbildningsproblemet, som är ömtåligt och besvärligt. Jag önskar ingen politisering av arbetsmarknaden, jag önskar inte få in lönerna under några statliga diktat, men jag tror, att man med en klok, öppen och ärlig upplysningsverksamhet från regeringens sida skulle kunna komma en ganska god bit med både företagare och anställda.

Regeringen har nu inbjudit oppositionspartierna till en konferens. Jag har fått det intrycket av statsministerns yttrande här i kammaren, att han inte avser att begränsa diskussionerna bara till de tre punkterna på hans recept, utan att han är beredd att diskutera spörsmålet i dess helhet. Jag vet inte, om det kan komma någonting ut av en sådan konferens. Jag kan bara säga, att jag tycker, att det är naturligt att försöka. Sedan får man väl se och döma insatsen efter det resultat den ger.

Herr Velander: Herr talman! När jag för ett par dagar sedan tillät mig begära ordet för att delta i denna debatt, hade jag närmast avsett att syssla med några norrlandsspörsmål. På grund av diskussionen under gårdagen om de nu så aktuella skatteplanerna i anslutning till föreliggande sakkunnigbetänkande skall jag dock tillåta mig att framföra även några synpunkter härpå, måhända av mera konkret natur. I det allmänna resonemang, som den föregående talaren förde på denna punkt, kan jag instämma till alla delar. Jag har inte varit i tillfälle att ta del av eller erfara något om innehållet i det anförande i andra kammaren av hans excellens statsministern, som talaren åberopade, och det kan därför hända att jag kommer in på någon synpunkt, som jag för motsatt fall inte skulle ha inlåtit mig på.

I går hade en representant för de sakkunniga — herr Sjö Dahl — ett längre anförande här i kammaren, däri han anlade ganska stränga synpunkter. En talare från oppositionen hade tidigare yttrat något om att de sakkunnigas skatteförslag hade framstått såsom synnerligen överraskande, och det föreföll nu, som om den ärade talaren på göteborgsbanken ansåg, att det var mycket obe-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

rättigat att yttra sig på det sättet. Socialdemokraterna hade nämligen redan i valrörelsen framfört sina synpunkter på och sitt program i skattefrågan, och om högern eller andra partier i opposition inte hade velat delta i diskussionen härom och följaktligen inte heller konkretiserat sina ståndpunkter, så var det deras ensak. Socialdemokraterna hade i varje fall intagit sin ståndpunkt, och det var ingen anledning att fortsätta diskussionen därom.

Detta resonemang förefaller mig i högsta grad förunderligt. Det är väl ändå så, att socialdemokraterna i valrörelsen inte framförde någonting annat än att man på det hållet hade tänkt sig, att det skulle bli en skattelindring för de lägsta inkomstskikten intill den och den gränsen, en skattestegring för de övriga inkomstskikten, en skärpt förmögenhets- respektive arvsbeskattning och en skärpt bolagsbeskattning samt en höjning av ortsavdragen och ett införande av direkta barnbidrag. De närmare grunderna för dessa planer eller ståndpunktstaganden kunde ju inte framläggas i valrörelsen. De kunde inte heller på något sätt diskuteras, eftersom sakkunnigbetänkandet är av tämligen färskt datum. För att man skall kunna inlåta sig på en diskussion av ett så vidlyftigt förslag som detta, måste man väl känna något närmare till de premisser, varpå förslaget är grundat, och vad som kan anföras ur samhällsekonomiska och andra synpunkter till stöd för att man skall välja just den linjen och inte någon annan. Några sådana premisser eller synpunkter framfördes inte under valrörelsen. Om dessa skatteplaner nu skola ta form i en kungl. proposition till riksdagen, måste följaktligen utgångspunkten vara, att diskussionen över hela linjen är fri och förutsättningslös.

Det är många ting, som man måste ställa sig undrande inför. Först är det de sakkunnigas utgångspunkter i olika sammanhang. Beträffande förmögenhetsbeskattningen säga de sakkunniga, att tidigare — närmast skulle det då gälla år 1938 i anslutning till 1936 års statsskattesakkunnigas utredning — var det tänkt, att inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer skulle utgå med 80 procent i form av inkomstskatt och 20 procent i form av förmögenhetsskatt. Den relationen hade inte upprätthållits i praktiken, och det gällde alltså att komma tillbaka till denna tänkta proportion mellan inkomstskatt och förmögenhetsskatt.

Det ligger väl ändå i sakens natur, att man inte kan resonera på det sättet, ty, när det gäller att fastställa en sådan relation, måste man ta hänsyn till utvecklingen av inkomstskatteunderlaget och av förmögenhetsskatteunderlaget. Det går inte an att bara säga, att då och då räknade man, att så och så mycket skulle tas ut i form av förmögenhetsskatt och så och så mycket i form av inkomstskatt. Inkomstskatten och förmögenhetsskatten ha nämligen undergått en mycket anmärkningsvärd utveckling i fråga om de belopp, som kunnat infångas under dessa båda skatteformer sedan år 1936. Ifrågavarande år räknade man kanske med att förmögenhetsskatten kunde ge i runt tal 36 miljoner kronor. De sakkunniga ha nu enligt sitt betänkande med utgångspunkt från 1943 års taxeringsresultat räknat med att förmögenhetsskatten skulle ge 74 miljoner kronor men anse att den i stället bör ge 107 miljoner kronor. Detta såsom sagt med utgångspunkt från taxeringen år 1943. Om man i stället skulle utgå ifrån 1946 års taxering, så är man sannolikt redan då uppe i en förmögenhetsbeskattning om 136 miljoner kronor — således inte de 107 miljoner kronor, som de sakkunniga beräkna, att den av dem konstruerade förmögenhetsskatten borde ge, och inte heller de 74 miljoner kronor, som de anse skulle inflyta enligt de år 1938 genomförda grunderna, utan ett cirka 30 miljoner kronor högre belopp. Jag säger detta för att belysa utvecklingen och för att visa, hur snabbt förhållandena kunna ändra sig.

Om jag utgår från 1939 års siffror och jämför dem med exempelvis 1945

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

års, skulle den rena inkomstskatten enligt 1938 års grunder i anslutning till 1945 års taxering belöpt sig till 868 miljoner kronor. Det motiverar en stegring med 374 procent. Skall man dra konsekvenserna av de sakkunnigas och därmed finansministerns nu intagna ståndpunkt, skulle alltså förmögenhetsskatten ökas med 374 procent. Det kan inte vara ett rimligt resonemang detta. Den beskattningsbara förmögenheten har sedan år 1939 stigit med endast 10 procent, från 10 300 miljoner kronor till 11 300 miljoner kronor, under det att det beskattningsbara inkomstbeloppet har stigit med i runt tal 100 procent. Dessa siffror ge vid handen, att de sakkunnigas utgångspunkt vid avvägningen av inkomstskattens och förmögenhetsskattens inbördes relation inte kan vara hållbar.

När det med herr Sjödahl säges, att ståndpunkterna äro klara, att det svenska folket kräver en skattereform i överensstämmelse med det framlagda betänkandet och att det därför inte är någon mening att vidare resouera där-om, kan man ställa den frågan: har det svenska folket verkligen, exempelvis under den senaste valrörelsen, tagit ställning till de av mig nyss antydda synpunkterna? Man kan också fråga: har det svenska folket, när det gäller grunderna för förmögenhetsbeskattningen, tagit ställning till frågan, huruvida och i vilken utsträckning den skärpta förmögenhetsbeskattningen skall utgå i form av kvarlätenskapsskatt? Enligt finansministerns och majoritetens av de sakkunniga uppfattning skall man öka den direkta förmögenhetsbeskattningen med 30 miljoner kronor och arvsbeskattningen med 40 miljoner kronor. Har det svenska folket på något sätt antytt, att den sålunda skärpta arvsbeskattningen skall tas ut i form av kvarlätenskapsskatt? Det är klart, att det svenska folket inte har uttalat sig därom.

Vad innebär förresten kvarlätenskapsskatten? Om dess verkliga innebörd talar man inte så mycket. Man säger blott, att förmögenheterna äro så stora och att, även om en betydande kvarlätenskapsskatt uttages, blir det ändå så mycket över. Jag skall tillåta mig att anföra ett exempel på den föreslagna kvarlätenskapsskattens verkliga innebörd. Jag skall ansluta detta mitt exempel till den där mannen, som enligt herr Sjödahl ägde 10 miljoner kronor. När man år 1940 började tala om en skärpt förmögenhetsskatt och formen för denna, var det många som tänkte sig en engångsbeskattning av förmögenhet. När diskussionen hunnit ta fart, förutsattes engångsskatten komma att röra sig om 10 procent av förmögenheten. Det var från början klart eller åtminstone förutsatt, att denna engångsskatt skulle användas för att nedbringa statskulden, men det ligger vid sidan av mitt resonemang. Jag förutsätter emellertid i mitt exempel, att vi ha att räkna med en 10-procentig engångsskatt på förmögenhet. Jag antar vidare, att man år efter år upprepar denna engångsskatt, vilket dock aldrig har varit meningen. Hur kommer det då att ställa sig för vår ägare av förmögenheten på 10 miljoner kronor? Eftersom förmögenheten väl ligger i produktiva tillgångar, i realkapital, har han inte haft pengarna i sin hand, så att han kunnat betala skatten undan för undan. De sakkunniga förutsätta ju, att han kan få lån t. o. m. av staten. Detta lån skall han dock förränta. Jag tänker mig, att räntan sättes till exempelvis 3 procent. Han kommer alltså att häfta i skuld till staten därför. Det blir förresten samma förhållande, om han lånar pengar i öppna marknaden och där betalar ungefär samma ränta. Sedan han har påförts denna 10-procentiga »engångsbeskattning» under sex år, avlider han. Dödsboet skaffar sig möjligheter att omedelbart betala hans skatteskuld. Det blir alltså den årliga 10-procentiga förmögenhetsskatten jämte ränta — jag förutsätter att han har betalt den ordinarie förmögenhetsskatten av löpande inkomster. Den skatteskuld, som hans dödsbodelägare då ha att betala, blir med upplupna räntor och inklusive

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

den årliga förmögenhetsskatten, beräknad enligt de sakkunnigas förslag, cirka 5,4 miljoner kronor. Det är ett ganska stort belopp, och man frågar sig: hur blir det, om man i stället inför denna kvarlåtenskapsskatt, som väl närmast tänkts såsom ett substitut för den engångsbeskattning av förmögenhet, som skulle utgå en gång för alla och icke såsom i vårt exempel upprepas under ett antal år? Jo, denna kvarlåtenskapsskatt, inklusive den ordinarie förmögenhetsskatten under tiden enligt de sakkunnigas förslag, belöper sig till cirka 5,6 miljoner kronor, alltså ett åtskilligt större belopp än med en engångsskatt på förmögenhet, upprepad under ett flertal år. Till detta skattebelopp på 5,6 miljoner kronor kommer så den ordinarie arvsskatten. Låt oss anta, att vår man var ogift och som arvingar efterlämnade exempelvis två brorsöner eller andra syskonbarn. Då uppgår arvsskatten till cirka 1 252 000 kronor. Hur mycket blir det kvar av förmögenheten? Det blir en tredjedel och knappast det. Hur skola arvingarna kunna komma ut med kvarlåtenskapsskatten inklusive den årliga förmögenhetsskatten plus denna arvsskatt? Jo, de få realisera tillgångarna! Från statsrådsbänken hörde vi också något uttalande under gårdagen, att det inte borde bli svårt att överlåta tillgångarna såsom varande av produktiv natur, till andra, som vore beredda att träda in och fullfölja den verksamhet eller rörelse, som den avlidne bedrivit. Jag tror dock, att det kan bli mycket svårt att förfara på det sättet. Men det är klart, att de måste bli fråga om en realisation, och på grund av att sådana tvångsavyttranden inte komma att bli alltför sällsynta, får man räkna med att de komma att återverka i pristryckande riktning på fondbörsen och i andra sammanhang.

Herr Sjö Dahl sade nu, att det är klart, att det kan komma att kännas, när man skall ut med dessa betydande skattebelopp, men att han var övertygad om att detta inte skulle minska intresset för sparandet. Det skulle inte inverka på människornas vilja och ansträngningar att förbättra sin ekonomiska ställning, det skulle inte minska deras insatser i det samhälleliga arbetet överhuvud taget! Men skall man verkligen tro, att de två arvingarna i vårt exempel komma att anstränga sig för att en gång kunna presteras en förmögenhet lika stor som den som den avlidne lämnade efter sig och som alltså då skall i beskattningsavseende behandlas på enahanda sätt? Sedan vet man ju inte, hur lång tid de få på sig. Det kan tänkas, att den ene av dem är borta redan efter ett par år, och då blir det ånyo kvarlåtenskapsskatt och arvsskatt på den del av förmögenheten, som han mottagit. Det må ursäktas mig, om jag i motsats till herr Sjö Dahl med sådana exempel för ögonen inte gärna kan tänka mig någonting annat än att ett realiserande av skatteplaner av denna beskaffenhet måste medföra förödande verkningar på sparviljan och viljan att överhuvud taget ekonomiskt hävda sig.

När det gällde penningpolitiken och upprätthållandet av vårt penningvärde yttrade hans excellens statsministern något om att det säkraste medlet att komma till rätta med den fortgående penningvärdesförsämringen kanske vore ett effektivt frivilligt sparande. Man kan instämma i det. Men hur behandlas nu spararna egentligen? Ja, det torde de flesta av oss vara på det klara med. Jag skall dock tillåta mig anföra ett exempel, som jag hämtat från ett föredrag, hållet vid någon sparbanksförenings årsmöte. Om vi tänka oss, att det gäller pengar, som äro placerade i bank, mot inteckning, i livförsäkringar, i statsobligationer eller på liknande sätt, kan man fråga, hur realvärdet av ett sådant kapital har utvecklats sedan åtskillig tid tillbaka, exempelvis under de närmast förflutna femtio åren. Det visar sig då, att om en sparare, som år 1896 förfogade över 1 000 kronor, placerade på det sätt jag nyss antydde, år 1946 skulle ha ett kapital med samma köpkraft, härför skulle krävas icke mindre än 3 330 kronor. Men det är inte nog med detta, att köpkraften hos

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

hans tusenlapp sjunkit på det sättet. Den nominella avkastningen har också sjunkit med ungefär hälften — från 40 à 50 kronor till 25 kronor. Resultatet blir alltså, att spararen av årgång 1896 nu kan köpa blott mellan en femtedel och en sjättedel så mycket varor för avkastningen på sin tusenlapp som han kunde köpa sagda år. Men det räcker inte heller med detta, mina damer och herrar, utan härtill kommer också den stegring av beskattningen, som har ägt rum under tiden och som gör, att spararens ställning blir väsentligt sämre än vad jag förut i mitt exempel har antytt.

Man kan ställa den frågan, jag utprepar det: är det klart, att man med sådana fakta för ögonen och de Wigforsska skatteplanerna i huvudsak förverkligade skall kunna hoppas på ett effektivt sparande i fortsättningen? Jag tillåter mig tvivla på den saken.

Låt mig ta ytterligare ett exempel! Vi tänka oss, att vi ha ett aktiebolag, som vill konsolidera sin ställning med hänsyn till eventuella konjunkturförändringar i framtiden, med hänsyn till angelägenheten att garantera sin personal ständig sysselsättning, i utvidgningssyfte eller dylikt. Om detta bolag vill överföra till sina reserver ett belopp av 100 000 kronor, hur mycket behövs det då i vinst, för att det skall kunna förfara på det sättet med det Wigforsska skatteförslaget eller sakkunnigbetänkandet förverkligat? Det krävs, såvitt jag förstår, ungefär 190 000 kronor. Om alltså företaget skall avsätta 100 000 kronor, måste det kunna uppvisa en vinst på inemot 200 000 kronor. I sådant läge vill man försätta företagen, samtidigt som man stiftat lagar om betydande tvångsavsättningar till reservfonder, till skuldregleringsfonder m. m.

Jag träffade häromdagen en stockholmare, som jag känner mycket väl. Han talade om dessa skatteplaner. Hans inkomst nu var ca 15 000 kronor. Genom ett sparsamt leverne och omtänksamhet hade han lyckats betala sina studieskulder och skaffa sig ett litet kapital, som uppgick till nära 20 000 kronor. Han sade: »Skall jag anstränga mig för att spara något därutöver? Jag skulle kanske kunna spara en tusenlapp om året. Vad blir emellertid resultatet av detta sparande? Jo, om jag tar hänsyn till statsbeskattningen och den kommunala beskattningen, som ju i Stockholm är ytterst gynnsam i jämförelse med förhållandena ute i landet i övrigt, skulle av avkastningen av denna tusenlapp åtgå till skatter drygt två tredjedelar.» Han skulle få kvar — om han vore norrlänning och intresserad av norrländsk avkvavit — ungefär så mycket som behövs för att täcka den indirekta skatt, som utgår vid inköp av en liter sådan vara. Blir det då inte mera lockande för honom, i stället för att bemöda sig och spara den där tusenlappen, att konsumera den, att inrätta sig bekvämt och helt falla tillbaka på sin tjänstepension, sin folkpension och de sociala förmåner av olika slag, som herr Sjödahl presenterade under gårdagen? Jag misstänker, att han väljer det senare alternativet. Med detta exempel vill jag bara ha sagt, att redan, när det är fråga om folk i detta inkomstläge och i detta blygsamma förmögenhetsläge, komma de Wigforsska skatteplanerna att få mycket betydande verkningar.

Hur ställer det sig, när det rör sig om andra och större belopp? Jo, om jag har en inkomst av den storleksordning, som jag nyss antydde, och dessutom en förmögenhet på exempelvis 300 000 kronor, kommer hela avkastningen av förmögenheten, om denna avkastning är av normal storlek i förhållande till ränteläget, inte att räkna till för att täcka de löpande skatterna.

Man talar om angelägenheten av att genomföra en inkomst- och förmögenhetsutjämning! Ja, det är en målsättning, som man kan tala om, det är en tankegång, som man i och för sig kan förlika sig med. Men man må för den skull inte fränsäga sig rätten att pröva, hur detta skall gå till. Man får inte

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

heller fullfölja dylika tankegångar, med mindre än att det kan ske utan allvarliga skadeverkningar eller sociala omvälvningar som följd.

Det förhåller sig ock så, att den inkomst- och förmögenhetsutjämning, som man eftersträvar, befinner sig mycket starkt på marsch. Jag har tidigare här i kammaren i annat sammanhang — det var år 1945 — varit inne härpå. och jag skall tillåta mig att återge något av vad jag då yttrade.

Jag verkställde en jämförelse med utgångspunkt från taxeringarna till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åren 1938 och 1944. Denna jämförelse visade då, att från år 1938 till år 1944 antalet skattskyldiga ökat i inkomstklassen 2 000—3 000 kronor med över 100 000, i inkomstklassen 3 000—5 000 kronor med 432 000, i inkomstklassen 5 000—8 000 kronor med över 270 000. I inkomstklassen 8 000—12 000 kronor hade antalet inkomsttagare tredubblats, och i inkomstklassen 12 000—20 000 kronor hade antalet ökat med 30 000 eller från 19 700 till 48 400.

Detta betyder, att antalet skattedragare, som från ett lägre inkomstläge marschera upp i högre inkomstlägen, är mycket stort. Det betyder också, att den åtrådda inkomstutjämningen i detta land sker utan att man anstränger sig att på konstlade vägar åstadkomma den. Det är väl även ganska klart, att om en inkomstutjämning skall eftersträvas, detta helst bör ske på det sättet, att de lägre inkomsterna, de stora massornas inkomster höjas. Detsamma gäller givetvis beträffande förmögenheterna, och i fråga om dem har utvecklingen varit den, att de större förmögenheterna gått starkt nedåt, under det att de mindre förmögenheterna starkt ökat — inte blott i den utsträckning, som betingas av penningvärdesförsämringen utan åtskilligt därutöver.

Det förekom också några siffror härom i det anförande jag nyss var inne på. Om vi tänka oss, att avkastningen av förmögenhet motsvarar vad som betingas av det aktuella ränteläget, alltså ca 3 procent, och att man har att räkna med en kommunalskatt, som är vanlig i min hemstad, så skulle en person år 1945, med enbart förmögenhetsinkomst, även om det gällde ett så lågt taxerat belopp som 1 500 kronor, få betala 19 procent därav i skatt. Vid en inkomst av 4 500 kronor skulle han få betala 32 procent i skatt och vid en inkomst av 7 500 kronor skulle han få betala 39 procent i skatt. Gällde det en inkomst av 15 000 kronor, skulle han få betala 52 procent, och vid en inkomst av 30 000 kronor skulle han få betala 67 procent i skatt; och skulle han komma upp i ett taxerat belopp av 90 000 kronor, skulle han få erlägga 92 å 93 procent därav i skatt.

Med de sist angivna siffrorna har jag endast velat antyda, att man inte bör utgå ifrån att beskattningen kan höjas hur mycket som helst.

När herr Linderot i går skyntade något uttalande om en konferens rörande sättet att bemästra den fortgående penningvärdesförsämringen och att man då också kunde komma in på en diskussion om lönerna, sade han, att detta aldrig finge ifrågakomma. Lönerna måste hållas och icke blott hållas utan ytterligare stegras; medel för detta ändamål finge tas från de stora förmögenheterna, sade han, och han angav deras storleksordning.

Ja, följer man denna tankegång och använder det samlade kapitalet till täckande av lönestegringar, blir det inte så förfärligt mycket till var och en. På den vägen vinner man i alla fall att förmögenheterna och därmed skatteunderlaget snabbt försvinna eller minskas, och resultatet, som måhända tilltalar herr Linderot, bleve att alla finge så att säga börja om ifrån början. Då skulle vi befinna oss i samma läge som i Ryssland för åtskilliga år sedan. Där lär det emellertid nu förhålla sig så, att ingenstades, i varje fall inte i vårt land, inkomstförhållandena äro så differentierade eller skiftande de olika medborgarna emellan som just där. Med sådan utgångspunkt kunde det ju hända, att herr Linderot ägnade sig åt ekonomisk verksamhet i större utsträck-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ning än för närvarande och, som han kanske menar, med möjligheter till stora resultat.

Herr Sjödahl var förhoppningsfull nog att tro, att det inte är någon risk för sparviljan och sparkapitalets eller förmögenheternas bestånd, om man går in för en skatteskärpning av den beskaffenhet, som nu ifrågasatts. Han tror alltså, att man utan risk kan leka med sina offer, under det att herr Linderot vill göra pinan kort. Jag tycker nästan, att herr Linderot är något humanare till sin läggning än herr Sjödahl — resultatet tror jag dock i båda fallen blir i stort sett detsamma.

Jag antydde nyss, hur det skulle ställa sig, om man disponerade förmögenheterna på det sätt, som herr Linderot förordat. Jag skall härtill foga några sifferuppgifter om hur det skulle ställa sig, därest man förföre på samma sätt med inkomsterna. Jag har här framför mig en beräkning, avseende det fall att alla inkomster, i den mån de överstege 12 000 kronor, helt indroges till det allmänna och att ingen sålunda finge behålla mer än sagda belopp av sin årliga inkomst. Resultatet bleve då, därest de indragna inkomstbeloppen fördelades mellan de mindre inkomsttagarna, dem som hade 5 000 kronor eller mindre i egen inkomst, att var och en erhöle 75 kronor. De skulle självfallet inte bli avsevärt hjälpta med detta; men vilka skulle icke verkningarna för inkomstbildningen bli i fortsättningen med en sådan ordning?

Man säger, att med dessa skatteförslag avses att åstadkomma lättnad i beskattningen för de många och höjning för de få; och man illustrerar med olika siffror de lättnader som man tror sig tillföra vissa inkomstkikt och jämväl barnförsörjarna i anslutning till de direkta barnbidragen. En lättnad i beskattningen för de många måste ju verka tilltalande, och det är alldeles klart, att talet därom ur maktpolitiska och valtaktiska synpunkter också måste få betydande verkningar. Men när man har sökt uppvisa för det svenska folket, vilka betydande skattelättnader det skulle vara fråga om, har man inte då skjutit över målet eller har man inte underlåtit att säga hela sanningen?

Om man skall söka åstadkomma en skattelättnad, måste jämförelsen gälla icke dagens och morgondagens läge utan det gällande systemet sådant det en gång avsetts och det nya systemet. Det förra infördes år 1938. Penningvärdesförsämringen sedan dess kan ju uppskattas mycket olika, men det förefaller som om man inte hölle sig i överkant, om man säger, att den utgör åtminstone 40 procent. En inkomsttagare med 2 000 kronors inkomst vid tiden för krigets utbrott skulle alltså nu ha 2 800 kronors inkomst, och en inkomsttagare, som hade 3 000 kronors inkomst då, skulle nu ha 4 200 kronors inkomst etc. Denna högre nominella inkomst har emellertid inte större köpkraft eller realvärde än den tidigare lägre inkomsten hade. Eftersom inkomstbeskattningen, sådan den nu är och enligt de sakkunnigas förslag blir, är starkt progressiv, få väl icke ens de mindre inkomsttagarna någon lägre beskattning än de hade vid krigets början eller den närmaste tiden därefter. Jag har inte några siffror på detta och har alltså inte utfört några egna beräkningar, men jag utgår ifrån att finansministern, när propositionen med det nya skatteförslaget framlägges, kommer att klarlägga innebörden av det spörsmål jag här berört. Men resultatet blir säkerligen, att skattebelastningen icke ens för de lägre inkomstkikten kommer att uppvisa någon förbättring eller lättnad i jämförelse med läget för exempelvis 4 å 5 år sedan; den utgör på sin höjd en anpassning i förhållande till penningvärdesförsämringen och ingenting annat.

Samma resonemang kan föras i fråga om barnbidragen. Man höjer ortsavdraget, d. v. s. grundavdraget och familjeavdraget för hustrun så, att kompen- sation skall erhållas för penningvärdesförsämringen, dock i det samman-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

hanget beräknad till allenast cirka 30 procent. Men, när man resonerar om barnbidragen och dessas verkningar, bibehåller man såsom utgångspunkt deras nuvarande nominella belopp och kommer så fram till att det blir den fördelen för en barnförsörjare, som har den eller den försörjningsplikten, och den fördelen för en annan barnförsörjare, som har den eller den försörjningsplikten etc.

Försämring skulle däremot inträda endast för ett relativt litet antal skattskyldiga. I fråga om exempelvis ortsgrupp V skulle enligt de sakkunniga förbättring inträda för makar med 1 å 2 barn upp till taxerade belopp på 12 000 å 13 000 kronor, för makar med 3 barn upp till cirka 12 000 kronor och för makar med 4 barn upp till 10 000 å 12 000 kronor. Detta om man räknar med de gällande, på grund av penningvärdesförsämringen numera alltför låga avdragen. Man bör väl emellertid räkna med att, om barnavdragen *inte* skulle borttas, det vore nödvändigt med en höjning av dem också. Avdraget i ortsgrupp V för äkta makar utan barn skall enligt de sakkunnigas förslag höjas från 2 280 kronor, bankat belopp, till 3 000 kronor, d. v. s. med 31 ½ %. Med en motsvarande höjning av barnavdragen skulle man komma upp till 1 223 kronor för första och andra barnet och 1 854 kronor för tredje och följande barn. Man kan kanske nöja sig med att räkna med resp. 1 200 och 1 800 kronor. Ser man då efter, vad det betyder att eliminera dessa barnavdrag och ersätta dem med direkt barnbidrag enligt de sakkunnigas förslag, finner man, att det innebär skatteökning för makar med 1 och makar med 3 barn redan vid en taxerad inkomst understigande 8 000 kronor, och för makar med 2 och makar med 4 barn vid en taxerad inkomst understigande 9 000 kronor. Det blir alltså ett väsentligt större antal barnförsörjare än som de sakkunniga låtsas om, som kunna känna sig misshandlade genom förslaget om barnavdragens avskaffande. Ändå har man här räknat med en så låg kompensation för penningvärdesförsämringen som med 30 %.

Jag skall inte närmare ingå på de principiella synpunkterna beträffande dessa barnavdrag resp. barnbidrag, det kommer säkerligen att bli tillfälle därtill i andra sammanhang. Jag vill dock påpeka, att de synpunkter, som hittills varit grundläggande för dessa avdrag, innebära, att avdragen eller motsvarande belopp inte skola inräknas i den inkomstandel, som kan anses representera skatteförmågan. Den del av den skattskyldiges intjänade inkomst, som åtgår eller tages i anspråk för barnkostnaden, är m. a. o. obefintlig ur beskattningssynpunkt. Den antages icke — jag upprepar det — i någon mån bidraga till att öka vederbörandes skatteförmåga, den anses ha samma verkan som andra omkostnader, som nedbringa nettoinkomsten, såsom periodiskt understöd, försäkringspremier, resekostnader, skuldräntor och annat. Man kan alltså säga, att om barnavdragen avskaffas, är detta liktydigt med att man pålägger barnförsörjaren en progressiv tilläggsskatt av samma storlek som barnkostnaderna och stigande med barnantalet. Att söka kompensera denna tilläggsskatt genom lika barnbidrag måste leda till ett ur beskattningssynpunkt otillfredsställande resultat. Barnavdragens borttagande skulle sålunda enligt den tidigare vedertagna uppfattningen innebära, att barnförsörjarna påföras skatteunderlag, som sakna bärkraft, och att man på en omväg skärper den progressiva beskattningen för denna grupp av skattskyldiga. Ett sådant betraktelsesätt kan med lika rätt draga med sig den konsekvensen att även övriga ortsavdrag böra avskaffas såsom innebärande obehöriga skattelättnader, enär den del av barnförsörjarens inkomst, som åtgår för tillgodoseende av hans egna och hustruns elementära behov, har lika stor skattekraft som den för barnens uppehälle nödvändiga delen därav.

Herr Wigforss uttalar nu någon gång meningar, som man också kan instäm-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ma i. För något år sedan förklarade han, att »den stora vägen mot en förbättring av hela folkets levnadsstandard är en förbättring av produktionen». Med mina antydningar har jag endast velat uttrycka de starkaste tvivel beträffande möjligheten att på den väg, som de aktuella skatteplanerna anvisa, komma fram till någon förbättring av produktionen. Jag tror inte på det, jag tror inte att man på sådana vägar befördrar lösningen av våra betydelsefullaste och viktigaste nationella problem, ekonomiskt och socialt. Vi befördra inte heller på sådana vägar ordning, effektivitet, förtröstan och framtidstro. Vi komma att skapa missmod hos människorna, och vi komma att föranleda sociala omvälvningar, som vi inte ha gjort oss någon möda att reflektera över.

Herr Sjödahl ställde den frågan: hur skola vi få pengar till skatter i fortsättningen, och hur skola vi klara våra utgifter för socialvårdande ändamål? Om man i likhet med mig hyser den meningen, att man genom att följa de sakkunniga kommer att eliminera sparandet samt minska människornas vilja, energi och intresse att hävda sig i olika sammanhang, så klarar herr Sjödahl sig inte alls på längre sikt med denna skattereform. Han kommer att minska skatteunderlaget, och i samma mån han minskar detta, måste han gå längre och längre och hårdare och hårdare ned i inkomstskikten, även de lägsta. Med sådana utgångspunkter är det mycket svårt för att icke säga omöjligt att instämma i herr Sjödahls sats att förverkligandet av detta förslag utgör ett steg på demokratiens bana. I varje fall kan man då i begreppet demokrati icke inlägga den betydelse, som man eljest gärna önskar inlägga däri.

Jag skall härefter övergå till några reflexioner, som äro något norrlandsbetonade.

En min kamrat på västernorrlandslänsbanken talade under gårdagen om de väglösa bygdernas problem, om skogsbygdens folk, om den oro, som nu fanns på det hållet, och om angelägenheten av att förbättra vägarna. I vad denne talare anförde kan jag instämma. Jag skulle vilja tillfoga några allmänna synpunkter.

De flesta av oss äro väl på det klara med att ett väl ordnat kommunikationsväsen som regel utgör en nödvändig betingelse för ett framgångsrikt arbetande näringsliv. Ur samhällsekonomisk synpunkt bör man också vid kommunikationsväsendets utformning beakta icke blott de aktuella eller bestående förhållandena utan även så långt möjligt de behov, som av utvecklingen kunna föranledas.

Om det är riktigt att tala om en viss efterblivenhet för Norrlands vidkommande i fråga om den industriella utvecklingen och näringslivet i övrigt, jag bortser därvid självfallet från våra mycket moderna skogsindustrier, måste orsakerna därtill väsentligen vara att tillskriva mindre gynnsamma kommunikationsförhållanden. Norrland har nämligen icke satts i tillfälle att i tillnärmelsevis samma omfattning som andra och sydligare belägna landsdelar utnyttja de moderna kommunikationsmedlen för sin utveckling och sitt framåtskridande. Den nu arbetande norrlandskommittén har också i ett nyligen avgivet betänkande fastslagit, att behovet av förbättrade kommunikationer och transportmöjligheter är trängande i Norrland samt att målet måste vara att minska de olikheter i kommunikationshänseende, som föreligga mellan denna landsdel och landet i övrigt, och på så sätt åstadkomma att åtminstone för de tätare bebyggda områdena av Norrland betingelserna för industriens lokalisering och befolkningens trivsel ej alltför mycket avvika från dem, som kunna erbjudas i södra och mellersta Sverige.

Jag kan tänka mig, att den inställning, som jag här tillåtit mig antyda, delas av de flesta. Men om så är fallet, framstår det säkerligen såsom något överraskande, om jag vågar göra gällande, att exempelvis de taxor för godsbefordran, som nu belasta norrlandstransporterna vid jämförelse med de trans-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

porter på statens järnvägar, vilka icke beröra Norrland, ställa sig synnerligen ogynnsamma. Jag vill med detta ha sagt, att, med mitt sätt att se, de långa transporternas bidrag till statens järnvägars driftkostnader äro väsentligt större, än då fråga är om de korta och medellånga avstånden.

Från tiden efter det första världskriget har också den taxepolitiska utvecklingen varit relativt ogynnsam, vad angår de långa transportavstånden, medan betydande sänkningar av järnvägstaxorna ägt rum på korta och medellånga avstånd, detta främst på grund av konkurrensen från den snabbt expanderande bilismen. Denna kan ju på långa avstånd inte konkurrera så starkt med järnvägarna. Särskilt för Norrland och dess näringsliv har detta varit till nackdel med hänsyn just till de långa avstånden vid i främsta rummet transporterna till och från Norrland. Att märka är vidare, att de särskilda fraktnedsättningar för Norrland, som allt sedan år 1895 tillämpats för vissa betydelsefulla livsmedel — den s. k. norrlandstariffen — i väsentlig utsträckning försvunnit i och med ikraftträdandet år 1930 av ny järnvägstaxa.

Det stora och särskilt för Norrland och dess utveckling så utomordentligt betydelsefulla problem eller komplex av problem, som jag här tillåtit mig antyda, skulle jag enträget vilja rekommendera till herr kommunikationsministerns energiska överväganden. Han finns ju inte här i kammaren, men jag utgår ifrån att han får del av protokollet. Jag vågar också hoppas, att detta övervägande skall bli välvilligt samt först och sist leda till snabba, positiva resultat. Jag tänker mig att norrlandskommitténs av mig åberopade betänkande skall i sådant sammanhang visa sig inrymma åtskilligt av värde.

Efter denna något ödmjuka vädjan till herr kommunikationsministern är det inte utan ledsnad, som jag måste anmäla ett bestämt missnöje med en hans särskilda åtgärd, som åtminstone från mina utgångspunkter måste allvarligt beklagas; frågan antyddes också med något ord under gårdagens debatt.

Sedan många år tillbaka har elektrifieringen av den s. k. ostkustbanan varit aktuell. Önskemålen därom ha i olika sammanhang framförts till regeringen, till riksdagen och till järnvägsstyrelsen från företrädare av norrländskt näringsliv och andra intressen. Från början såg det mörkt ut. Så småningom trädde diskussionen om denna elektrifiering mera i förgrunden, och man kan nästan säga, att den fick plats på programmet. Då började emellertid det statliga övertagandet av de enskilda järnvägarna att sättas i system, och allt eftersom detta förstatligande genomfördes och den ena enskilda järnvägen efter den andra inkopplades i statsbanenätet, ansågs det, att dessa enskilda järnvägar skulle i elektrifieringshänseende gå före ostkustbanan — denna ställdes alltså i bakgrunden. Under förra året, i en skrivelse av den 31 augusti, gjordes så en framstöt från järnvägsstyrelsens sida, där det bestämt hävdades, att så snart de nu pågående arbetena med järnvägs elektrifieringen voro slutförda, skulle andra järnvägar ställas i förgrunden, främst då ostkustbanan, åtminstone sträckan Gävle—Söderhamn—Kilafors. Norrlänningarna kände sig glada över detta och menade, att nu skulle det äntligen bli någonting av. Det fanns ju inte anledning att förvänta någonting annat. Järnvägsstyrelsen hade också betonat, att programmet borde genomföras med all den snabbhet som förhållandena tillåte, och eftersom ostkustbanan, som redan nämnts, stod främst på programmet, trodde man att det inte skulle dröja länge. Det förhåller sig också så, att de ekonomiska kalkylerna för denna elektrifiering äro gynnsamma, det har betonats av järnvägsstyrelsen och vitsordats av departementschefen.

Nu ställer sig emellertid departementschefen, till norrlänningarnas stora missräkning, kallsinnig till denna ur järnvägsstyrelsens synpunkt så angelägna elektrifiering. Han förordar sålunda uppskov med statsbanenätets fort-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

satta elektrifiering »i avbidan på att materielsituationen och läget på arbetsmarknaden bli gynnsammare än nu är fallet.» Med sådan utgångspunkt anser sig departementschefen icke böra ingå på ens någon prövning av det av järnvägsstyrelsen framlagda programmet för den fortsatta elektrifieringen. Där- emot diskuterar han exempelvis sådana ting som användandet av eventuellt överflöd- igr elektrifieringspersonal, som järnvägsstyrelsen nu håller sig med, för andra ändamål än den är avsedd för. Denna omständighet liksom ock saknaden av varje antydning om det av departementschefen förordade uppskovets sannolika längd understryker allvaret i det missmod, som departementschefen genom sitt dekret utlöst i vida kretsar inom Norrlands tvenne sydligaste län.

Den talare, som berörde denna fråga i går, yttrade något om att man ofta möter det talesättet, att avbrytandet av järnvägs elektrifieringen är att hänföra till verkningar av det s. k. ryssavtalet, vid vars tillkomst man förmodade icke skulle ha behöri gen beaktats vår produktionskapacitet och vår tillgång på råvaror, materiel och arbetskraft. Jag vill inte röra vid den saken. Jag vill blott säga, att jag mycket väl kan tänka mig, att våra handelspolitiska engagemang överhuvud taget inverkat och komma att inverka på möjlighe- terna att fullfölja angelägna åtgärder inom landet. Det är naturligt, att det förhåller sig på det sättet. Dessa frågor voro emellertid föremål för mycket ingående resonemang under förliden höst, och det tjänar ingenting till att taga upp en debatt om dem nu. Jag kan också ställa mig en smula förstående till att denna elektrifiering av ostkustbanan jämte andra räntabla investerings- objekt måste tills vidare undanskjutas av brist på materiel och arbetskraft; det är en sak som man måhända nödgas acceptera i och för sig. Jag kan gå något längre och säga att jag förutsätter såsom möjligt, att på vissa håll en viss tvekan kan råda huruvida ostkustbanans elektrifiering är av större an- gelägenhetsgrad än det norrländska järnvägs- och billinjenätets utbyggnad inom områden, som nu äro i stort behov av förbättrade reguljära förbindel- ser. Men problemet är inte det, att man får någonting annat i stället för ost- kustbanans elektrifiering. Man har inte att vänta initiativ i något hänseende, som jag här har tagit sikte på, och jag tycker inte att det är riktigt, att Norrland och norrlänningarna skola utsättas för den ena missräkningen efter den andra, i synnerhet som jag skulle tro, att det inte skulle krävas så sär- skilt stora uppoffringar av materiel och arbetskraft för att ostkustbanans elektrifiering äntligen skulle påbörjas i den ordning, som järnvägsstyrelsen har förutsatt. Jag vill därför vädja till kommunikationsministern, att han måtte anstränga sig för att om möjligt finna utvägar att påbörja elektrifie- ringen av ostkustbanan i denna omfattning.

Jag hoppas också, att statsutskottet, när det kommer in på prövningen av dessa ting, skall finna motiverat att intaga en ståndpunkt som sammanfaller med vad jag här antytt. Det skulle vara ledsamt, om frågan om ostkustbanans elektrifiering ännu en gång skulle bringas i det hopplösa läge, vari den för- sattes, när statens inlösen av de enskilda järnvägarna började och elektrifie- ringen därav vidtogs.

En annan fråga, kanske av något mindre vikt än den jag nu berört, skulle jag vilja säga ett par ord om. Det är ingen ny fråga; jag har varit inne på den tidigare. Det finns ju någonting som kallas trafikskatt och som beräknas ge en avkastning på 30 miljoner kronor för nästa budgetår mot 29 miljoner för det löpande. Det är en skatt på person- och resgodstrafiken. Det är klart, att det är i synnerhet de, som ha att kämpa med de långa avstånden, som kännbarast drabbas av denna beskattning, och dessa människor ha dock att kämpa med andra och stora svårigheter, som sammanhänga just med de stora avstånden. Det måste därför framstå såsom anmärkningsvärt, att man en

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

gång har varit med om att införa denna skatteform. Detta skedde ju år 1942. Jag menar nu, att den bör avskaffas, dock att detta icke får ske i annat sammanhang än under tillbörligt beaktande av de penningpolitiska verkningarna därav. Men finns det inga betänkligheter ur sådan synpunkt, förefaller det naturligt, om finansministern skulle så snart som möjligt för riksdagen förelägga förslag om borttagande av denna skatt. Det torde också ligga till på det sättet, att järnvägsstyrelsen avser att komma fram med något förslag i detta hänseende, och då hoppas jag, att detta skall leda till resultat.

Herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Frågan om kapitalinvesteringarna för den fortsatta järnvägselektrifieringen kan givetvis inte betraktas som en isolerad företeelse. Den måste tvärtom infogas i den allmänna investeringspolitiken. Huvudparten av de statliga investeringarna, om man undantar bostadsbyggnaderna, faller på kommunikationsdepartementet, och inom dess verksamhetsområde är investeringen för statens affärsverksfonder den största. För budgetåret 1945/46 uppgick anslaget på riksstaten till 304 miljoner kronor, året därpå höjdes det till 348 miljoner, vilket utgör en höjning med 14 procent. Ett studium av budgetredovisningen visar emellertid, att medelsförbrukningen icke motsvarar medelsanvisningen under budgetåret 1945/46, och troligt är att under innevarande budgetår vi icke kunna uppnå en större medelsförbrukning. Riksdagen har ju för övrigt vid mer än ett tillfälle påtalat, att reservationer i mycket betydande utsträckning stå till Kungl. Maj:ts förfogande.

Vid budgetbehandlingen i kommunikationsdepartementet har det framgått, att de affärsdrivande verken för budgetåret 1947/48 äskat anslag på 417 miljoner kronor. Detta innebär en ökning med omkring 37 procent jämfört med 1945/46, och var och en förstår, att vi i nuvarande krisläge icke ha möjlighet att genomföra en investeringsverksamhet av denna storlek. Jag har därför förordat att investeringsanslaget till statens affärsverksfonder skulle bestämmas till 337 miljoner kronor, vilket innebär en minskning, jämfört med föregående år, med endast 11 miljoner kronor. Jag är fullt medveten om att dessa investeringar icke kunna genomföras, men jag har ansett det vara klokt att icke ytterligare beskära verksamheternas äskanden, enär en rörelsefrihet är önskvärd och utrymme bör finnas för val mellan de olika investeringsändamålen.

Nu har man att ta ställning till var begränsningarna skola göras. Denna uppgift är i och för sig ganska delikat. Riktspunkten för ens handlande måste vara att ur helhetens synpunkt uppnå ett så tillfredsställande resultat som möjligt. Denna påtvungna återhållsamhet måste givetvis drabba vissa enstaka lokala intressen, och samtidigt kan man icke uppnå den önskade standardhöjningen på andra områden. Det är ju klart att det beslut som fattats beträffande ostkustbanan måste medföra lokal besvikelse, men man måste börja någonstades, när man skall göra denna investeringsbegränsning. Man har sagt, att detta är ett uttryck för lättsinne av kommunikationsministern, men eftersom tågen för närvarande ändå kunna gå, har jag, när angelägenhetsgraden avvägdes, fastnat för att man tills vidare måste göra halt vid järnvägselektrifieringen.

Jag vill emellertid påminna om ett par fakta i samband med elektrifieringen. Jag vill erinra om att 1945 var 39 procent av hela statsbananätet elektrifierat, men på dessa linjer utfördes 84 procent av trafikarbetet, medan återstoden, sålunda 16 procent, huvudsakligen ombesörjdes av ång- och rälsbusslinjer. Givet är, att sedan man genomfört de nu pågående elektrifieringarna, kommer elektrifieringens andel att ytterligare ökas. Jag kan väl erkänna, att, som åtskilliga andra här påpekat, elektrifieringen av de återstående trafikstarka bandelarna skulle vara förenad med mycket stora fördelar i nuvarande läge, men det måste dock sägas, att elektrifieringarna icke äro ett av de allra starkaste investerings-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

behoven. För att ta ett annat exempel kan jag nämna, att utbyggandet av vattenkraftsanläggningarna, som utgöra en av nyckelindustrierna, knappast kan beskäras utan mycket allvarliga följder för hela vårt ekonomiska liv. Det är därför som vattenfallsstyrelsens anslagsäskanden i detta läge ha gått före järnvägsstyrelsens.

Man har talat en del om andra anledningar än de penningpolitiska till att dessa arbeten nu i varje fall fördröjts eller ställts i viss mån på framtiden. Jag kan medge, att det också skulle förorsaka vissa praktiska svårigheter att genomföra en elektrifiering. Järnvägsstyrelsen hade förutsatt ett medelsbehov på endast 10 miljoner kronor för vissa förberedande arbeten. Av nämnda belopp belöpa 6 miljoner på banförstärkningsarbeten, d. v. s. rälsbyten, banförstärkningar, kurvomläggningar m. m. En av de trånga sektorerna för närvarande har man emellertid vid rälsproduktionen och inte vid den elektriska materielen, som det här ofta är tal om. Enligt vad industrikommissionen upplyser erfordras för statens järnvägars behov 24 000 ton räls under 1947, men Domnarvets järnverk, som är ensam tillverkare av räls, kan icke leverera mer än 19 200 ton till statens järnvägar. Denna kvantitet torde i sin helhet komma att användas för det ordinära rälsbytet, och något nämnvärt överskott kan därför icke påräknas för exempelvis dubbelspårsbyggnader, där man också har begränsat investeringarna ganska väsentligt. I detta läge skulle det knappast ens vara tänkbart att göra de rälsbyten som erfordras för förberedande av elektrifieringen.

Jag säger detta i anledning av den fråga, som ställts till mig av herr Tjällgren, i går, då han undrade om ryssavtalet kunde ha haft någon direkt och omedelbar verkan på den ståndpunkt som vi intagit i kommunikationsdepartementet i denna fråga. Jag kan säga, att det inte finns någon punkt i våra avgöranden, där rysslandsavtalet har spelat någon roll. Uppllysningsvis kan jag för herr Tjällgren nämna, att i den nuvarande verkstadsproduktionen ingår endast 0,5 procent, som skall levereras till Ryssland. Den trånga sektorn, när det gäller elektrifieringen, är för närvarande rälsen. Det är vidare önskvärdt i nuvarande läge, att en viss del av den arbetskraft som användes för dessa banförstärkningsarbeten, överflyttas till andra, enligt vår förmodan i närvarande stund mera betydelsefulla arbeten. Med detta tror jag mig ha avfärdat allt tal om att rysslandsavtalet skulle ha haft någon direkt inverkan på den ståndpunkt som vi i den aktuella situationen ha intagit beträffande järnvägs- elektrifieringen och dess skjutande på framtiden under några år tills vi komma i ett läge, där knappheten icke anfäktar oss på samma sätt som i närvarande stund.

Herr Wahlund: Herr talman: Herr Velander förde in resonemanget på skattefrågan och barnbidragsfrågan, och det passar mig utmärkt, i synnerhet som herr von Heland i går hänvisade till mig i vad det gällde skattefrågorna. Jag vill då, herr talman, till en början deklarerera, att vi från landsbygdspartiet äro mycket tillfredsställda med att den Wigforsska skatteberedningen och senare också propositionen följt befolkningsutredningens huvudlinje såtillvida, att de dyrortsgrupperade ortsavdragen i beskattningen avskaffats vad beträffar barnen och ersatts med icke dyrortsgrupperade barnbidrag.

I fråga om skatteproblemen i stort vill jag här anknyta till den diskussion som fördes mellan herr andre vice talmannen och herr von Heland. Det är ju klart, att det inte kan bestå några stora skillnader mellan de olika partiernas inställning vad beträffar skattens totala belopp. Vi i landsbygdspartiet ha ju med glädje medverkat vid de stora sociala reformer som genomförts, i första

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

hand då folkpensionsreformen. Och det återstår många sociala åtgärder som vi vilja ha genomförda, reformer av stor angelägenhetsgrad. De skola betalas och här gäller inte diskussionen skattens totala belopp; vad vi diskutera är det sätt, på vilket vi skola ta ut skatten, och det är där det skiljer. Vi tillämpa samma metoder att resonera som herr andre vice talmannen. Vi verkställa en avvägning mellan olika skattetyper och en avvägning mellan beskattningen och olika sociala reformer. Vid en sådan avvägning ha vi kommit till annat resultat än beredningens majoritet. Vi vilja exempelvis icke vara med om kvarlåtenskapsskatten. Motiven härför utvecklade herr von Heland i går, och jag behöver därför inte gå in på dem.

Vad beträffar inkomstbeskattningen så vilja vi ju sänka beskattningen för de lägre inkomstskikten. Vad diskussionen rör sig om, är skattetrycket i de högre inkomstskikten. På den punkten ha vi biträtt beredningens majoritet, men vi ha icke gjort det med entusiasm. Detta deklarerade herr förste vice talmannen i går. Vi veta, att det höga skattetrycket har påverkat vårt ekonomiska liv och har påverkat det oförmånligt. Vi veta att de högre inkomsttagarna och företagarna ha blivit långt mer skattemedvetna än förut. När man planerar, tar man inte bara hänsyn till reala ekonomiska förhållanden, utan man tänker sig också: hur kommer saken att ställa sig ur skattesynpunkt? Och en av de viktigaste ekonomiska åtgärder många företagare och enskilda ha under året är ofta deklarationen. Man anskaffar för dyra pengar skatteexperter, som utföra det för hela samhället improduktiva arbetet att försöka tillämpa alla skattelagstiftningens möjligheter och kanske kryphål.

Vi veta också, att den höga beskattningen i en del fall har gått ut över människors vilja att spara och deras vilja att arbeta. Jag tror att det där talet om att folk tar sig s. k. lediga Wigforssdagar är överdrivet, men det finns fall, det gav herr förste vice talmannen exempel på, där folk faktiskt avstår från att utföra arbete, därför att man anser, att det inte lönar sig. När skatten avdragits blir det så litet kvar, att man frågar sig, varför man då skall anstränga sig. Men jag vill inte alls överdriva dessa ting, och jag har ju deklarerat, att vi vid våra avväganden dock biträtt majoritetens förslag.

Men sedan är det en annan punkt, där vi från landsbygdspartiet intaga en särställning, och det är i fråga om dyrortsgrupperingen i beskattningen. Vi kunna icke inse det rättvisa i att en skattekrona, som är intjänad av en person som är mantalsskriven på landsbygden, skall beskattas hårdare än en skattekrona, som intjänats av en person som befinner sig i en stadsbygd. Vi anse inte detta rimligt. Vi anse att rättvisan är på marsch i och med att avdragen vad beträffar barnen avskaffas, men en del återstår fortfarande.

Skatteberedningen avfärdar dyrortsfrågan på några rader, och man säger att beträffande den principiella inställningen till dyrortsgrupperingen och ortsavdragen har det inte förelegat någon meningsskiljaktighet inom beredningen. Det är möjligt att så kan ha varit fallet — jag tror det — men då frågar jag: vilken principiell inställning har då beredningen själv? Företräder beredningen den så att säga klassiska motiveringen för ortsavdragen? Jag tror det knappast. Men om det skulle vara så, skulle man väl resonera så här: varje människa skall ha ett skattefritt existensminimum. Det är rimligt att en människa skall ha livets nödtorft i form av mat, kläder, bostad o. s. v. och att det belopp man betalar för detta skall vara skattefritt. Resonerar man så, har man ju möjlighet att säga, att detta skattefria existensminimum skall vara olika på olika orter i landet, även om jag för min del inte biträder det resonemanget. Men nu är det ju så, att ortsavdragen icke verka på det viset, att de skära bort ett skattefritt belopp i *botten* på inkomsten utan i *toppen* på inkomsterna, och jag har svårt att överhuvud kunna tänka mig någon förnuf-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tig motivering till att dessa toppbelopp på inkomsterna skola dyrortsgrupperas och ingen annan del av inkomsten.

Herr Velandér var inne på denna sak. Han sade, att man kanske nu rent utav kan ge sig in på att avskaffa ortsavdragen även för äkta makar och ensamstående. Ja, vore det så galet? Jag vill inte alls på denna punkt binda mig, herr talman, men jag tycker att det inte skulle vara så orimligt, om man nu, när man håller på att rumstera om med beskattningen och plockar bort avdragen för barnen, ginge vidare och toge bort också avdragen för äkta makar och ensamstående. Man skulle naturligtvis då få sätta någonting i stället. Man finge då vederbörligen korrigera skatteskalorna och skulle få praktiskt precis samma effekt, men man skulle enligt min mening nå en utomordentlig fördel: man skulle kunna ha bara en eller på sin höjd två skatteskalor, en för äkta makar, och en för ensamstående. Det är klart att dessa skatteskalor då skulle vara så konstruerade, att de lämnade ett belopp, ungefär till den nuvarande ortsavdragsgränsen, skattefritt, och sedan skulle skatteprocenten gå ut progressivt men då, herr talman, i proportion till den taxerade inkomsten. Skattesystemet skulle på det sättet bli mycket enkelt, och jag tycker att vi härvidlag böra eftersträva enkelhet. Här har talats i många sammanhang om vårt krångelsverige under denna remissdebatt, men vi ha ett krångelsverige också inom beskattningen. Tänk vilken fördel det skulle vara vid källskattens genomförande att bara behöva arbeta med en eller två tabeller i stället för med den tabellflora som vi nu ha!

Man talar om det svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta, men jag menar att den rätten inte är så mycket värd, när den enskilde medborgaren icke vet varför han får betala just den skatt han får, därför att det hela är så tillkrånglat.

Herr Velandér var också inne på barnbidragen, och den frågan har också behandlats tidigare från högern under denna remissdebatt. Jag måste deklara, att jag var mycket spänd på högerpartiets inställning i barnbidragsfrågan.

Herr Sjö Dahl refererade i går innehållet i den reservation, som har avlämnats av högerns representant i skatteberedningen. Högerreservanten tänker sig, att de nuvarande barnavdragen skola bibehållas för dem som i deklarationen särskilt begära att få dem tillämpade och att de skola höjas med 50 procent. Man skulle därigenom komma upp till enhetliga barnavdrag av 800 kronor för de två första barnen samt 1 200 kronor för vart och ett av de följande. Vidare vill högerreservanten, vilket är märkligt, icke vara med om att barnbidrag skall utgå för det första barnet. Herr Sjö Dahl redogjorde för effekten av detta förslag och påvisade, att det skulle komma att innebära, att familjer i de högsta inkomstskikten i vissa fall skulle kunna få upp till 800 kronor per barn och år i subvention, medan enbarnsfamiljer i de lägre inkomstskikten skulle ställas utanför.

Det kan ju inte vara rimligt att gå in för ett system som innebär, att enbarnsfamiljerna i de lägsta inkomstskikten inte få något stöd, utan att de i fall av fattigdom måste vända sig till de sociala hjälpmyndigheterna.

När jag läste ifrågavarande reservation, sade jag mig själv, att jag inte kunde tro, att högern skulle engagera sig för den. Och jag tycker mig ha fått detta bestyrkt i dag, inte på grund av vad högertalarna sagt utan på grund av vad de icke sagt. Herr Domö redogjorde inte för högerns inställning härvidlag, vilket man ju kan förstå, då han tog sikte på att ge en mera allmän översikt över politiken. Även fröken Ebon Andersson gled förbi saken, men jag vill, herr talman, passa på att hjärtligt instämma i det mesta av vad fröken Andersson yttrade i sitt varmhjärtade anförande. Men i går behandlades frågan av herr Arrhén. Han biträdde inte högerrepresentantens reservation inom

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
skatteberedningen. Jag tolkar det på det sättet, att herr Arrhén vill vara med om barnbidrag även för det första barnet, och då bortfaller givetvis min kritik i det viktigaste.

Jag vill här också instämma i det mesta av vad herr Arrhén yttrade i barnbidragsfrågan under debatten i går. Herr Arrhén förklarade, att det inte kan vara rimligt att genom det nya förslaget vissa kategorier av barnfamiljer komma att få det sämre. Det blir faktiskt så på grund av den underliga ortsavdragsmekanismen. Utan att man egentligen har menat det, har det blivit så, att genom skattehöjningen under kriget differensen i skatt i kronor räknat har blivit flerdubbelt större mellan familjer av olika storlek, mellan familjer med barn och barnlösa, mellan familjer och ensamstående, bara genom mekanismen vid ortsavdragen, vilket naturligtvis i och för sig varit fördelaktigt, sett isolerat ur denna synpunkt. Nu komma vi in i en ny situation, när ett helt nytt system skall kopplas på det gamla, och då är det inte så mycket att undra på att det uppstår diskrepenser.

Man kan visserligen säga, att det inte är så stora befolkningsskikt som beröras oförmånligt av det föreliggande förslaget. Herr Sjödahl påpekade den saken i går. Jag kan inte ge några exakta sifferdata till belysning av saken, men jag har räknat fram en del ungefärliga siffror ur befolkningsutredningens material. De visa, att om vi enligt 1941 års förhållanden räkna ut den procent av barnfamiljerna, som skulle få det sämre med det nya förslaget, skulle det för jordbruksbefolkningen bara bli ungefär 1 promille, för övrig befolkning på landsbygden — således icke jordbrukare — 1,5 procent, för stadsbefolkningen 5 procent och för den totala befolkningen i landet 2 procent. Det är således inte så stora kategorier, som skulle få det sämre genom det föreliggande förslaget, även om dessa numera på grund av inkomstutvecklingen äro något större än vad jag här nämnt.

Men man får inte avfärda saken så lättvindigt; vi måste naturligtvis ta hänsyn även till små minoriteter inom vårt samhälle. Det är alldeles riktigt som herr Arrhén säger, att om man enbart syftar till att driva befolkningspolitik, bör man söka åstadkomma en omfördelning inom samma inkomstskikt i riktningen barnlösa—barnrika. Det är rätt i princip, men det går inte att genomföra i praktiken. Herr Arrhén har därvidlag säkert inte heller någon annan mening än jag. Man kan inte begära, att t. ex. i 2 000-kronorsskiktet ungarlarna och de barnlösa skola betala för barnfamiljernas barn i samma inkomstskikt. Detta representerar just svårigheten att driva befolkningspolitik inom lägre inkomstskikt, ty det är där det kostar pengar.

Vi kunna i alla fall konstatera, att man genom den föreslagna reformen vinner det väsentliga, nämligen att tillgodose barnfamiljerna i de största — d. v. s. lägre — inkomstskikten. Sedan återstår emellertid för oss att se på förhållandena i de högsta inkomstskikten. Men jag tror att vi göra klokt att vänta därmed till dess vi fått föreliggande reform i hamn. Redan av psykologiska skäl är det säkerligen inte möjligt att övertyga svenska folket eller svenska riksdagen om att vi böra ha barnsubventioner, som äro olika i olika inkomstskikt. Låt oss därför skilja barnbidragsproblemet från beskattningsproblemet för att senare skattemässigt reglera förhållandena för de högre inkomsttagarna.

Herr Arrhén yttrade i går, att det blir en mycket liten hjälp som barnfamiljerna få genom det föreliggande förslaget, och däri vill jag instämma med honom. Här komma vi in på frågan om barnbidragens storlek.

Jag läste i morse en artikel på ledaravdelningen i en av folkpartiets stockholmstidningar. Där stod, att jag önskade höja barnbidragen. Överrubriken löd: »Professor Wahlund är spendersam.» Denna rubrik är missvisande. Jag

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

står fortfarande på samma ståndpunkt som jag gjorde när vi behandlade denna sak i befolkningsutredningen. Men det har hänt en del sedan dess. Det har — såsom herr Velander snuddade vid i sitt anförande — skett en prisstegring, men framför allt en inkomstökning i samhället. Ortsavdragen ha därvid kommit att spela oss ett spratt. Genom att inkomsterna höjts kan nämligen folk bättre utnyttja Ortsavdragen. Effekten har blivit, att det belopp, som staten »förtjänar» genom att vi avskaffa Ortsavdragen, har höjts sedan befolkningsutredningen gjorde sina kalkyler. Om vi hålla oss till skatteberedningens siffror, har beloppet höjts med 40—50 miljoner om året. Herr Arrhén redovisade i går vissa beräkningar för år 1948, vilka jag tror komma att visa sig riktiga med hänsyn till den inkomstutveckling, som nu fortgår, och med hänsyn till inflationen. I varje fall vågar jag göra den gissningen. Besparingen genom Ortsavdragens avskaffande skulle enligt nämnda beräkningar för år 1948 uppgå till 90 miljoner kronor mer än vad befolkningsutredningen på sin tid hade anledning att kalkylera fram. Det är rimligt, att dessa pengar böra tillföras barnfamiljerna, och vi skulle därvid inte behöva överskrida den uppgjorda finansplanen. Det är, herr talman, en motivering till att jag nu önskar en utökad barnsubvention. Men jag vill hålla öppet, i vad mån förbättringen av barnsubventionerna skall ske genom ökning av barnbidragen eller eventuellt genom prISRabatteringens bibehållande. Jag anser, att det är för tidigt att i dag diskutera den frågan. Vi ha inte sett den kungl. propositionen i ämnet, och framför allt vill jag avvakta, hur de jordbrukspolitiska frågorna komma att utvecklas under denna riksdag.

Till sist vill jag, herr talman, bara göra en deklARATION. Det är uppenbart, att oavsett de förhållanden, som jag här har nämnt, måste barnbidrag på 200 kronor te sig alltför låga. 200 kronor understiga avsevärt de verkliga barnkostnaderna till och med i de lägsta inkomstskikten. Som ett framtidsmål för barnbidragens utformning vill jag, herr talman, deklarerA, att vi skola ha barnbidrag av en sådan storlek, att de motsvara de faktiska barnkostnaderna i de lägsta inkomstskikten.

Herr Ljungdahl: Herr talman! Jag ber först att med ett par ord få beröra frågan om det föreslagna uppskovet beträffande elektrifieringen av järnvägarna.

Hans excellens herr statsministern motiverade i går denna åtgärd med att regeringen vill föregå med gott exempel, när man nu kräver investeringsreglering och begränsning av nyanläggningarna hos företagarna. Han sade dessutom att det för honom var angelägnare att hålla bostadsproduktionen uppe än att bygga ut järnvägarna, som dock kunna användas i sitt nuvarande skick. Det sista instämmer jag i, men första delen av statsministerns motivering skorade verkligen litet i mina öron, ty vi veta ju, att det är högst reella förhållanden på material- och arbetsmarknaden som ytterst och direkt ha motiverat detta uppskov. Regeringen har helt enkelt gjort en dygd av nödvändigheten. Därmed faller det mesta av den ideella glansen i statsministerns motivering bort.

Det var däremot mycket välgörande att höra herr kommunikationsministerns rättframma uttalande. Han gick rakt på sak och sade som det var. Jag böjer mig för det logiska resonemanget.

Jag skall i övrigt inte ge mig in på några detaljer i fråga om kommunikationernas betydelse, utan nöjer mig med att instämja i vad herr Tjällgren och herr Mattsson sade här i kammaren i går och herr Velander i dag. Jag vill till herr kommunikationsministern ha framfört, att samma förhållanden, som råda i södra Norrland och Bohuslän, också förekomma i Småland och Blekinge. Vi äro oroliga över uppskovet med den fortsatta elektrifieringen av järnvägarna

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och våga därför göra en vördsam hemställan till regeringen att inte dröja längre än som är absolut nödvändigt.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet närmast för att göra ett uttalande beträffande den omdebatterade valutafrågan. Jag gör inte detta av någon inneboende lust att kritisera den ansvarige finansministern eller bereda honom svårigheter, utan därför att jag anser att det är nödvändigt att det nu säges ifrån på flera håll, att oron för vårt penningvärde är allmän, allvarlig och djupgående. Herr finansministern är ju, såsom han betygar i statsverkspropositionen, fullt medveten om denna oro. Vad som särskilt oroar oss är, att han tar det så lugnt och manar till ro och inte framlägger några positiva förslag. Regeringen har nu ställt i utsikt en konferens mellan partiledarna. Vi vilja till densamma knyta den förhoppningen, att man vid dessa överläggningar skall kunna utarbeta ett positivt handlingsprogram. Oron för vårt penningvärde måste stillas.

Det är inte så länge sedan riksbanken kunde redovisa valutareserver av betydande omfång, men de smälta nu hastigt bort. Importöverskottet tar månad efter månad på våra dyrbara valutareserver. Vi ha givetvis ur många synpunkter anledning att vara glada över att importen kom i gång så hastigt efter vapenstilleståndet. Jag minns från förra våren en målande skildring i Dagens Nyheter av förhållandena i Stockholms frihamn. Tidningen skrev, att hamnen sjuder av liv och rörelse, kajerna räcka inte till och köer bildas av fartyg som komma från världens alla hörn för att i Stockholm lossa sina laster. Freden har återvänt till Norden och till världen. Vi voro glada över denna import. Det var av psykologiskt välgörande verkan för vårt folk, som så länge varit avstängt från yttervärlden, att åter få uppta kontakten med utlandet och få in dessa saknade varor. Men när vi närmare granskade sammansättningen av de laster, som kommo hit, blevo vi ganska snart betänksamma. Det räcker nämligen inte med bara import. Det är en gammal ekonomisk tes, som är fullständigt riktig, att man i tider av god penningförsörjning skall tillse, att det finns riklig tillgång på varor, så att balansen mellan köpkraft och varor hålles uppe. Men i det långa loppet räcker det inte med att bara importera, utan man måste också beakta sammansättningen av de varusortiment som ställas till köpkraftens förfogande. Låt vara att vår import i viss mån verkat inflationshinderande, men vi kunna i alla fall inte i längden fortsätta att importera så mycket lyxbetonade konsumtionsvaror. Går man igenom listorna för vår import under förra året, får man helt enkelt en skrämmande bild av läget.

Vi gjorde från vårt håll redan tidigt i fjol framställningar om att regeringen skulle försöka få till stånd en reglering av lyximporten. Herr Linderot uttalade i går sin anslutning till denna tanke och beklagade, att herr von Heland först i går upptäckt, att denna metod var riktig. Jag ber att få påpeka för herr Linderot, att vi redan i mars månad i fjol voro inne på denna linje och förde fram tanken på en importreglering, men vårt förslag avvisades ganska överlägset. Man sade, att det var en naiv och farlig tanke, som inte gick an att förverkliga. Tanken kan ju för all del i viss mån vara naiv, ty jag medger, att en begänsning av lyximporten inte löser hela problemet. Men ännu i dag är jag naiv nog att tro, att om man inte tar itu med delfrågor och löser dem, kommer man aldrig fram till totaliteten. Även i dag är jag så naiv att jag tror, att vi kunna ha bättre användning för en hel del av de högvärdiga valutor, som vi nu använda för att betala en ganska onödigt import av lyxvaror. Vi borde i stället utnyttja våra valutatillgångar för att förse vårt näringsliv med råvaror och material, som vi inte själva kunna producera inom landet, för att därigenom få näringslivet ordentligt i gång.

Det kan inte vara riktigt att låta så mycket av våra valutareserver strömma

Statsverkspropositionen n. m. (Forts.)

ut ur landet för import av konsumtionsvaror av lyxbetonad karaktär. Det var nog fler än jag som förra veckan kände sig upprörda över att man mitt under den kallaste vintern fyller tulllokalerna på Bromma flygplats till bristningsgränsen med per flyg från Amerika hitfraktade nylonstrumpor. Vi behöva hellre få in bilgummi, maskindelar o. s. v.

Det går inte an, invände man vidare mot vår tanke att söka begränsa den lyxbetonade importen, ty vårt folk har varit avstängt från yttrevärlden så länge, att vi nu måste låta folk köpa vad de längta efter och få dessa bidrag till höjd levnadsstandard. Vi kunna inte, sade man, framför allt med tanke på våra väljarinnor komma med en så besk medicin och neka dem att kunna köpa alla dessa småsaker, som göra livet mera behagligt och ljuvligt för dem. Jag tror, att man i så fall har en för låg tanke om vederbörandes medborgarsinne. Bli man medveten om att importen av dessa lyxsaker tär på våra valutareserver och därmed innebär en skada för hela landet, kommer folk säkerligen frivilligt att avstå från dessa lyxvaror.

Det är väl inte utan att var och en, som har kommit i kontakt med engelska förhållanden, känner stor beundran för detta folks förmåga att även sedan kriget nu är slut finna sig i mycket torftiga levnadsförhållanden. England har en stor textilindustri. Naturligtvis grämer det engelsmännen litet att se sina textilvaror exporteras till utlandet för att England skall få den valuta, som landet så innerligt väl behöver. Men engelsmännen finna sig häri och äro till och med stolta över sina oppoffringar. Jag mötte häromdagen en engelsman, som med stolthet visade fram sina fransiga rockärmar. Han skämdes inte, utan var tvärtom stolt över sin trådslitna kostym. Vädjar man till svenska folket och klargör läget, tror jag, att även vårt folk skulle ta en sådan här konsumtionsbegränsning lika hjältomodigt som engelsmännen.

Men den bärande invändningen mot vårt förslag var nog den sista, alltså att det är en farlig tankegång att komma med krav på en importreglering. Jag medger, att den tankegången kan vara farlig, om man i en dylik importreglering vill se en inkörsport till en absolut och allomfattande planhushållning.

Men varför skall den behöva bli det? Varför skola vi alltid gå från den ena ytterligheten till den andra? Vi ha naturliga anlag för att rationalisera, men vi hemfalla så ofta till att överrationalisera. Den svenska lösningen av källskatteproblemet är ett strålande exempel på detta. I England kunde man mitt under brinnande krig införa källskattesystemet på ett sätt, som gav allt det väsentliga med en mycket enkel apparat. Engelsmännen äro medvetna om att en del av inkomsterna slinka undan, men det är så litet det gäller, och det skulle kosta så mycket att ta vara på det, att det inte skulle löna sig. Men här i Sverige lägga vi ned åratals möda på att spekulera ut ett system, som skall täcka alla slag av inkomster, men som också nödvändiggör en uppbördsapparat av sådant omfång och medförande sådana kostnader, att den blir ytterligt besvärande för alla parter, både för skattebetalarna och för uppbördsmyndigheterna.

Varför skola vi alltid gå till sådana ytterligheter? Man säger, att det ligger i svenskens natur. Ja, det gör det nog. I ekonomiska resonemang vill man alltid ensidigt tala om antingen den stora, stora friheten eller också den fullt genomförda planhushållningen. Man kan inte se någonting däremellan, och i den ideologiska debatten vill man gärna som centrum för alla våra ansträngningar och våra åtgärder sätta antingen Individ (med stort I) eller Staten (med stort S). Det som ligger däremellan är så kalkborgerligt, torftigt och tråkigt, att man inte vill tala om det.

Jag har personlig förståelse för detta. Jag får erkänna att i min ungdom fann jag idealet i ett stolt diktarord från ett av våra grannländer: »Vær,

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

hyvad Du ær, fuldt og helt, — ikke stykkevis og delt.» Men livet har så småningom och ibland ganska hårdhänt lärt mig, att de yttersta konsekvenserna alltid bli så kostbara och farliga. Jag har fått mer och mer förståelse för ett litet ord: »måttlig». Ett måttligt levnadssätt för gärna till ett långt liv, och — för att tala om någonting som här berör oss närmare — en måttlig beskattning, som vi ha här i Sverige och som lämnar kvar åt medborgaren en måttlig inkomst för hans uppehälle och ger företagaren möjlighet att amortera insatt riskkapital, har i alla fall drivit fram de svenska företagens till betydande prestationer, som byggt upp det samhälle, vi nu leva i, och grundat den allmänt höga standard, som vi alla njuta av.

Varför inte nöja oss med detta? Varför skola vi gå så till ytterligheter, att vi hota att slå ikull allt detta? Jag vill säga, att jag häromkvällen fick en liten stund av stilla glädje, när jag på Nationalekonomiska föreningen hörde även finansministern stanna inför detta ord: »måttlig». Han bekände i förbigående sitt intresse och sin stora välvilja för enskild företagsamhet, om den kommer i »måttlig omfattning». Jag skulle vara mycket glad om denne konsekvente teoretiker ville göra flera sådana där avvikelser, då det gäller praktiskt ekonomiska ting. Jag tror, att det skulle vara lyckligt, om både han och regeringen i sin helhet i det här berörda fallet skulle vilja gå med på en reglering av lyximporten — vi kunna ju säga som finansminister Wigforss: i »måttlig» omfattning. Låt oss importera de lyxvaror, som vi ha råd med, men inte i onödan slösa med våra valutor, som vi behöva för andra ändamål.

Herr talman! Jag vill med detta uttrycka en förhoppning, att regeringen ville vid överläggningar om de åtgärder, som skola vidtagas för att trygga vårt penningvärde, beakta dessa synpunkter. Jag är nämligen övertygad om att en begränsning av lyximporten kommer att bli lyckosam för en sund utveckling av vårt finansiella liv.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! Jag förstår mycket väl den siste ärade talarens bekymmer över den utveckling på ett visst område som han här skisserat, och framförallt förstår jag hans bekymmer över den hastiga avtappningen av vår valutareserv. Det är möjligt, att finansministern eller handelsministern kommer att under debattens fortsättning ta upp hans frågor och ge honom ett svar på hur man på regeringshåll ser på detta problem. Men det kanske kan tillåtas mig att säga något om hur man inom riksbanksfullmäktige sett på saken.

Det är klart, att man där med spänd uppmärksamhet följt de sista månadernas utveckling. Det finns emellertid ett par faktorer, som kanske inte blivit tillräckligt observerade i den offentliga diskussionen, och som jag tror, att också den ärade talaren nyss förbisåg. Den starka utströmning av valutor, som skett under det sista halvåret, är en företeelse, som man kunde förutse till en viss grad och som i och för sig inte behöver ge anledning till oro. Denna utströmning har emellertid varit något större än man räknat med, och den har ackumulerats under de sista månaderna.

Det finns emellertid en förklaringsgrund. En forcerad import har ägt rum, inte bara av lyxvaror utan också av vad som inte betraktas som lyxvaror, t. ex. kaffe; det är en mera säsongbetonad företeelse, som återkommer varje år under några månader i slutet av året, att importen av vissa artiklar forceras. Vidare ha likviderats ett par betydande fartygsköp, som medfört stora påfrestningar på våra dollartillgodohavanden. Det kan röra sig om en miljon dollars per fartyg.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Slutligen är det otvivelaktigt så att det förekommit en rätt stark valutaspekulation. En del importörer ha täckt sig för olika eventualiteter. Å andra sidan ha inte våra exportörer, som tidigare varit brukligt, sålt sina utländska valutor till bankerna för vidare befordran till riksbanken, utan de ha legat på dem en viss tid.

Allt detta har samverkat till att åstadkomma en något starkare valuta-utströmning än man räknat med. Jag tror emellertid, att tidpunkten ännu icke är kommen för att avge något definitivt omdöme om denna sak och dess betydelse för vår ekonomiska utveckling. Det är nog nödvändigt att vänta någon eller några månader till, innan man kan få en klar överblick av läget. Det är därför, enligt min uppfattning, alldeles för tidigt att nu komma fram med yrkanden om en importreglering. I motsats till den siste ärade talaren, vars synpunkter jag annars i mångt och mycket kan underskriva, vill jag säga, att det är alldeles felaktigt att ta itu med dessa frågor på så sätt, att man tar upp dem som delfrågor och söker lösa dessa. Jag tror, att det är riktigare att undvika sådana dellösningar och i stället söka komma fram till en totallösning, där man ser på det ekonomiska problemkomplexet som en helhet och försöker få fram en lösning, som inte bara tillgodoser behovet på ett visst område eller för en viss situation, utan som verkligen är ett led i en genomtänkt samlad ekonomisk politik. Det är det, herr talman, som vi sakna för närvarande; en genomtänkt ekonomisk politik. Och tyvärr ha vi inte i statsverkspropositionen fått en sådan.

Jag hade inte tänkt gå in på denna fråga nu, men herr Ljungdahls anförande gav mig anledning att i allra största korthet säga vad jag nu sagt. Hans tanke på en importreglering anser jag således vara alldeles för tidigt väckt. Frågan kan bedömas först sedan vi fått en mera bestämd uppfattning om tendensen i vår utrikeshandel, om vi i fortsättningen skola behöva räkna med samma starka utströmning av valutor eller om vi kunna förvänta en återgång under den närmaste tiden, vilket jag anser mycket sannolikt. Det är ju så att när på våren våra skeppningar komma i gång, komma också starka tillflöden av exportvalutor. Det skulle inte förvåna mig, om vi under första halvåret i år kunde återställa den balans, som rubbades under det sista halvåret i fjol.

Med detta vill jag inte förringa värdet av de påpekanden, som den ärade talaren på kronobergsbanken gjorde. Jag tycker tvärtom att det är värdefullt, att de kommit fram, och jag är övertygad om att vi få anledning att mera ingående diskutera dessa förhållanden. Men jag ber ännu en gång att få understryka, att det är farligt att nu leka med idén om en importreglering. Det föreligger mycket stora betänkligheter mot en sådan, vilket här anmälts inte bara från ett visst politiskt parti utan från olika partiers sida. Jag skulle vilja understryka, att den nuvarande handelsministern åtminstone tidigare har varit en så ivrig anhängare av frihandel — och inte bara frihandel utan en verkligt fri handel — att han borde vara den siste att leka med tanken på en importreglering, som är raka motsatsen till frihandel.

Herr talman! En del av kammarens ledamöter har kanske väntat, att jag skulle tala om skattefrågorna. Jag anser dock inte denna remissdebatt vara det rätta tillfället att ta upp till behandling ett skatteprojekt, som inte föreligger i form av regeringsproposition utan endast i form av ett politiskt sakkunnig-utlåtande. Detta utlåtande är för närvarande föremål för remissbehandling. Det dröjer ännu några veckor innan remissyttrandena föreligga, och de skola senare bearbetas av departementet, innan propositionen färdigställes. Man har under debatten hört en del yttranden fällas, som skulle kunna tydas så att saken i själva verket redan är avgjord; propositionen kommer att vila på i

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

huvudsak de grunder, som angivas i kommitténs förslag, och även om man nu för formens skull iakttar sedvanligt remissförfarande, kommer det inte att medföra några väsentliga ändringar av förslaget. Jag skulle livligt beklaga om denna tolkning är riktig. Jag beklagar, att det fällt yttranden, som kunna ge anledning till en sådan uppfattning, och jag skulle vilja till regeringsbanken — som efter vanligheten är tom — rikta en vädjan, att man inte betraktar detta remissförfarande som någonting så betydelselöst, som dylika uttalanden i debatten skulle kunna ge vid handen, utan att man tillmäter en alldeles särskild betydelse åt remissförfarandet.

Det gäller här en åtgärd av den mest engripande betydelse för hela vårt ekonomiska liv. Om det någonsin är nödvändigt att få fram en verklig sakkunnig belysning av ett problem, så är det väl i detta fall. Jag är övertygad om att de instanser, skatterättsliga och administrativa myndigheter samt näringslivets organ, som nu ha till uppgift att granska och yttra sig om detta kommittéförslag, komma att anföra en mängd synpunkter, som ställa hela frågan i ny belysning. Det är nödvändigt, att dessa nya synpunkter tillmätas betydelse, när frågan skall slutbehandlas i regeringen. Jag vill således vädja till regeringen att inte betrakta denna fråga som definitivt avgjord genom den utredning, som verkställt under finansministerns personliga ledning, utan i stället tillämpa på denna fråga den princip, som statsminister Erlander anmälde som sin avsikt att tillämpa, när det gäller överläggningarna med de borgerliga partierna, nämligen att låta överläggningarna bli fullständigt förutsättningslösa. Man bör alltså här gå till en prövning utan förutfattad mening och avväga det slutliga förslaget så, att det verkligen kan bli ett led i en uppbyggande ekonomisk politik. Det bör alltså samordnas med övriga åtgärder, som anses nödvändiga för att åstadkomma ekonomisk stabilitet, och inte betraktas som en isolerad åtgärd.

Jag skall inte, herr talman, ingå på den diskussion, som här förts, och jag skall inte heller beröra de exempel, som här anförts. Jag vill bara göra den reflexionen, att när man hör statistik tillämpas på det sätt, som skett i denna debatt, får man ytterligare sin misstro stärkt och fördjupad mot värdet av statistiken som bevismedel. Å ena sidan kommer man med exempel, som naturligtvis i och för sig äro talande därför att de röra sig med stora siffror, men som dock ha liten räckvidd, därför att det är få fall som de äro tillämpliga på. Å andra sidan bagatelliserar man invändningarna genom att tillgripa de mest oskyldiga fall och låta statistiken över dessa bli allmängiltig. Det ena är lika litet övertygande som det andra, och lika litet belysande. Jag tror, att för att få ett riktigt grepp om vad detta skatteförslag betyder, måste man gå till en granskning av en mängd individuella fall. Det är först då som man får begrepp om vad skattereformen kommer att betyda och det är först då som man kan få klarhet i om det ligger allvar bakom talet om de nedbrytande verkningar, som det skulle få. Min övertygelse är att en granskning av ett stort antal fall klart skulle bestyrka detta. Det är faktiskt mycket lätt att påvisa, att speciellt kvarlätenskapsskatten skulle komma att leda till tvångsrealisation av egendomar och överhuvud taget till en söndersmulning av förmögenheterna, som inte bara kommer att leda till betydande konsekvenser för ägarna utan som verkligen kommer att spela en betydande roll i hela landets ekonomiska politik. Men hela denna diskussion få vi senare tillfälle att föra här i riksdagen, när propositionen under vårens lopp ligger på bordet; det är då som diskussionen skall tas upp. Jag har bara velat här göra några randanmärkingar till den debatt, som i dag har förts.

Min avsikt var, herr talman, att här ta upp ett annat spørsmål. Jag menar, att vid en debatt om statsverkets tillstånd och behov finns det anledning att

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

något dröja vid ett ömtåligt kapitel, som inte diskuterats mycket här i landet, åtminstone inte offentligt, men som i vissa kretsar har givit anledning till mycket allvarliga bekymmer. Jag syftar på frågan om den svenska asylrätten.

Den svenska asylrätten betyder ju icke, att varje utlänning har ovillkorlig rätt att söka sin tillflykt i Sverige, utan detta skydd beviljas honom av svenska staten på det sätt, som gällande lag och humanitära hänsyn föreskriva. Härvidlag har det tyvärr icke varit väl beställt under senare år, eller närmare bestämt sedan Hitler grep makten i Tyskland. Myndigheternas politik med avseende på uppehållstillstånd var under åren före kriget ofta synnerligen restriktiv mot flyktingar från Tyskland, Österrike och Tjeckoslovakien. Med särskild olust erinra vi oss den behandling, som en del judiska flyktingar då fingo undergå.

Efter krigets slut och nazismens nedkämpande ha våra myndigheter i många fall gått till en motsatt ytterlighet. Nu har deras spårsinne riktats mot alla, som på något sätt kunna misstänkas för nazistisk infektion. Naturligtvis böra vi icke inom våra landamären hysa sådana utlänningar, som bevisligen i offentlig eller enskild ställning ha motverkat svenska intressen, oberoende av om de varit mer eller mindre framstående medlemmar av nazistiska partiet. Inte heller behöva vi visa någon misskund mot sådana tyskar, som, utan att bevisligen ha skadat Sverige, likväl innehaft någon förtroendeställning inom det tyska nazistiska partiet eller dess filialer här i landet. Det har å andra sidan funnits tyskar, som, fastän anställda i tysk diplomatisk eller annan statstjänst, alltid vinnlagt sig om att undvika för Sverige ofördelaktiga rapporter och metoder. Härom ha de svenska myndigheterna förvisso icke svävat i okunnighet. I varje fall veta vi nu, att många av dessa tyskar i hemlighet hyste utpräglat antinazistiska åskådningar och därför ansågos tillhöra de verkliga tyska patrioternas »andra Tyskland».

Det rättvisa och riktiga hade ju varit, att man gjort skillnad mellan dessa kategorier. Naturligtvis är det mycket svårt att här uppställa en allmän regel, men i det enskilda personliga fallet hade det ingalunda varit omöjligt att med ledning av fullt vederhäftiga svenska uppgifter träffa ett rättvist avgörande.

I praktiken har tyvärr icke så skett, utan man har visat en benägenhet att skära alla över en kam och vid blotta beskyllningar för nazism skicka vederbörande tillbaka till nödens och eländets Tyskland. Detta har gällt även sjuka personer, om vilka man visste, att de kunde gå en säker död till mötes. Det råder nämligen detta otillfredsställande och upprörande förhållande, att utlänningskommissionen har en hemlig administrativ domsrätt över dessa människor, vilka ofta länge få sväva i plågsam ovisshet om sitt öde, med förpassningshotet hängande över sina huvuden. Man möter här en inställning och metoder, som äro absolut främmande för svenskt rättsmedvetande och stridande mot asylrättens begrepp. I den mån utlänningsnämnden och Kungl. Maj:ts regering stå bakom och konfirmera kommissionens beslut, få de dela ansvaret med denna. Men den förebråelsen kan utlänningskommissionen icke tillbakavisa, att den vid verkställigheten av besluten i åtskilliga fall visat en onödig hänsynslöshet och bristande medkänsla, som icke borde vara möjliga i vårt land.

När utlänningskommissionen och högre instanser skola söka skilja getterna från fåren, är det givet, att detta icke sker på måfå eller med ledning av utfattade misstankar mot vissa personer till följd av privata angivelser. Vid förpassningar av utlänningar från Sverige ha i ett ganska stort antal fall, vilka inom initierade kretsar väckt uppseende, till grund för åtgärderna legat listor, som uppgjorts genom härvarande allierade legationer. Blotta förekomsten på en sådan lista var tillräcklig för att utsätta en tysk för risken att för-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

passas ur riket. Respekten för denna lista borde dock ha totalt försvunnit, när det visade sig, att den bland sina främsta namn upptog synnerligen välbekanta f. d. tyskar, som i årtionden varit svenska medborgare. Jag kan nämna, att en mycket framstående vetenskapsman av tysk börd, som i 30—40 år varit svensk medborgare, fanns antecknad på denna prospektionslista. Och ännu mera löjeväckande är att denna lista upptar namn på redan länge sedan avlidna personer av tysk härkomst.

Redan innan denna upptäckt gjordes, borde våra myndigheter haft anledning att betvivla listans tillförlitlighet, då det måste ha varit känt för dem, att den uppgjorts, ingalunda gemensamt av de allierade legationerna, utan av en tjänsteman på en av dem, som förfarit okontrollerat och godtyckligt och som visat sig vara så illa underrättad, som jag nyss här antytt. Icke desto mindre har detta dubiösa dokument betraktats som en sannskyldig prospektionslista, och det har varit mycket svårt, även för de mest oskyldiga, att bli strukna från denna.

Nu ha ju svenska myndigheter ingen som helst skyldighet att betrakta sig som verkställare åt segrarna, vilka för övrigt icke alltid kunna hålla reda på vad deras olika organ ha för sig. Det har inträffat, att då från Sverige förpassade anlände till sin destinationsort i brittiska zonen, de ha mötts med harmsna utrop av därvarande engelska officerare: »Vad har ni här att göra? Har vi inte redan över nog av flyktingar?» Varken dessa engelsmän eller de förpassade kunde ju trösta sig med upplysningen, att det hade de allierade själva begärt! Om det, som ofta påtalats, saknas reda och sammanhang i de allierades ockupationspolitik, så är det inte den svenska statens uppgift att med servil tjänstaktighet ytterligare öka förvirringen och bekymren.

Det är på tiden, att de statsorgan, som befatta sig med främlingsärenden, befriades från den gångna krigstidens föreställningar och återgå till ett mera normalt och fredligt betraktelsesätt. För de närmaste åren hotar i varje fall ingen fara från nazismen, eftersom dess ursprungliga hemland är upprivet från grunden och dess förgrundsfigurer begått självmord eller blivit ärelöst avrättade. I känslan härav har också bedömningsnämnden glädjande nog enstämigt nyligen begärt att befrias från sin hopplösa uppgift att söka finna sak mot personer, som visserligen kunna ha hyst nazistiska sympatier och åskådningar men aldrig begått sådana handlingar, vilka enbart äro kriminaliserande. Om regeringen på justitieministerns tillrådan bifaller bedömningsnämndens hemställan, borde detta logiskt medföra en motsvarande mildring av direktiven till utlänningskommissionen.

Overhuvud taget synes tidpunkten nu vara kommen att söka likvidera inom vårt folk den anda av hat och vedergällning, vars yttersta motiv man väl kan förstå inför avslöjandena av nazismens illgärningar, men som under inga förhållanden kan tolereras, när det gäller oskyldiga eller på lösa grunder misstänkta individer av tysk härkomst. Även i våra inre svenska förhållanden och vårt inbördes umgänge borde dylika vedergällningsstämningar bannlysas. Vi stå inför nya svårigheter, som komma att ställa vårt folks enighet och motståndskraft på hårda prov. Å andra sidan sakna vi ännu på åtskilliga områden förutsättningar att kunna rättvist döma om ämbetsmäns och enskildas förhållanden under de gångna krigsåren. Vårt folks sinne för rätt och hederlighet upprepar sig mot det misstänkliggörande av enskilda personer och den iver att hålla räfsteting med misstänkta i mer eller mindre ansvarig ställning, som från vissa håll alltjämt förekommer. Vi böra även på detta område söka komma tillbaka till normala förhållanden. Det är gärningarna och icke åsikterna, som skola dömas, och vi offra sannerligen icke några nationella värden eller demokratiska principer genom att i detta fall lägga i

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

dagen större tolerans och vidsynthet. Den svenska demokratin har bestått provet under de hårda åren. Det är det väsentliga.

Samma vädjan, som jag i frågan om behandlingen av utläningar och flyktingar riktar till regeringen — närmast till utrikesministern och justitiedepartementet — bör också ställas till alla den offentliga meningens organ, när det gäller behandlingen av dessa inre frågor, som jag här har berört.

Herr Grym: Herr talman! Denna debatt om statsverkspropositionen har ju pågått ganska länge; det är andra dagen vi hålla på med den. Jag skall därför inte länge taga tiden i anspråk. Vi få hoppas, att vi slippa kvällsplenum.

De frågor, som här ha diskuterats, ha växlat i betydande utsträckning. Statsverkspropositionen är ju innehållsrik, och jag skulle kunna tillägga, att den är intressant. Samtidigt utgör den — tycker jag åtminstone — ett lärorikt studiematerial. Det är inte heller utan en viss spänning, som man granskar propositionen, särskilt de stycken, som man är mest intresserad av. För min del vill jag erkänna, att jag i allt väsentligt är nöjd med de förslag, som regeringen nu har framlagt. Om jag har avvikande mening på någon punkt — vilket jag har — så är den skiljaktigheten inte alls av sådan räckvidd, att den skulle ge mig anledning eller berättiga mig att föra något oväsende, vare sig här i kammaren eller annorstädes.

Jag tror, att jag också vågar påstå, att den politik, som den socialdemokratiska regeringen fört och ämnar föra, gillas av den stora massan av landets befolkning. Detta gäller inte minst folket, som bygger och bor på landsbygden. Den kritik, som kommer till synes i olika skepnader och som många gånger i anstötliga former riktas mot regeringen och dess politik såväl genom pressen som på annat sätt, även här i kammaren, har föga eller rättare sagt intet stöd hos den stora allmänheten. Jag tror inte heller att den tiden är så långt avlägsen, då dessa kritiker själva bli underkunniga om att det verkliga förhåller sig på det sättet. Vi veta alla utomordentligt väl, att också de borgerliga partierna ha anhängare — jag skulle vilja tillägga i ganska stor omfattning — även inom de breda folklagren. Det finns t. o. m. arbetare, som rösta borgerligt. Det är sällan som jag själv har hört eller hört berättas, att någon sådan borgerlig anhängare bland den stora allmänheten skulle ha ställt sig utpräglat kritisk gentemot den socialdemokratiska regeringen och dess politik, sett i stort. Har man någon gång hört några invändningar göras — sådant förekommer ju och är ganska naturligt — har det varit i frågor av liten betydelse och av mycket begränsad och lokal karaktär. Att sedan dessa människor, som jag i detta sammanhang har benämnt »borgerliga anhängare», gå och rösta emot socialdemokraterna är nog antagligen mest beroende på någon gammal vana, som det tydligen inte är så lätt att komma ifrån. Någon tro på att de borgerliga partierna skulle ha förmåga att göra det bättre finnes säkerligen inte.

De små anmärkningar, som jag har mot statsverkspropositionen, gälla ett par anslagsfrågor. Jag anser i likhet med många andra, att kommunikationsministerns förslag om bidrag till anläggning för vattenförsörjning och avlopp är väl knappt tilltaget. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har föreslagit 15 miljoner kronor för detta ändamål, men kommunikationsministern har förordnat, att anslaget för nästa budgetår skall bestämmas till 5 miljoner kronor. Detta anslag utgår med 4 miljoner kronor för innevarande budgetår. Som vi alla veta är behovet av dessa anläggningar stort, framför allt på landsbygden, och det är att hoppas, att statsutskottet kommer att föreslå ett väsentligt högre belopp för detta ändamål, helst det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna beloppet 15 miljoner kronor.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

En annan fråga, som jag också ber att få beröra med några ord, är anslaget under sjunde huvudtiteln angående bidrag till skattetyngda kommuner. För närvarande utgår anslaget med 16 miljoner kronor, men nu föreslår finansministern, att detta anslag för kommande budgetår skall utgå med 10 miljoner kronor. Denna nedskärning motiverar finansministern med bland annat att skatteunderlaget har stigit och att antalet kommuner, som söka skatteutjämningsbidrag, har starkt minskat. Detta finansministerns påpekande är alldeles riktigt i och för sig, och det är glädjande för de kommuner, för vilka detta har skett, men den kommunala skattebördan är i en hel del kommuner fortfarande onormalt hög trots det statliga bidrag som för närvarande utgår. En kommunalskatt på 18—20 kronor per skattekrona blir alldeles för betungande i längden. Vi måste komma till bättre utjämnning, en *verklig* skatteutjämnning. Skatteutjämningsbidraget borde vara betydligt större än vad det är för närvarande.

Jag skulle också med ett par ord beröra ett par små detaljer under femte huvudtiteln. Det är inte fråga om någon kritik, tvärtom. Jag vill ha antecknat i kammarens protokoll ett tack till socialminister Möller för hans förslag att statsbidrag skall utgå till anskaffande av provinsialläkarbostäder till ekonomiskt svaga kommuner även utanför det egentliga ödemarksområdet. Likaså är det ett steg i rätt riktning, att statsbidraget till läkarbostäder inom ödemarksområdet avses skola höjas till 35 000 kronor i stället för det nu utgående beloppet 25 000 kronor.

Jag kan inte låta bli att vid detta tillfälle föra på tal en fråga, som visserligen är av begränsad lokal karaktär men för den skull visst inte betydelslös. Det gäller de stora svårigheterna att rekrytera lärare till vissa delar av Norrbottens län, speciellt till finnbygdens folkskolor. För närvarande är det praktiskt taget omöjligt att där få kompetenta sökande till folkskollärartjänsterna. Jag skall inte alls framlägga någon statistik, utan jag ber endast att få omnämna, att exempelvis i Tornedalens inspektionsområde uppehålls för närvarande ungefär en tredjedel av samtliga folkskollärartjänster av vikarier. Det är alldeles uppenbart, att vikarier utan lärarexamen inte kunna utföra sitt arbete i skolan på ett tillfredsställande sätt. Allmänheten klagat också ofta över detta missförhållande, och det är inte att förundra sig över. Vi i den bygden förvänta, att ecklesiastikministern snarast möjligt vidtager sådana åtgärder, att kompetenta lärarkrafter söka sig även till finnbygdens skolor.

Diskussionen har ju, herr talman, i mycket stor utsträckning rört sig om den ekonomiska politiken och inflationen. Jag anser mig inte vara tillräckligt bevandrad i dessa frågor och skall därför inte heller gå in på dessa spörsmål. Jag bor dock vid gränsen till en stat, där den verkliga inflationen är ett faktum och där befolkningen inte har något förtroende för landets penningväsende. Vi befinna oss givetvis icke i en sådan situation, och vi få innerligt hoppas att vi inte heller någonsin skola komma i ett sådant läge. Det är en verklig olycka för ett land som drabbas av ohejdad inflation. Må vi skonas från det eländet!

Herr **Domö**: Herr talman! Jag tillät mig i går att tala om regeringens kommunikéer om segerrika angrepp mot inflationen, och jag skall i dag tillåta mig att något kommentera regeringspressens jubelrop om den verkliga segern över oppositionen. Statsministern och finansministern ha ju enligt Japressen redan tagit hem spelet i denna remissdebatt, och vad andre vice talmannen kallar »den s. k. oppositionen» har enligt samma källa alldeles kommit bort. Detta är tryckt, och tryckt i en press som uppfyller alla de fordring-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ar, statsministern ställer på den offentliga meningens företrädare, så det måste ju vara sant; hela sanningen och intet annat än sanning. Det verkar nästan som om det verkliga slagfältet flyttats från riksdagen till pressen. Segerherarna ha ju också dragit sig helt tillbaka från första kammarens slagfält, frånsett en och annan tillfällig bevakningsstyrka, som ser till att ingenting oriktigt sker här. De anse sig så fullständigt behärska hela slagfältet, att någon mera manstark bevakning inte behövs.

Eftersom regeringen enligt åtskilliga av de till denna seger bidragande framlagt ett effektivt program för inflationens bekämpande och segrat på den linjen, måste allt vara väl beställt. Den ekonomiska situationen går mot en snabb ljusning, regeringen har läget i sin hand. Ingenting hindrar statsrådet Wigforss att snarast framlägga sitt enligt hans egen uppfattning ofarliga skatteprogram. Håller bara den s. k. oppositionen tyst, låter den bara utan att ingripa störande regeringen vandra vidare med sina av Morgon-Tidningen virade segerkransar kring pannan, komma vi alla säkert fram till ett tillstånd, som också det kan bortförklaras av en mäktig press. Regeringen kan ju då ytterligare modernisera remissdebatterna därhän, att första debattdagen i sin helhet förbehålles regeringen och dess parlamentariska underlag — en frisk och djärv tanke, som åtminstone delvis under remissdebatten förefallit att redan vara förverkligad.

Bara nu de ekonomiska krafterna låta kommendera sig, bara människorna låta kontrollera sig till ökad aktivitet. Bara alla ville inse, att det verkliga förnuftet i sin helhet finns koncentrerat i de centrala kontrollinstanserna. Bara spararen ville förstå, att han skall vara tacksam för att han endast bestraffas med skatteböter för att han medverkat till det för hela samhällsekonomien nödvändiga sparandet, böter som i vissa fall bli så höga att man inte nöjer sig med avkastningen av det han sparat. Bara den som sökt pensionera sig själv genom att lägga ned kontinuerliga besparingar i ett eget litet företag ville förstå, att han som skatteutredningen uttrycker saken står i skuld till samhället, en skuld som skall betalas som kvarlåtenskapsskatt. Men naturligtvis kommer allt detta att ske — åtminstone i Morgon-Tidningen! Låta inte de produktiva krafterna sig mobiliseras genom kontroll och förtroende för ett regeringsprogram, som sysslar med en mindre del av hela problemkomplexet, ligger felet naturligtvis hos den s. k. oppositionen.

Flera av remissdebattens socialdemokratiska talare med statsministern i spetsen ha varit inne på vad man på det hållet kallar oppositionens bristande förmåga att prestera ett alternativ till regeringens politik. Med ringa känsla för anspråkslöshetens klädsamhet ha de då kallat statsverkspropositionen ett regeringsprogram. Däremot ha de omsorgsfullt undvikit att tala om det handlingsprogram på långt sikt, som regeringen låtit sammanställa åt sig i de s. k. 27 punkterna, en skrift vars egenskap av kanonisk bok väl gör att man inte i vardagslag deklamerar ur den.

Det är en gammal diskussionsteknisk metod att komma från en debatts kärnpunkt genom att tala om något annat. Det är väl möjligen i förhoppning om denna metods pålitlighet som man på socialdemokratiskt håll i debatten undviker sin naturliga uppgift att sköta försvaret av regeringens positioner för att på öppna fältet söka engagera oppositionens reserver. Vi måste emellertid hävda, att det är regeringens bud, som under remissdebatten skall föras med ett för alla begripligt »vad är det?». Det är regeringens bidrag som skall vägas. Vi ha vägt det och funnit det för lätt. Sök då övertyga oss om att vi sett fel på vägen! Regeringen har hela utredningsapparaten, den har alla de fördelar regeringsställning ger. Att samtidigt begära oppositionens rättigheter förefaller vittna om en aptit, som skulle kunna kallas överdriven.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Att systemet med priskontroll endast kan dämpa verkningarna av bristen på samhällsekonomisk balans men däremot inte i någon väsentlig grad kommer åt själva orsakerna, borde vara klart för var och en. Man kan uttrycka saken som finansministern i höstas: priskontrollen får vara det avslutande ledet i en rad åtgärder.

Det är den rad åtgärder, som måste komma före priskontrollen, vi på olika sätt i denna debatt efterlyst. Det går inte att bygga ett hus genom att placera ett priskontrolltak på några klen dimensionerade kontrollstolpar, åtminstone inte ett hus, som står sig i det hårda ekonomiska klimat som vi just nu ha här. Man måste ha en grund, och den grunden bör vara förtroende till de ansvarigas fasta föresats att hävda penningvärdet med alla medel som stå till förfogande. Man måste ha ordentliga murar — åtgärder för att effektivt stänga ute de inflytelser utifrån, som kunna stängas ute, men främst stimulans för produktionen och återhållsamhet i fordringarna — men man måste framför allt ha en genomtänkt plan att bygga efter och för att samordna det hela.

Jag instämmer till fullo med herr Bergvall, som i sitt yttrande utförligt gick in på denna sak, och jag skall därför inte mera beröra detta. Jag skall inte heller närmare gå in på investeringsbudgeten utan bara nämna några ord om den. Jag tillät mig i går säga, att investeringsbudgeten är välkommen som en detaljritning, men att den är otillräcklig, emedan den täcker en för liten del av uppgiften. Det var detta jag sade, herr statsminister, men herr statsministern lyckades även på den punkten missförstå mig på ett utomordentligt sätt.

Investeringskontrollen räcker inte heller för att komma åt den snedproduktion, som priskontrollens konstruktion i vissa fall framkallar. Herr Bergvall illustrerade ju i sitt anförande på ett ganska talande sätt, hur man går över från tillverkning av priskontrollerade varor till andra. Det går därför inte att på det sätt som man tänker sig begagna priskontrollen som ett medel för att hålla priserna över lag under kontroll. Härtill kommer att man inte med tillhjälp av investeringskontrollen kan komma åt snedvridningen, ty övergången från produktionen av priskontrollerade varor till annan produktion kräver sålän investeringar av den art som kan komma under kontroll.

Det är långt ifrån bara företagare som här medverka. Arbetskraften har en tendens att söka sig till yrken, där de fastställda priserna möjliggöra högre löner. Utvandringen från jordbruket är delvis en rörelse av denna art, de s. k. serviceyrkenas stigande andel av den samlade arbetskraften likaså. Doktor Per Jacobsson har nyligen lagt fram ett intressant material på denna punkt.

Utvecklingen har alltid en tendens att söka sig förbi administrativa hinder. Problemet priskontroll-snedproduktion är allvarligt. Det räcker inte där med allmänna resonemang och inte heller med ytterligare kontroll.

Sedan kan det nog diskuteras, om inte priskontrollens bibehållande i några fall verkar konserverande på ett prisläge, där en fri konkurrens skulle åstadkomma en lägre prisnivå. Jag har nu fått den uppfattningen, att läget måhända på vissa avsnitt är sådant, att man på allvar kan överväga att upphöra med priskontrollen inom vissa grupper. Jag är liksom herr Bergvall fullt på det klara med att man i stort sett inte kan ta bort priskontrollen, men det kan finnas avsnitt, där det verkligen kan förtjäna undersökas, huruvida inte lagerförhållanden och tillströmningen av varor äro sådana, att man via en fri prisbildning skulle komma ned till ett lägre prisläge. Jag skulle vilja varna för risken att priskontrollen på vissa avsnitt uppehåller priser i stället för att verka återhållande. Jag ser att handelsministern skakar på huvudet, när jag antyder att det kan vara risk för att priskontroll bibehålles längre än nödvändigt. Men det finns en naturlig benägenhet hos administrativa organ, som syssla med dylika ting, att lita på att deras metod är den absolut riktiga. Därför ska-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

dar det kanske inte att göra ett eller annat försök för att se hur marknaden reagerar. Jag är inte kännare i detalj av allt detta — det är ju endast regeringen som har tillgång till lageruppgifter, produktion och dylikt på de olika områdena — men jag undrar om inte beklädnadsrådet är ett av de områden, på vilka ett försök skulle kunna göras i den av mig angivna riktningen.

Jag fick inte i går tillfälle att ta upp så mycket av vad statsministern sade. Det är ju den konstiga anordningen i riksdagen vid en sådan här debatt med många talare, att om man begär ordet ena dagen får man det först den andra. Jag fick en treminutersreplik i går, det var allt, och därför ber jag att få beröra statsministerns uttalande i går.

Statsministern gjorde som en rektor en gång. Han fann en röd tråd som inte fanns. Denna röda tråd skulle vara lönefrågans betydelse för inflationsförloppet. Han hörde ut detta av mitt anförande i går, vilket är ett gott bevis på hans förmåga att höra just det han vill höra. Jag visste redan på förhand, att man på visst håll gärna ville ha mig att överbetona lönefrågan. Just därför vinnlade jag mig om att undvika allt, som ens den illvillige skulle kunna tolka som en överdimensionering av lönekomplexets betydelse. Jag såg mig inte i stånd att denna gång tillmötesgå vare sig statsministern eller regeringspressens rubriksättare. De vilja ha fram en viss inställning hos högern till lönefrågorna, som inte existerar. Men vi ha inte den inställning, som rubriksättarna i Japressen vilja göra gällande.

För oss — liksom för alla som med oförvillad blick se på den ekonomiska situationen — är lönesättning *en* faktor i förloppet. Det är inte den enda, men den är så pass viktig, att man inte utan vidare kan se bort från den. Ingen bland oss har ett ögonblick förmenat någon grupp att få den reallön som är ekonomiskt möjlig. Men reallön och penninglön äro inte samma sak. Vi ha framhållit, att regeringen borde undersöka möjligheterna att förmå alla grupper till solidarisk återhållsamhet i kraven på höjda penninglöner. Detta ha vi gjort därför att vi äro övertygade om att den vägen i längden blir förmånligare för alla grupper. Detta är, herr statsminister, något annat än att skatta åt löneundersättningsmonomani. Jag ber att få stryka under detta även denna gång.

Våra förslag skulle innebära, att vi uppmanat regeringen att som statsministern uttryckte sig »politiserar» löneavgörandena. Vad innebär detta påstående? Politiserar man lönefrågorna, om man kallar till överläggningar, där man söker allas medverkan i kampen mot inflationen? Den rekommendation vi ha gjort är att man vid sådana överläggningar skulle försöka få fram även den faktor i stabiliseringsprogrammet, som lönerna utgöra. För övrigt, vad inneburo ur denna synpunkt de olika uttalanden, som till exempel i valrörelsen i höstas fälldes av flera framstående regeringsledamöter? Avpolitiserar statsrådet Wigforss lönefrågorna, när han talar om möjligheterna till löneökningar eller när han i den proposition, vi i dag diskutera, talar om att förbättringar för en grupp äro möjliga genom inskränkningar för en annan? Jag sätter, herr statsminister, frågetecken. Problemet löner och inflation har — icke för oss, men för andra — en annan sida, den partitaktiska. Tyvärr ser det ibland ut som om partitaktiken vore det enda fält, där regeringspartiet anser den fria konkurrensens metoder tillåtna. Där kommer man till och med in i rena auktionsmaner med bud och överbud.

Jag vet att det inte är fint att fråga vilken betydelse kommunisterna ha för regeringspolitikens utformning. Jag vet också, att det socialdemokratiska partiet — med vissa undantag — energiskt värjer sig för misstanken om direkt eller indirekt kommunistiskt inflytande. Det var med glädje som jag hörde statsministerns anförande här i går om hans inställning till kommunisterna. Men — vågar man trots allt fråga, om inte ett visst samband finnes

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mellan socialdemokratiens obenägenhet att klart deklarerat i lönefrågorna och den odiskutabla tillvaron av ett både efterhängset och i alla avseenden friggjort kommunistiskt parti? Mera som en kuriositet kommer jag i detta sammanhang att tänka på ett val, som ägde rum i en kyrklig instans här i Stockholm för någon tid sedan. Där gingo socialdemokraterna som bekant så långt i självuppgivelse, att de moderniserade det gamla uttrycket »hellre en kommunist än en högerman» till »hellre en kommunist än en socialdemokrat».

Herr andre vice talmannen förtjänar onekligen ett eget kapitel även i en relativt kort replik. Han kan göra anspråk på det av många skäl men framför allt på grund av den blandning av anspråkslöshet och medvetenhet som hans anförande utmärkte sig för.

Som ett gott exempel på hans anspråkslösa fordringar kan jag nämna, att han i går betecknade det som framlägges i statsverkspropositionen som »bote-medel mot inflationshotet».

Som ett exempel på anspråkslöshet kan kanske också anföras, att herr Åkerberg tydligen räknade utgången av fryksdalsvalet som ett bevis på att regeringen inte förlorat greppet. Jag hörde också under gårdagen statsministern utlägga den texten i andra kammaren. För att återgå till andre vice talmannens resonemang här i går förstod jag visserligen inte sambandet mellan vad jag sagt om regeringens grepp över den ekonomiska situationen och valet i Värmland, men jag förmodar att herr Åkerberg vill tolka valutgången där som ett förtroendevotum för regeringen. I så fall har den små fordringar på förtroendevota. Ty man vågar väl inte ens antyda, att en kommunistframgång numera skulle betraktas som en seger för regeringen?

Så roade sig herr Åkerberg med att upprätta ett slags register över mina synder. Jag beklagar, men jag är inte villig att betala ett öre för ett avlatsbrev för dessa synder. Jag förnekar att jag begått dem och förklarar mig helt enkelt icke skyldig. Jag skulle ha medverkat till sparviljans sjunkande. Regeringen lägger fram ett skatteprogram, som alldeles uppenbart skapar misstänksamhet hos spararna — herr Domö har ansvaret. Regeringen misslyckas i sin uppgift att hejda inflationen — herr Domö har ansvaret. Regeringen tvekar och låter tiden gå — herr Domö har fortfarande ansvaret.

Herr Åkerberg! Jag är tacksam för uppskattning, men överskatta inte mitt inflytande på regeringen, som, jag upprepar det, har ansvaret! Jag skulle ha bidragit till att framkalla paniken inom det ekonomiska livet, menar herr Åkerberg. Är det något slags skyldighet, att man för att skapa förtroende för penningvärdet skall acceptera allt vad regeringen gör, även när man klart ser att dess väg för ut i moraset? Folket märker minsann självt hur priserna stiga. Flykten till realvärden, det minskade sparandet och allt detta, det talar sitt tydliga språk. Dessa förhållanden orsakas inte av oppositionens kritik, utan orsaken ligger på annat håll. Till en stor del kunna dessa företeelser tillskrivas bristande tillit till den ekonomiska politik, som regeringen för.

Herr andre vice talmannen förmenade, att jag genom att anföras statsrådet Myrdals profetuttalande om importregleringen skulle ha antytt — på ett enligt hans mening ojust sätt — oenighet inom regeringen. Jag känner mindre till regeringsledamöternas inbördes förhållande än herr Åkerberg gör. Jag har heller inte använt mig av något inside-material, utan nöjt mig med att citera offentliga yttranden. Är nu också det »hets mot regeringen», så kanske vi kunna få en katalog över de yttranden som vi få citera.

Det kan inte hjälpas att man får en allt starkare känsla av att ledningen inom den en gång så jordbundna socialdemokratien håller på att glida över i händerna på personer, vilka veta allt om Marx och ännu mer om konjunkturteori, men vilka nöja sig med att som underlag för åtgärder ha en ringa prak-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tisk erfarenhet av hur det svenska samhället i själva verket fungerar och skall styras.

Under de goda åren dominerades socialdemokratiens politik av ganska försiktiga åtgärder. Trygga och erfarna kommunalmän spelade en stor roll. Man gick långsamt fram, och samhället fick tid att svälja reformerna och anpassa sig efter dem. När situationen ekonomiskt och på annat sätt tillspetsade sig i vårt land, kom därmed en delvis ny mentalitet in på arenan. Nu skulle man göra politisk verklighet av teorier och radikal trosvisshet. Försiktigheten blev omodern, och den mångåriga erfarenheten blev ett besvärligt hinder. Kunde inte samhällsekonomin tåla experimenten var det samhällsekonomiens fel, och felet på samhällsekonomin kunde endast botas med nya radikalingripanden.

Med den dominerande ställning socialdemokratien ännu så länge intager i det politiska livet i vårt land är detta inte uteslutande ett internt problem. Naturligtvis är det ur en synpunkt en inre fråga, om en finansminister genom sin ekonomiska politik gör det på lång sikt omöjligt för sin kollega socialministern att driva en effektiv social reformpolitik, om finansministern i fråga alltså förstör de ekonomiska möjligheterna för denna reformpolitik. Men — den väsentliga synpunkten är det svenska folkets, det folks som får betala och avstå.

Man får emellertid ibland den känslan, att det nya samhället skall drivas igenom snabbt och till varje pris därför att det finns mäktiga män som absolut vilja se sitt förlovade land förverkligas medan de ännu ha makt att åstadkomma det — en ur personlig synpunkt förståelig, men för svenska folket dyrbar ambition.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Det skulle vara ganska lockande att ge sig in på de drömmar, som tydligen ha hemsökt herr Domö i natt, men det är många som vilja ha ordet under denna debatt, och därför skall jag avstå från att kommentera de genrebilder han har givit om sina nattliga upplevelser.

Jag skulle emellertid ändå vilja säga, att det är en ganska fantastisk bild herr Domö lämnar. Om det vore på det sättet, att svenskt näringsliv hade gripits av en så stark misstro mot den nu sittande regeringens politik, hur kan det då vara möjligt att företag efter företag rustar upp, att företag efter företag bokstavligen sitter i kanslihusets trappor för att få investera miljon efter miljon i detta svenska näringsliv, som åker motorcykel utefter vägarna och därigenom väcker skräck och förvåning hos herr Domö.

Uppriktigt sagt: herr Domö tror inte ett dugg på denna skildring, lika litet som representanterna för svenskt näringsliv göra det. Ty det kan väl inte vara så, att Fagersta, Uddeholm, Kullager och Skånska cement hålla på att rusta upp sina industrier bara för att vi skola få det bekvämt när vi skola överta dem? Eller att det är av välvilja mot det socialdemokratiska partiet, som man med en sådan intensitet arbetar på att göra vår industri fulltrimmad? Ånej, herr Domö vet lika bra som jag, att i denna starka vilja att göra vår industri konkurrenskraftig både på hemmamarknaden och på utländska marknader samlas det en stark optimism beträffande svenskt näringslivs framtid. Jag tycker det är ganska bedrägligt att ledaren för det parti, som anser sig tala å näringslivets vägnar, kan prestera en så pessimistisk bild av sin uppfattning om det svenska näringslivets framtid. Den strider i varje fall fullständigt mot den bedömning, som näringslivets män själva ge uttryck för i praktiskt handlande.

Det var mina reflexioner med anledning av herr Domös drömmar. Innehållet i herr Domös replik till mig skulle ju sedan föranleda mig till ett nytt inlägg

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

i den ekonomiska debatten av ungefär samma typ som det jag gjorde i går. Jag skall försöka ta det hela mera katalogmässigt, men jag kan trots den sena tidpunkten i debatten inte låta hans replik stå oemotsagd.

Om det vore så, att regeringen inte hade lagt fram något förslag till plan för inflationens bekämpande, om regeringen stode villrådig utan att ha en aning varken om räckvidden av faran eller om vilka åtgärder den skulle rekommendera, då vore naturligtvis herr Domös irritation berättigad, ty då vore det ju ganska meningslöst att vi ginge till oppositionen och sade: »Det ser ut som om det skulle bli litet grand besvärligt. Kanske ni kunna hjälpa oss med ett tips om hur vi skola klara upp det här?» — Det är herr Domös skildring av regeringens attityd.

I själva verket är ju läget följande. Vi presentera ett förslag till kampåtgärder mot inflationen. Oppositionen förklarar att den underkänner detta förslag — herr Domö sade ju i sitt sista anförande, att förslaget väger för lätt, att det inte är någonting att komma med. Då begära vi ju ingenting annat av oppositionen än detta, såsom jag tycker, självklara, att kritiken icke skall formos i banala sanningar och allmänna resonemang, utan att kritiken skall låta den praktiska erfarenhet, om vilken herr Domö talade, komma till sin rätt och att man skall ge oss, som tydligen äro ett slags marxistiska drömmare, en idé om hur de mena att kampen mot inflationen skall föras. Det är ju det vår inbjudan avser.

Här ha vi under hela hösten försökt att få er inom oppositionen att tala ut, att ta ansvaret att ge ett råd när ni kritisera oss. Det har visat sig omöjligt, och då ha vi tillåtit oss att försöka oss på en ny väg genom att säga: Om ni äro för blyga för att offentligt tala om vad ni mena, så kanske ni kunna tala om det på en partiledarkonferens, där vi kunna komma till tals med varandra. Vi ta gärna upp varje vettigt uppslag, och om herr Domö kommer med ett förslag till en impopulär åtgärd, så att han inte vill att det skall komma ut att det är hans förslag, så kunna vi låtsas att det är jag som har kommit upp med det. Vi äro villiga att ta upp varje idé till handlande, men det kan icke få bli så, att å ena sidan oppositionen säger: »Regeringen har inget program, regeringen har ingenting att komma med, och det lilla den kommer med är omöjligt, det väger för lätt», men att å andra sidan oppositionen skall vara alldeles fri från ansvaret att antyda, på vilka punkter som regeringen borde handla annorlunda.

Jag skall ta upp ett par av de antydningar, som ha gjorts förut i debatten och som jag gärna begagnar tillfället att precisera mitt ställningstagande till.

Regeringen har förklarat — och jag gläder mig åt att man numera tycks vara enig på den punkten även här — att det inte finns något automatiskt verkande medel mot inflationen. Det är ett stort framsteg att man även på oppositionens håll börjar begripa det. Visserligen leker herr Domö fortfarande med tanken, att prispbildningen skulle kunna vara fri, men han vill inte ta steget fullt ut. Jag ber kammaren lägga märke till det. Han rekommenderar inte ett upphävande av priskontrollen, utan det är något dunkelt han menar: prispbildningen skulle kanske fungera så, att varorna skulle bli billigare om den vore fri, säger han, men han slutar icke med att rekommendera en fri prispbildning. Jag tror att det är alldeles riktigt som herr Bergvall sade i morse; han trodde inte att man för närvarande kan undvara kontroll av priserna.

Det andra automatiskt verkande medlet som har figurerat i debatten har varit räntehöjning. I mitt tal i Linköping sade jag, att en räntehöjning naturligtvis kan diskuteras — det finns ingen anledning för oss att säga att det är orimligt med en räntehöjning — men jag försökte påvisa, att en räntehöjning icke skulle medföra en automatisk begränsning av investeringarna, utan att man

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

fortfarande vore tvungen att bibehålla en ingående investeringskontroll. Man vore tvungen att ha en differentierad räntenivå för att inte strypa bostadsbygget, och man vore tvungen att kontrollera investeringarna kanske ännu noggrannare än förut. Ty en räntehöjning skulle visserligen strypa eller begränsa investeringarna i den normala produktionen, vid vilken man räknar på lång sikt utan att ta hänsyn till möjligheterna till spekulationsvinster, medan å andra sidan mindre hänsynsfulla företagare, som producerade varor vilka hastigt skulle kunna säljas, lyxvaror mähända, vilka inte vore reglerade av samma tillgångs- och efterfrågelagar som andra varor, skulle kunna låta sina företag expandera kraftigt. Vad jag påpekade i linköpingstalet var alltså, att icke ens om man vill tillgripa en räntehöjning erhåller man en sådan automatik, som onödiggör långtgående tvångsåtgärder från statens sida.

Vad skriver nu Svenska Dagbladet efter denna min replik, som inte innebär någonting annat än ett påpekande av att man tar miste om man tror att en räntehöjning skulle ligga i frihetens intresse och skulle medföra att man kunde slippa kontrollåtgärder? Jo, tidningen i fråga skriver, att en statsminister, som inte begriper mera av ekonomiska ting än att han tror att hela diskussionen om den hotande inflationen är ett påhitt av den borgerliga oppositionen, inte har mycket att ge i den ekonomiska debatten. På vilket plan låg denna replik, herr Domö? Vilket samband fanns det mellan min analys av situationen och den kritik som min analys framkallade?

Regeringen har nu sagt, att strävandena att begränsa prisstegringarna bland annat skola gå ut på att skydda den svenska prisnivån för prisinflytande från länder, där man inte är så olycklig, herr Domö, att man har en arbetarregering; prisinflytanden från exempelvis Förenta staterna hota ju att slå in över den svenska marknaden. Jag har inte uppfattat, att denna förklaring från regeringens sida har varit föremål för någon nämnvärd kritik, i varje fall inte på långt när så stark kritik som den vi fingo mottaga i höstas, då det var fråga om subventionering av importen. Så i stort sett får man väl utgå ifrån att oppositionen med knorr accepterar regeringens politik på denna punkt, när det gäller att begränsa prisinflytandena utifrån.

Priskontrollen har jag redan talat om. Såvitt jag kan förstå äro vi nu ense om att vi måste ha priskontrollen kvar. Herr Domö känner en viss tveksamhet; han säger att priskontrollen kan komma att snedvrída produktionen, och det äro vi fullt medvetna om att den kan göra. Vi äro medvetna om att varje kontrollåtgärd innebär sådana risker och att man, så fort man ger sig in på denna kontroll, får göra sig beredd att också kontrollera nästa led, nämligen hur åtgärden verkar på produktionen. Vi undersöka för närvarande hur mycket det ligger i talet om en snedvridning, och jag skulle tro att undersökningen visar, att det åtminstone inte hittills har uppstått någon snedvridning med så allvarliga verkningar för vårt folkhushåll, att den i och för sig påkallar några speciella åtgärder. Jag kan emellertid nämna för herr Domö, att i vårt västra grannland, där man har precis samma metodik som vi med en hård priskontroll, har regeringen ansett det nödvändigt att komplettera denna priskontroll med en fullmaktslagstiftning, som innebär att ett företag kan få order att tillverka vissa varor, förbud att tillverka vissa varor eller helt enkelt order att nedlägga sin drift.

Det är klart att det finns risker som, om snedvridningen skulle vara så omfattande som herr Domö tror — vilket jag inte tror är fallet — kunna nödvändiggöra åtgärder av liknande typ som de åtgärder den norska regeringen har ansett det nödvändigt att vidtaga, men jag kan försäkra att vi just inte gärna komma att vidtaga sådana åtgärder. Vi veta precis vilka svårigheter det skulle komma att vålla, och vi tro att näringslivet självt

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

därför lojalt skall följa de anvisningar, som priskontrollnämnden ger, och inte ställa oss inför situationen att behöva tillgripa sådana åtgärder, som man i andra länder har ansett sig böra komplettera priskontrollen med. Det kan väl inte vara på den punkten som herr Domö, vilken företräder näringslivets intressen, angriper regeringen för bristande handlingskraft?

Vid investeringskontrollen uppehöll jag mig tämligen utförligt i går, och jag skall inte bry mig om att ta upp samma argument igen, i synnerhet som jag nu märker att herr Domö även på den punkten ansluter sig till regeringens politik; han säger att han inte längre är så tveksam som han verkade i går, då han talade för och emot, men inte riktigt visste åt vilket håll han till slut skulle falla i sina resonemang. Han vill ha en investeringsbudget, och det verkar till och med som om han skulle kunna tänka sig en hårdare begränsning av investeringarna än den som regeringen föreslagit. Men för den händelse det möjligen finns någon, som fortfarande tror att vi skulle kunna släppa något på investeringskontrollen, skulle jag vilja framhålla en synpunkt, nämligen den, att i kampen mot inflationen är det — som jag också framhöll i går — nödvändigt att öka varuproduktionen i landet. Investeringskontrollen avser bland annat att skapa garantier för att de livsviktiga industrier, som producera varor vilka äro nödvändiga för vår försörjning, skola ha möjligheter att expandera. Detta kan i den nuvarande knapphetssituationen endast ske därigenom, att man skär ned investeringarna för andra industrier, som kanske också anse sig ha legitima intressen att hävda.

Om vi sålunda vilja ha en sådan inriktning av investeringsverksamheten, att varumängden ökar, så lär det inte vara någonting annat att göra än att acceptera investeringskontroll och att acceptera byggnadsreglering. Då återstår det till sist inte mer än precis de två saker som jag inbjöd till diskussion om i går — för det första: hur stor skall investeringsbudgeten vara? Har regeringen bedömt läget riktigt, när den har fixerat den till 1945 års nivå, eller skall man låta nivån vara lägre eller högre? Och för det andra: hurdan skall fördelningen inom budgetens ram vara mellan industri, skolor, hostäder och allt annat? Det är en mycket viktig punkt, där jag tycker att det skulle vara naturligt för oppositionen att säga sin mening, antingen nu eller också sedermera vid våra överläggningar.

Detta var så att säga produktionssidan av inflationsproblemet, och jag går nu över till penningssidan.

Jag framhöll i går, att vad man än vidtager för åtgärder av de typer som hittills ha existerat så kommer det att bli ett penningöverskott under år 1947. Det gäller då att på något sätt finna metoder för att kanalisera detta penningöverskott.

Jag uppehöll mig i går särskilt vid sparandet och framhöll, att det skulle vara utomordentligt önskvärt, om man kunde få till stånd ett ökat sparande, som under de hävdvunna former, vi inom svenskt näringsliv och svenskt samhällsliv överhuvud taget äro vana vid, i full frihet för en viss kortare tid steriliserade det penningöverskott, vilket eljest kan uppträda såsom ett hot mot prismet.

Jag har icke hört någon kritik mot detta program. Man har här under debatten icke rekommenderat tvångssparandet. Man har inte rått regeringen att ta itu med uppgiften att tvinga folk att avstå från en del av sina inkomster. Vad man däremot har sagt är, att regeringens skattepolitik är ett hot mot sparviljan och att regeringen, även om den accepterar tanken att man genom ökat sparande skulle kunna sterilisera penningöverskottet, handlar i rakt motsatt riktning genom det skatteprogram, som nu är föremål för behandling.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Ja, herr Domö, det är klart att man kan diskutera vilken effekt skatterna ha på sparandet, men vi äro väl alla överens om att sparandet i hög grad beror på vilka föreställningar människorna få om sin dispositionsrätt över de sparade pengarna och om dessa penningars värde. Jag betonar än en gång vad jag sade i går, att det här inte bara är fråga om skattepolitiken, utan att tilltron till penningvärdets stabilitet också är en faktor av betydelse. Och därvidlag ha otvivelaktigt svartmålningar av den typ, som herr Domö i dag slutade sitt anförande med, men som i hans anförande under gårdagens debatt lyste med sin frånvaro, en direkt inflationsfrämjande effekt. Ty man måste säga sig, att är läget sådant, så kan det väl inte vara någon idé att spara pengar.

Om jag går till skatteprogrammet, så är det likadant där. Överdrivna föreställningar om vad de föreslagna skattesatserna innebära kunna i den nuvarande situationen omöjliga vara annat än försvärande moment. Och nog kan man våga säga, att oppositionen överdriver verkningarna i fråga om konfiskationen av förmögenheterna. Jag vet inte om herr Domö i går hade tillfälle att lyssna till statsrådet Wigforss, då han i andra kammaren tog upp denna fråga. Jag vill inte ens försöka att framställa saken på samma utomordentligt klaggörande sätt som han gjorde, men nog borde vi väl ändå kunna vara överens om att ett förslag, som innebär skattefrihet för förmögenheter upp till 20 000 kronor och faktiska skattelättnader för förmögenheter långt därutöver, inte kan kännas såsom ett hot för de hundratusentals sparare, som kunna betecknas såsom småsparare. Och, herr Domö, då det i denna situation ideligen talas om att lönerna öva tryck på priserna, så måste det, om den satsen är riktig, uppenbart vara lika riktigt att säga, att det i första hand är viktigt att kanalisera småspararnas pengar. Offentligen har jag inte hört det cyniska resonemanget, men privat kan man få höra det, att de stora förmögenheterna alltid kunna kanaliseras av samhällsmakten med hjälp av investeringskontrollen och att de således inte kunna utöva ett skadligt inflytande i den nuvarande situationen. Därför, menar man, skulle det i nuvarande läge inte vara någon risk att låta stora vinster samlas på ett fåtal händer. Dessa pengar kunna inte destruera marknaden. Men de små inkomsterna verka, säges det, störande på prisnivån. Detta är ett cyniskt resonemang, och därför vänder man sig mot det. Men om det ligger någonting i det och om oppositionen har rätt, då den tillmäter lönerna en så oerhörd stor vikt, så måste det vara inte mindre viktigt att uppmuntra småspararna, som just utgöras av dessa kategorier av löntagare. Och det torde vara klart, att det nu aktuella skatteprogrammet i allra högsta grad är ett stöd för småsparandet. Men dessa saker kunna naturligtvis diskuteras, och jag anser att det är en ansats till konkretisering av den politiska diskussionen, när herr Domö kommer över till dem från de ideliga och rätt tröttsamma allmänna reflexioner, som han så frikostigt strör omkring sig.

Herr Domö ville dessutom göra gällande, att det var en felsyn när vi trodde, att tanken på lönerna hade intagit en så dominerande plats i hans framställning. Ja, det är möjligt, och jag vill i så fall konstatera att det innebär ett framsteg, att man inte längre med så stor energi skjuter fram lönefrågan såsom en avgörande faktor i den ekonomiska diskussionen. Men talet om nödvändigheten av att nu, mitt under pågående avtalsrörelser, samla parterna till en överläggning, som väl ändå måste ha till syfte att öva något slags påtryckning och att på något sätt politisera desamma, är ändå ett tecken på att man tillmäter lönefrågorna en utomordentligt stor vikt. De fakta i målet, varom upplysningar skulle kunna lämnas vid en rundabordskonferens, äro ju, herr Domö, väl kända både för arbetsgivarföreningen och för landsorganisationens folk. Det kan alltså inte vara de faktiska upplysningarna, som skulle vara av betydelse, utan det måste vara någonting annat. Och vad skulle detta andra vara,

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
om inte rekommendationen till påtryckning på och politisering av lönerörelserna?

Jag vill sluta med att säga, att ansvaret för den ekonomiska politiken och den ekonomiska utvecklingen självfallet vilar hos regeringen. Det finns ingen möjlighet för regeringen att undandraga sig detta ansvar. Men vi vilja inbjuda oppositionen till att försöka öva ett inflytande på den ekonomiska politiken. Och det, herr Domö, trodde jag ingick i det demokratiska styrelsesättet. Jag hade inte väntat, att detta skulle mötas av ett sådant svar som det, som kom i herr Domös replik i går, när inviten besvarades med orden: »Sicken regering, som begär råd av oppositionen!» Regeringen är visserligen en majoritetsregering, men vi känna intet behov av att med utnyttjande av våra knappa majoriteter i första och andra kammaren diktera besluten. Vi inbjuda till en förut-sättningslös diskussion, eftersom oppositionen har förklarat, att den icke godkänner regeringens program. Vi efterlysa fortfarande: på vilka punkter behöver programmet kompletteras? Av vilka grunder underkännes regeringens program?

Herr **Domö** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr statsminister! Visst önska vi inom oppositionen öva inflytande, men det är ju ofta oppositionens vapen att göra detta via kritik. I går voro vi också ense om att kritiken var nyttig. Om det nu blir fråga om överläggningar där olika åtgärder fördomsfritt få diskuteras, skola vi också precisera vilka åtgärder vi anse oss kunna förorda.

När man hör statsministern tala om vad som ingår i regeringens program mot inflationen, fäster man sig framför allt vid hur tankarna hos honom lika väl som hos de övriga regeringsledamöterna kretsas så gott som uteslutanden kring kontrollåtgärder och regleringar. Man låter inte de psykologiska faktorerna, stämningen hos den stora allmänheten, förtroendet för den tänkta ekonomiska politiken spela erforderlig roll vid sitt bedömande. Det är ju en ökning av produktionen, framställningen av en större mängd varor, som måste tillmätas den kanske allra största betydelsen. Härför behövs emellertid ett både — och. Regleringar och kontrollåtgärder ha vi ju varit med om att godkänna, men det behövs också någonting annat och mera livgivande än regleringarna.

När statsministern säger, att det väl ändå inte är så farligt — folk miss-tröstar inte och inte heller företagen, eftersom de fortsätta att producera och t. o. m. utvidga verksamheten etc. — så vill jag svara: man hoppas naturligtvis, att regeringen så småningom skall bättra sig och, vis av erfarenheten, slå in på andra vägar och att vi, om regeringen inte gör det, skola få en annan regering.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! För att undvika varje missförstånd vill jag säga, att hela mitt anförande i går präglades av ett framhävande av de psykologiska faktorernas betydelse. Den prägeln hade det fått, just därför att jag tror, att viktigare än alla kontrollåtgärder är tilliten till vårt penningväsende. Och en av anledningarna till att jag väd-jar till oppositionen att komma med konkreta förslag är just den, att tilliten till penningväsendet uppenbarligen blir större, om bakom våra åtgärder står en enhällig riksdag, än om kampen för ett fixt penningvärde skall föras av regeringssidan, låt vara att det är en majoritetsregering. Det är där oppositionens ansvar ligger.

Visst skall oppositionen öva sitt inflytande genom kritik — det voro vi ense om i går — men jag vidhåller fortfarande, att det skall vara en kritik

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

som kan leda fram till någonting. Det skall inte vara en kritik i allmänna ordalag, som inte kan ge något resultat, utan en kritik som kan leda till konstruktiv handling. Jag är ganska övertygad om att det, när vi läsa referaten av dagens debatt, kommer att visa sig att oppositionen givit ytterst få anvisningar, som kunna omsättas i praktisk politik. Och det är på den punkten jag tillåter mig att kritisera oppositionens kritik.

Ordet lämnades ånyo för kort genmäle till herr **Domö**, som nu yttrade: Jag gör statsministern uppmärksam på att vi ha fasthållit vid och försökt utveckla de positiva linjer, varom alla voro ense 1942 och även år 1944, medan majoritetspartiet och dess ledning har frångått dessa riktlinjer och följt en ny, egen linje, som innebär att man i allt för hög grad släppt samordningen mellan löner och priser och framför allt litat till prisreglerande åtgärder.

Vi ha minsann fått höra, att våra fingervisningar ha varit obefogade, att vi ha varit självgodas och kommit med råd, som inte hade någon betydelse för den politik, som regeringen självmedvetet drivit. Men om situationen nu utvecklats sig därhän, att man i någon mån vill beakta de synpunkter vi ha att komma med, så vill jag försäkra att vi inte skola underlåta att framföra dem.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman: Det är rätt underliga vägar som kunna leda fram till resultat, som man inte väntar — jag undrade, när jag hörde herr Domös, jag höll på att säga, spexartade kåseri i hans första anförande, hur det skulle vara möjligt för statsministern att komma fram till något värdefullt inlägg på grund av detta, men nu ha vi i alla fall fått höra ett sådant. Och jag må säga, att dagens knivkastning mellan högerpartiets ledare och statsministern gav större utbyte än det korta replikskifte, som herr Domö med sitt kåseri i går framkallade. Detta visar, synes det mig, att om man tvingas därhän, så finns det i alla fall på botten en vilja att ta itu med de svåra problemen i stället för att enbart nöja sig med kritik och rena negationer.

Nu var det, herr talman, inte för att göra några reflexioner i detta avseende som jag för första gången i mitt långa liv och under min tid som riksdagsman har besvärat med att begära ordet i en remissdebatt. Jag skulle inte heller ha gjort det vid denna min sista riksdag, om inte folkpartiets ledare här i kammaren i sitt första anförande hade riktat nästan en direkt fråga till mig om vad jag menade med några ord, som jag uttalade i mitt tack till talman vid riksdagens avslutande för några veckor sedan. Jag tillät mig då bland annat uttala en önskan — det var mera en from önskan än en förhoppning — att de ganska osympatiska stridsmetoder, som på sista tiden förts över på det politiska fältet, icke måtte tillämpas efter årsskiftet.

Men innan jag övergår till att säga något om den saken, är det vissa andra ting som jag ber att få ge uttryck åt.

Herr Ivar Anderson yttrade i sitt anförande, att han inte ansåg den nuvarande tidpunkten lämplig för att allvarligt diskutera skattefrågorna. Jag delar helt och fullt hans uppfattning i det fallet. Många av inläggen i denna remissdebatt ha vittnat om att man ännu saknar ingående kännedom om detaljerna i det förslag, som skattekommittén har framlagt. I åtskilliga fall torde också påverkan från tidningspressen ha förvridit begreppen. För att det skall bli möjligt att få till stånd en fruktbärande och allvarlig överläggning, som kan vara till gagn, tror jag att det hela behöver få mera tid på sig för att mogna.

Men när jag lyssnat till debattinläggen rörande skattefrågorna, har jag måst ställa mig frågan, hur man överhuvud taget, om det skall ligga något större allvar i dessa kritiska uttalanden, någonsin skall komma till rätta med detta

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sprösmål, som dock måste lösas. Man ordar om sparviljan, och att den finns i vårt samhälle, är utan tvivel av stor vikt. Men hur skall man kunna bevara denna sparvilja och samtidigt förse statsverket med de nödvändiga intäkterna? Vi ha här hört, att man inte får genom ökad beskattning störa förmögenhetsbildningen. Det är farligt redan med nuvarande beskattning, men skulle man sträcka sig längre, kommer det att gå alldeles på tok med hela samhället. När det gäller inkomstbeskattningen säges det, och jag tror med en viss rätt, att man inte kan gå hårdare fram mot de stora inkomsterna. Skatteförslaget innebär ju någon skärpning, och man menar att den skulle leda till att all håg att i det produktiva livet förfara så, att man får ökade intäkter, skulle försvinna, eftersom Wigforss tar hela vinsten. Vad beträffar mellanskiktet av inkomsttagare får man inte heller gå hårdare fram. Dessa inkomsttagare äro, säges det, redan nu för hårt pressade, och den skattelindring ett långt stycke upp i inkomstklasserna, som skatteförslaget syftar till, anses vara för ringa. Detta är ett så viktigt skikt i vårt samhällsliv, att man inte får göra några ingrepp där, heter det. Och kommer man till skiktet närmast under, är det på samma sätt. Många vackra ord ha talats i denna debatt om de små inkomsttagarna och småspararna. Dem måste man framför allt skydda.

Man har inte antytt några andra framkomliga vägar att öka statens inkomster än den direkta beskattningens. Det är inte heller många dagar, sedan vi med rätt stor enighet avskaffade omsättningsskatten, som ju representerar en annan skattemetod än den direkta. Jag kan därför inte finna annat än att resultatet av dessa resonemang måste bli att man, för att bevara sparviljan, måste lägga skattetungan på dem, som ha så små inkomster, att de inte kunna spara. Där finns ingen sparvilja att förstöra. Men detta är ju en orimlighet. Det skulle ha varit värdefullare, om det i de långa anförandena om skatterna hade givits några positiva anvisningar, som man verkligen kunnat reflektera över såsom bättre utvägar än dem, som skattekommittén har förordat.

Nu klagas man över skatternas storlek, och det är sant, att de äro hårda. I mitt tycke äro de mycket hårda, åtminstone om man jämför det nuvarande skattetrycket med vad vi varit vana vid. Men kunna vi undgå denna skattetinga? Jag har hört det yttrandet från något håll, att den utgiftsram, som anses nödvändig, är onödigt stor. Årets budget visar ett överskott, men det har sina särskilda skäl. Och såvida inte något underligt inträffar, kunna vi väl dessvärre icke räkna med ett liknande överskott till ett annat år. Jag föreställer mig således att vi få anses behöva det beräknade intäktsbeloppet. Skulle det visa sig vara så lyckligt, att man inte behöver så stora intäkter, så finns alltid möjligheten att jämka på särskilda inkomst- och förmögenhetsskatten. Den är ju så konstruerad, att det lätt kan ske. I stället för de beräknade 110 procenten kan man ta ut 100 procent eller kanske endast 90 procent. Jag tror visst inte, att det kommer att bli så, men jag säger att denna möjlighet finns, om utgiftsbehovet inte skulle vara så stort, som man nu tänker sig. När det nu gäller att utforma skatterna, så kan det ju också diskuteras, huruvida den belastning av förmögenheterna, som man har tänkt sig, är för hög. Men en sak är säker, och det är att vi måste ha inkomster till bestridande av de utgifter, som vi genom olika beslut ha bundit oss för.

Herr Domö talade här om att socialdemokraterna önska att genast få se sitt förlovade land i verkligheten. Jag vet inte vad herr Domö menade med detta tal om det förlovade landet, men när man har talat om folkhemmet Sverige och dylikt, har man väl närmast syftat på de sociala förmåner, som man har velat bereda folket. Och glädjande nog har enigheten om dessa sociala förmåner varit mycket stor. Ingen har velat motsätta sig de förslag, som i detta hänseende ha framlagts. Jag vill nu fråga de herrar, som gruva sig över detta

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

skatteförslag: vem tänkte ni skulle betala kostnaderna för de sociala välfärdsanordningarna? Och vem skulle betala de höga kostnaderna för vårt försvar under krigstiden? Det nu föreliggande budgetförslaget är ju sådant, att man, även om skattekommitténs förslag följas, inte får någonting över för att betala skulderna. Vem tänkte ni skulle bära alla dessa kostnader? Det kan väl inte vara någon annan än svenska folket.

I varje fall kan man inte lösa frågan på det sätt, som jag tycker mig ha funnit att åtskilliga räknat med, nämligen genom att göra sig kvitt den nuvarande finansministern. Det finns en herre, som till och med är hårdare och mera omotlig än Wigforss, och det är nöden, tvånget. Det lära vi inte rå på, utan vi måste foga oss i vad det ålägger oss.

Och därmed är jag inne på vad som egentligen förmådde mig att begära ordet i denna remissdebatt, nämligen herr Elon Anderssons undran om vad jag menade med de få ord de osympatiska stridsmetoderna, som jag tillät mig yttra vid avslutningen av förra årets riksdag. Jag är övertygad om att min aktade vän Elon Andersson inte skulle behöva fråga mig om vad jag menade, men det var kanske hans önskan, att jag skulle precisera det. Jag tänkte visst inte på några stridsmetoder, som ha tillämpats här i kamrarna. Visserligen har det någon enstaka gång förmärkts en viss fränhet i debatterna, som kanske inte har varit så gagnande. — Ni få förlåta mig, mina damer och herrar, men jag börjar bli något gammal, och jag är inte längre road av dessa knivkastningar, som man tillämpade på folkmöten förr i världen. Ju mera man har sysslats med allvarliga ting, desto mindre värde sätter man på sådant och överhuvud taget på elakheter, som inte ha något annat syfte än att reta folk. Vi vinna inte så mycket med det. Men för all del, detta är ju en smakfråga, och jag skall inte vidare gå in på den saken.

Men det var inte detta jag tänkte på. Visserligen har herr Nordenson i ett riksdagsanförande anfallit statsrådet Wigforss ganska kraftigt och kört fram med rykten, som han kanske hört på något kafferep. — Han sade inte själv, varifrån han hade fått sina uppgifter. Vad jag i stället tänkte på var den osympatiska metod att genom tidningsskriverier komma åt den farlige mannen Wigforss, som har börjat tillämpas. Nu kan man säga, att vi inte skola draga in detta i remissdebatten, men jag hoppas att herr talmannen och de ärade kammarledamöterna ha överseende med mig lika väl som nyss med herr Domö, då han förde fram tidningarnas omdöme om remissdebatten och tillmätte det stor betydelse. Här har på sista tiden förekommit en personlig attack mot statsrådet Wigforss, som jag har känt mig upprörd över, och det vill jag ha sagt ut. Och jag vet att min vän Elon Andersson i detta stycke delar min uppfattning. Man behöver bara läsa herr Elon Anderssons egen tidning Ljusnan för någon dag i december månad, om man vill få klarlagt, hur han ser på statsrådet Wigforss' skattefråga. Herr Elon Andersson har behandlat denna fråga så, som en värdig journalist behandlar en sådan sak, och något annat var ju heller inte att vänta av herr Elon Andersson. Det är de personliga attacker, som förekommit på andra håll, som jag ogillar. Jag tänker här inte så mycket på den press, som i vissa stycken förefaller mig ha efterträtt Fäderneslandet, utan jag tänker mera på den politiskt kulturella pressen, och dit räknar jag Svenska Dagbladet. Det har gjort mig ont att se, att man även där börjat praktisera metoder som gå ut på att rent personligt söka komma åt statsrådet Wigforss. Jag skall inte läsa upp alla de tidningsklipp jag har med mig — litet var har nog läst dem. Ingen är dummare än att han förstår meningen med denna taktik. Kan man få statsrådet Wigforss ur vägen, tror man sig ha vunnit mycket. Herr Nordenson sade att finansministern sitter inne med ett mycket stort kapital av förtroende hos folket, och det har herr Nordenson rätt i. Det gäller att kom-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ma åt detta kapital av förtroende hos folket, och det tror man sig vara på god väg att lyckas med genom dessa skrivelser. Det är hela taktiken.

Jag kan emellertid inte underlåta att återge vad som skrives i Svenska Dagbladet för den 12 januari i år under rubriken »Finansministerns fataliteter». Där heter det: »Vad som inträffat har försvagat hans ställning även i de kretsar, där han hittills betraktats som ofelbar och som sitt partis största moraliska tillgång». Man är här således i färd med att i förväg inhösta segern. Jag skulle vilja säga dem som stå bakom denna taktik, att de missräkna sig. Det kan gå för en kort tid att genom en dylik taktik nå syftemålet, men i längden går det icke.

Vad har man nu velat vinna genom dessa metoder? Jo, man har velat komma åt den skattepolitik, som statsrådet Wigforss företräder. Men tror någon att man på en millimeter rubbar det socialdemokratiska partiets skattepolitik genom en dylik taktik? Tvärtom: Det nu framlagda skatteförslaget har naturligtvis liksom allt mänskligt arbete sina brister och hade måhända behövt en överarbetning i vissa punkter. Och jag är övertygad om att varken statsrådet Wigforss eller den institution här i riksdagen, således bevillningsutskottet, som kommer att förbehandla dessa frågor, äro ovilliga att ta hänsyn till saklig kritik.

Men det kan inte hjälpas att man, även om man kanske inte borde göra det, inför metoder som dessa hårdnar till. Jag frågar återigen: vad tror man sig vinna? Ja, man kan vinna sympati inom vissa kretsar. Jag har ett brev här i min hand, som är ett härligt exempel på den saken, ett vackert blomster av den frösådd, som man har gjort, men jag vill inte smutsa ned kammarens protokoll med att läsa upp det. — Den, som så önskar, kan få ta del av det. Vi skola väl alla, så länge vi finnas till — ja, kanske inte alla, ty en del flykta ju — leva kvar i det berömda folkhemmet Sverige även i fortsättningen. Men tror någon att man gör livet här behagligare genom metoder av detta slag?

Herr talman! Detta är måhända inte ett inlägg, som lämpar sig i en remissdebatt, och det kan synas så mycket mera opåkallat att ta upp denna fråga här i dag, som glädjande nog ingenting av denna giftsådd förekommit i kammaren, men det brukar ju vara tillåtet att vid detta tillfälle röra sig vida omkring, och alla veta vi att bakom denna aktion finns en mening. Det är inte bara fråga om journalistik — det är politik i det.

Häri instämde herr *Heüman*.

Herr **Anderson, Axel Ivar**, erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Bärge tvekan beträffande det lämpliga i att ta upp denna fråga i remissdebatten tror jag är obefogad. Jag tycker han har goda skäl att göra det, och jag förstår mycket väl hans inlägg. Han hade förberett mig på det i går, och jag sade honom då ungefär vad jag kan säga nu. Han erkände också att han var mycket tacksam för den hållning, som Svenska Dagbladet i allt väsentligt intagit i den Wigforsska skattefrågan. Det var bara en artikel och ett citat han hade att erinra mot. Jag sade honom också att jag var den förste att beklaga att det införts på sätt som skett. Citatet har tillkommit utan min vetskap, och artikeln har fått en form, som jag inte avsett. Men det fritar inte mig från mitt ansvar. Jag ber emellertid att få understryka att jag från första början i denna sak betonat, att man icke kan anklaga finansministern för att ha gjort sig skyldig till vad han från vissa håll beskyllts för, nämligen skattefusk, felaktig deklaration eller dylikt.

Däremot har jag framfört en kritik mot hans mångåriga tolerans mot felaktig avdragspraxis, som jag anser mig ha stöd för. Jag har tidningsklippen

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

med mig, och jag tror att herr Bärge, om han tar del av dem, skall ge mig rätt i att den kritik, som där framförts, står sig och även från hans sida måste tillerkännas vitsord, och jag måste fråga honom, om han verkligen anser att allting är välbeställt i detta fall. Kan man verkligen från socialdemokratiskt håll påstå, att här ingenting anmärkningsvärt inträffat?

Herr Bärge säger nu att avsikten med hela denna kritik mot herr Wigforss' deklaration är att komma åt hans skattepolitik. Jag ber att få inlägga den allra bestämdaste gensaga häremot. När herr Bärge gjorde sitt uttalande i december månad förra året, var inte denna artikel, mot vilken han nu riktar sig och vilken han citerat, ännu skriven. Den är skriven den 12 januari i år. Något sammanhang finns inte heller mellan den kritik av herr Wigforss' uppträdande i deklara-tionsfrågorna, som kommit till uttryck i olika tidningsartiklar, och den kritik vi framföra mot det av honom nu framlagda skatteförslaget. Jag ber att på det allra bestämdaste få protestera mot hans insinuation. Om det är politik från ett håll, kan jag säga, att det är politik även från herr Wigforss' sida och från den meningsriktnings sida som han företräder, när man försöker inlägga en dylik avsikt i dessa artiklar. Det finns ett lojalt och berättigat krav att reda upp denna skattefråga. Det är *en* sak. En annan sak är sedan, att vi från helt andra sakliga utgångspunkter ogilla statsrådet Wigforss' skattepolitik.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Bärge, Johan**, som nu yttrade: Herr talman! Herr Anderson frågar mig, om jag tycker att den nuvarande ordningen är tillfredsställande. Nej, det tycker jag inte. Det är mycket på det här området som jag inte tycker är som det borde vara, men det är inte så lätt att åstadkomma någon rättelse — det kanske dock går. Vad som skett i fallet Wigforss är dock inte värre än vad som skett i många andra fall. Men har det någonsin spelats ut på samma sätt? Det finns ju riksdagsledamöter, som bo så nära Stockholm, att de kunna bo i sina hem i stället för att hyra här i huvudstaden. De bo emellertid utanför stadskommunen och åtnjuta såväl det högre arvodet som avdragsrätten. Det kan anses olämpligt — det hör visserligen inte hit, men precis samma anmärkning kan göras i dessa fall.

Nu hoppas jag att åtskilligt av det som brister skall kunna rättas till. Men jag vill upprepa min fråga: tror herr Anderson, att vi äro så barnsliga, att vi utan vidare skola godtaga en försäkran om att dessa attacker ingenting ha med herr Wigforss ställning som finansminister att göra? Det är, herr Anderson, ett skrymteri, som inte går i någon här i kammaren.

Herr **Anderson, Axel Ivar**, erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde:

Herr talman! Herr Bärge's uttalande om skrymteri kan jag inte finna på något sätt motiverat i detta sammanhang eller ha någonting med denna sak att göra. Det stärker inte heller hans argumentering.

Jag vidhåller att den kritik, som har framförts och som jag för min del kan svara för, icke har med herr Wigforss' skattepolitik att göra. Mot herr Wigforss' skattepolitik ha vi tillräckligt starka argument ändå utan att behöva tillgripa en sådan taktik och sådana försåtliga medel, som man på vissa håll gör gällande att vi tillgripit. Diskussionen om herr Wigforss' taxeringsfråga ligger på ett helt annat plan, och jag tror att det hade varit mycket lyckligt, om man i den socialdemokratiska pressen tagit upp denna fråga till en ordentlig diskussion i stället för att antingen söka förtiga den, såsom man på en del håll gjort, eller försöka bagatellisera den eller helt enkelt bestrida varje sakskäl bakom kritiken.

Jag vill med anledning av vad herr Bärge nyss yttrade påpeka att herr Herlitz, som hör till dem, som beröras av denna skattepraxis, själv offentligen i denna

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kammare för flera år sedan tagit upp frågan om riksdagsmännens skatteavdrag och påyrkat en reform. Var inte det anledning för finansministern att redan då ta under övervägande, huruvida den praxis, som han själv följt, var riktig eller inte? Det har också funnits andra anledningar att göra detta. Det är bland annat avsaknaden av sådana initiativ från hans sida som föranlett min kritik.

Ordet lämnades ånyo för kort genmäle till herr **Bärg, Johan**, som nu yttrade: Herr talman! Jag ber att ännu en gång få citera Svenska Dagbladet för den 12 januari i år. Det stod där: »Vad som inträffat har försvagat hans ställning även i de kretsar, där han hittills betraktats som ofelbar och som sitt partis största moraliska tillgång. Det går inte längre att göra honom till martyr, som hans partivänner en tid försökt», o. s. v. Vad är det annat än ett försök att realisera dessa finansministerns tillgångar, som herr Nordenson talade om?

Det är riktigt, att frågan om riksdagsmännens beskattning tagits upp här i kammaren, men jag vill då ha sagt, att möjligheten att yrka på ändringar i fråga om beskattningen stått fri och öppen under hela den tid herr Anderson suttit som ledamot i bevillningsutskottet — under en lång tid såsom dess ordförande. Men under denna tid ha icke några åtgärder vidtagits för att åstadkomma ändring i denna viktiga fråga, som nu på de sista två månaderna blivit så förfärligt aktuell.

Fru **Alm**: Herr talman! När jag suttit här i går och i dag och hört de borgerliga partiernas talare i denna debatt, har jag liksom flera före mig, och senast statsministern, frapperats av den brist på eget program för inflationskampen som kännetecknar oppositionspartierna. Herr Nordenson presenterade visserligen ett program i går natt, passande insvept i klädnad av en nattlig mardröm, men det var ett program, som man tyckte skulle passa en socialdemokratisk finansminister, men väl inte det program hans eget parti skulle kunna förverkliga med framgång, om det sutte i ansvarsställning. Herr Nordenson försökte dock redligen att komma med positiva uppslag, och det håller man honom räkning för, medan man av den övriga borgerliga kammaroppositionen mera fick höra sur kritik över att regeringen inte gör någonting eller i varje fall inte gör tillräckligt, än positiva faktiska anvisningar för *hur* man skall göra.

Herr Nordensons positivitet och erkännande av finansministerns personligen utomordentligt stora förtroendekapital, som vi nyss hörde herr Bärg tala om, var välgörande, särskilt sedan man nödgats lyssna till hans partivän herr J. B. Johansson. När jag hörde herr Johansson i går före middagspausen, kom jag osökt att tänka på det gamla stockholmska ordstävets: »Han har lärt konsten av mig, sa' fan om riksdagsgubben.» Så föga hederlig tycker jag nämligen att herr Johanssons kritik var, när han talade om det höga och cyniska spel med näringslivets stabilitet, som statsrådet Wigforss fört, och när han lade i statsrådet Wigforss' mun följande fingerade resonemang: »Vad spelar penningvärdet för roll, om jag kan driva fram fördelar på kort sikt för de medborgargrupper jag representerar?» Herr Johansson är inte här, men jag kan ändå säga, att så resonerar inte regeringen.

Alla vilja vi slå vakt om penningvärdet. Regeringen och dess parti, som främst representerar de mindre inkomsttagarna i vårt samhälle, böra ju vilja det särskilt ivrigt, eftersom en penningvärdesförsämring går mera omedelbart ut över de små löntagarna än över de industriföretagare, som en del av herrarna här ömma särskilt för. Men när regeringen för att skydda penningvärdet försöker effektivisera priskontrollen och skärpa investeringskontrollen, knotar man ändå häftigt över det på de företagare, som stå oppositionen nära.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Medan herr Bergvall brukar påpeka, att det är statsmakternas sak att dra upp de allmänna riktlinjerna för priskontrollen, skriar hans partivän herr Ohlin högt om centraldirigering, när samma statsmakter försöka få priskontrollnämnden att minska de relativt breda handelsmarginalerna inom en lyxindustri, ty — säger herr Ohlin — menar regeringen med detta att göra vissa branscher mindre lönande, på det att arbetskraft måtte drivas över till andra näringsgrenar, där regeringen anser att den bättre behövs, så är detta orimligt, en oriktig centraldirigering. — Regeringen får alltså inte föra en prispolitik, som innebär någon värdering av angelägenhetsgraden av den ena eller andra produktionen, utan framställningen och distributionen av t. ex. choklad, radioapparater och andra umbärliga ting skola ha prismarginaler, som ge producenterna av dessa varor samma möjligheter som producenterna av oundärliga konsumtionsvaror att konkurrera om arbetskraften. Samtidigt beklagar man emellertid — herr J. B. Johansson gjorde det i går och herrar Bergvall och Domö i dag — att den nuvarande onyanserade priskontrollen lett till att produktionen snedvridits och på åtskilliga områden lagts om från billigare, för folkhushållet nyttiga standard- och stapelvaror, som äro lätt kontrollerbara i prishänseende, till mera svårkontrollerbara och mindre nyttiga tillverkningar. Även om detta inte skett i så stor omfattning, vilket var bl. a. statsministerns mening, kan nog den sista anmärkningen vara riktig i många avseenden. Jag kan vitsorda det av egen erfarenhet från möbelindustrien. Pinnstolarna och de enkla praktiska bruksmöblerna tendera att tillverkas i allt mindre omfattning, medan nya typer representationsmöbler lanseras, där en liten nyhet i ornamentiken skapar möjligheter till formellt oätkomliga prishöjningar. De herrar inom oppositionspartierna, som beklaga en sådan utveckling, borde väl i stället uppmuntra regeringen till en större nyansering i priskontrollen. Men kanske är man bara med på saken, om nyanseringen består i medgivanden till prishöjningar på nödvändighetsvarorna, men inte om det blir fråga om prissänkningar på lyxproduktionen?

I stort sett förefaller emellertid oppositionen vara med om att en verksam priskontroll och investeringskontroll är nödvändig. Man endast försöker leda uppmärksamheten över på lönefaktorn och faran för lönehöjningar. Även jag, herr Domö, har sett lönefaktorn såsom en röd tråd skymta i de borgerliga talarnas anföranden. Det förvånar mig att herr Domö så energiskt förnekar att den har funnits där. När man påstår — herr Bergvall antydde det också i dag på förmiddagen — att löneförbättringarna tendera att bli så stora, att de överstiga den produktivetsförbättring inom näringslivet som samtidigt ägt rum, är detta en överdrift. Nationalinkomstens stegring under 30-talet uppgick ju till i runt tal 30 procent, medan lönerna under samma 30-tal endast ökade med 11 procent, således inte ens hälften. Under 40-talet torde nationalinkomsten trots kriget ha stegrats med åtminstone ytterligare 4 procent. Så nog finns det utrymme för vissa löneökningar.

Om emellertid produktivetsförbättringen och det överskott, som industrien nu får genom den fulla sysselsättningen, resulterar i högre löner till arbetarna eller större utdelning till aktieägarna, kommer det ju på ett ut ur köpkraftssynpunkt, medan ur sociala synpunkter det förra är att föredraga. Och om industrivinsterna inte skola delas med arbetarna — genom högre löner — och inte få investeras i nyanläggningar annat än i fall, då det medför verkliga rationaliseringar och man inte heller vill ha dem beskattade så hårt — den otäckta bolagsbeskattningen i det nya skatteförslaget grymtar man ju också över, senast herr Nordenson i går — återstår ju bara för industrien att ge stora aktieutdelningar så långt det är tillåtet, eller stora gåvor till »behjärtansvärda» ändamål, såsom t. ex. till reklamkampanjer mot regeringens

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

planhushållningstendenser och skatteutjämningsförslag. Undra sedan på att arbetarna inte vilja avstå från att skaffa sig de löneökningar de kunna få i detta läge av knapphet på arbetskraft!

I Dagens Nyheters handelsnytt kunde man häromdagen läsa, hur den konservativa tidningen Times bedömer inflationsfaran och arbetskraftsbristen och metoderna för deras bekämpande. Där står att läsa: »Klyftan mellan tillgång och efterfrågan måste slutas — och inte genom att hålla efterfrågan tillbaka i oändlighet. Klyftan mellan import och export måste slutas — men inte genom att hålla importen och levnadsstandarden nere.» Alltså — den borgerliga oppositionen i England vill inte hålla efterfrågan och levnadsstandarden nere och löneökningar tillbaka. Man vill påskynda och effektivisera produktionen i stället, och det är nog den vägen även vi måste gå och den som statsministern angivit som regeringens linje.

Sedan återstår frågan, om vi inte samtidigt med lönestegringarna måste försöka få löntagarna att spara en del av sina ökade konsumtionsmöjligheter till senare tillfällen och så att säga ta en förbättring av levnadsstandarden inte i ett enda kliv uppåt utan i flera små fjät — etappvis. Det kunde bland annat ske genom att staten och kommunerna fortsatte att ta ut höga skatter, så länge högkonjunkturen varar, och sedan sänkte skatterna rejält och därmed ökade köpkraften vid ett konjunkturomslag. Men här ha nu alla partier lovat sina väljare sänkta skatter, och vilket av dem vill göra sig så impopulärt, att det föreslår, att man skall skjuta skattesänkningen på framtiden? Varken herr Domö eller herr Elon Andersson torde vara beredda att följa en sådan för väljarna osympatisk politik, att de enligt herr Nordensons definition kunna förtjäna benämningen »statsmän».

Man kan också, såsom antytts tidigare i denna debatt, tänka sig en statlig tvångsupplåning av medel från de enskilda, något i stil med de första försvarslånen, fast kanske mera tvingande, för att på så sätt magasinera köpkraft för de sämre tider som säkerligen komma. Men det skulle väl av Kungl. Maj:ts opposition kallas för socialistisk konfiskation och attentat mot den enskildes frihet, och så vore inte heller det ett medel, som de borgerliga skulle gilla.

Det är kanske inte så underligt, att man frågar sig: vad är egentligen, konkret uttryckt, den arge borgerliga oppositionens alternativ till regeringens ekonomiska politik? Jag tyckte inte att herr Domös anförande i dag gav något mera positivt uppslag än hans anförande i går, men om inte förr, så måste det väl krypa fram vid den konferens, som vi nu fått veta att partiledningarna inbjudits till.

Herr Nordenson erhöll ordet för kort gemäle och anförde: Herr talman! Det tycks råda en viss oklarhet om vad jag avsett, när jag talat om finansministerns stora förtroendekapital. Därmed har jag avsett, att han under årens lopp skapat sig ett stort förtroende hos sina egna anhängare, hos de breda lager av vårt folk, som han särskilt företräder. Jag har gjort gällande att detta skapar för honom en sällsynt plattform i nuvarande läge genom den möjlighet det ger honom att vädja till dessa grupper att moderera sina anspråk, och jag har beklagat att han inte gjort det.

Jag har ingalunda haft anledning göra gällande, att han skulle ha något stort förtroendekapital hos de borgerliga. Jag tror att det framgår av allt vad jag har sagt, att jag inte tror på förefintligheten där av något sådant förtroende till hans förmåga eller till lämpligheten av hans politik, tvärtom.

Jag vill också stryka under att jag anser det vara någonting fullkomligt politiskt legitimt att vi försöka genom framhållande av avigsidorna i hans

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

politik minska det förtroendekapital, som han har hos de egna, och att vi göra klart för dem, att de vägar han går inte äro lyckliga för landet. Det är någonting, som man har rätt till inom det politiska livet, och det komma vi också att fortsätta med.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till fru **Alm**, som yttrade: Herr talman! Herr Nordenson vill att statsrådet Wigforss skall använda sitt stora förtroendekapital för att vädja till de medborgargrupper han representerar att de skola bidra till denna kamp mot inflationen genom återhållsamhet i sina lönekrav. Samtidigt säger herr Nordenson att statsrådet Wigforss saknar förtroendekapital visavi de grupper som herr Nordenson representerar. Men menar då herr Nordenson, att statsrådet Wigforss inte behöver någon auktoritet, när det gäller att vädja till industrien att frivilligt begränsa sina krav på investeringar? Eller åtar sig herr Nordenson att sköta om dessa vädjan?

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! När jag nu i debattens elfte timme fått ordet, skall jag inskränka mig till att helt kort framlägga några synpunkter, som tidigare icke blivit berörda.

Om man skulle fråga genomsnittsmedborgaren, vad han tycker är det mest utmärkande och säregna i den tid, som nu är inne, tror jag knappast han skulle framhålla vare sig skatteläget eller inflationsfaran, utan den omständigheten, att det för närvarande är så ont om folk på alla områden. Denna brist på arbetskraft av olika slag gör sig nämligen gällande överallt ute i landet; man har ont om folk vid jordbruket, man har ont om folk vid industrien — man söker från industriens sida med ljus och lykta efter folk ute i våra landskommuner. Man har också ont om folk till springpojksplatser, och bristen på hembiträden skola vi inte tala om. Det finns knappast något arbetsområde, där man inte lider av denna brist på arbetskraft. Detta är, herr talman, det mest utmärkande för tidsläget. Detta förhållande har här visserligen av någon talare omnämnts i förbigående, men det synes mig dock vara något, som vi behöva ägna åtminstone någon eftertanke åt.

Vi veta alla, att den svenska landsbygden under årens lopp har levererat arbetskraft till industrien. Jag hörde helt nyligen en framstående och här i landet mycket aktad nationalekonom säga, att det förhållandet, att 20 000 unga människor årligen under detta århundrade gått från landsbygdens fattiga hem till industrien, ytterst är orsaken till det välstånd, vari vi nu leva, det välstånd, som kännetecknar de årtionden, som passerat sedan sekelskiftet. Det är inte bara nog med, sade han, att industrien genom detta tillskott verkligen har fått arbetskraft, utan det är också så, att arbetskraften har kunnat sättas in, där den har behövts, där det varit mest gagneligt att arbetskraftsbehovet har fyllts. Men när arbetskraften har bundits vid ett område, har den benägenhet att fastlåsas där, och då kommer industrien genast i svårigheter, därför att man inte vill eller kan flytta arbetskraften. Vederbörande arbetstagare har kanske skaffat sig sitt egna hem där, och då kan inte den anpassning äga rum, som är så viktig och som sker, då arbetskraften utgöres av unga män, som ta arbete, där sådant bjudes dem.

Den utvecklingen är det nu slut på. Vi ha länge observerat denna fara, men vi ha i själva verket ingenting gjort däremot. Tvärtom har hela vår ekonomiska och politiska utveckling gått i sådan riktning, att den har gynnat denna ström. Jag vill inte här påstå, att den har varit till skada. Tvärtom. Det är klart, att det har varit till gagn för vårt land och dess ungdom, att denna utväg till försörjning bjudits den. Det har i varje fall varit bättre än det var

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
vid slutet av det förra århundradet, då strömmen av ledig arbetskraft nödgades flyta över det stora vattnet och fatta fäste i det stora landet i väster.

Det är alltså klart, att det för hela vårt folk har varit till gagn, att man kunnat bereda de unga sysselsättning i det egna landet. Men det är skäl att betänka, att denna epok nu synbarligen lider mot sitt slut, om den inte redan är slut. Jag kan t. ex. erinra om den omständighet, som kom i dagen, då jordbruksräkningens resultat helt nyligen klargjordes, nämligen att sedan förra jordbruksräkningen, år 1937, 10 000 jordbruksenheter ha försvunnit, ty antalet redovisade jordbruksenheter i landet är nu 10 000 mindre än 1937. Vi äro alltså inne på den väg, som många av oss äro angelägna att beträda, men som jag för min del tror, att vi kanske böra vara litet försiktiga med att storma fram på, nämligen att minska antalet hem på den svenska landsbygden, men vi kunna måhända bättre förstå svårigheterna att få folk, när vi nu se, att så många hem redan ha lagts ned på landsbygden.

Det är inte nog därmed, utan könsfördelningen är sådan, att i vissa landskommuner antalet giftasvuxna kvinnor ju är mycket lägre än antalet män och giftermålsfrekvensen är stadd i starkt avtagande. Att från landsbygden få erforderligt folkmaterial till industrien och överhuvud taget till städer och tätorter är inte längre möjligt. Det synes mig därför, som om det vore klokt, att industrien inrättade sig efter de ändrade förhållandena. Jag kan inte tänka mig, att det skulle vara till något som helst gagn för riket att nyinvestera industri, till vilken man inte kan få folk. Utvecklingen och nyinvesteringen i fråga om industrien synas mig därför böra ske mera med hänsyn till det folkmaterial, som där kan få sysselsättning, än med hänsyn till något annat.

Det är väl i alla fall så, vilket vi alla känna till, att vi i det långa loppet inte kunna komma ifrån den ekonomiska grundlag, som säger, att produktions storlek bestämmas av produktionsfaktorerna jord, kapital och arbete.

Granskar man den föreliggande statsverkspropositionen ur synpunkten av vad den ger, särskilt åt landsbygdens folk, finner man till sin ledsnad, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har nöjt sig med att äska 10 miljoner kronor till bidrag till främjande av bostadsbyggandet på landsbygden, vilket betyder, att detta anslag reduceras med hälften av vad riksdagen i fjol anvisade för detta ändamål. Detta är nedslående, eftersom ifrågavarande anslag är starkt efterfrågat och väl behövt.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har inte heller varit särdeles välvillig, då det gäller anslaget till vattenförsörjningen på landsbygden.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade såsom minimum med hänsyn till föreliggande behov begärt 15 miljoner kronor; herr statsrådet föreslår allenast 5 miljoner kronor, vilket dock är en miljon kronor mer än fjolårets anslag för samma ändamål. Vi ha en gång här i riksdagen varit eniga därom, att jordbrukarhustrurnas arbetsbördas skulle lättas, d. v. s. i den mån det allmänna kunde komma med någon sådan hjälp. De skulle få hjälp till att erhålla de betydelsefulla bekvämligheterna vatten och avlopp, moderniserad köksinredning, tvättstugor m. m. Ansatser till att bereda dem denna hjälp saknas visst icke, men de verkliga krafttagen dröja vi med. Jordbrukarkvinnan, som gjort så mycket för vår timliga välfärd under den gångna kristiden, vore värd ett bättre bemötande från statsmakternas sida. Hon representerar den mest arbets-tyngda medborgargruppen i detta land — det visa de verkställda utredningarna — men hon får vänta till sist på den minsta belöning eller uppmuntran.

Kanske skall hon få sitt, när den stora jordbrukspropositionen kommer. Jag hörde med glädje de ord i trontalet, varmed denna proposition förebådades. Det hette nämligen: »I syfte att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

jordbrukets yrkesutövare, framför allt i det mindre jordbruket arbetande män och kvinnor», skulle denna proposition framläggas.

Jag tillåter mig här uttrycka en varm önskan därom, att detta syfte verkligen behjärtas och att det må lysa som en ledstjärna för de män, som syssla med denna proposition, och för oss här i riksdagen, när vi skola besluta om densamma.

Jag har anledning att säga detta, därför att det av mycket betydande män inom det socialdemokratiska partiet har sagts, att genom jordbrukets rationalisering även avsåges att vinna mera arbetskraft till industrien och att få billigare livsmedel, ty att hjälpa jordbrukets folk genom högre produktpriser vore, sades det, ingen framkomlig väg.

Till sist skulle jag, herr talman, vilja ge regeringen ett tips angående spardet, som det har talats så mycket om här. Man har ju talat om dess nödvändighet och om att sparsamheten har gått tillbaka, sedan diskussionen började om kvarlåtenskapsskatten och om arvsskatten. Jag vill ge det tipset: giv bönderna deras rättmätiga andel av nationalinkomsten! Få de något över, så spara de detta, ty bönderna förstöra ingenting.

Herr Branting: Herr talman! Jag ber att få hjärtligt tacka de fem, sex herrar, som ännu äro kvar här i kammaren. Det är litet egendomligt att på detta sätt tala inför en nästan tom kammare, men så går det ju till här, som vi veta. Om det möjligen kan förhålla sig på det sättet, att man på förhand har misstänkt, att jag skulle tala om utrikespolitiska ting, vilket jag ju tänker göra, och att man därför avlägsnat sig, så kanske detta vittnar något om intresset för sådana frågor inom den svenska riksdagen.

Det är ju så, herr talman, att sedan gammalt har vid remissdebatten erbjudits ett tillfälle att också beröra aktuella utrikespolitiska frågor. Under gårdagen kom herr statsministern in på dylika ting, efter föranledande av herr Linderot. Han berörde kapitlet om det nordiska samarbetet och kom med utgångspunkt därifrån också in på frågan om Sveriges ställning till blockbildningstendenserna inom Förenta Nationernas ram. Statsministerns deklaration i det sammanhanget var att ta fasta på; den gick ju också helt i linje med utrikesministerns uttalanden vid flera föregående tillfällen.

Men, mina herrar, låter sig vår situation verkligen sammanfattas så allmänt som brukar ske, nämligen så, att Sverige efter inträdet i Förenta Nationerna inte har någon annan utrikespolitik än den, att inom den nya ramen, och undvikande alla blockbildningar, verka för internationell fred och samförstånd och för utvecklingen av den internationella rättsordningen? Hur anslående och korrekt en sådan målsättning än må vara, förefaller den mig ändå något abstrakt för den värld, där vi faktiskt leva.

Jag menar, att man måste konkretisera denna allmänna välvillighet mot hela mänskligheten till bestämda ståndpunktstaganden i vissa nu aktuella frågor.

Vårt land står, som jag ser saken, just nu inför åtminstone två spörsmål av internationell räckvidd, där ett uteblivet ståndpunktstagande skulle vara ganska onaturligt och där alltså en debatt är påkallad.

Det ena spörsmålet, som jag här vill något beröra, är, herr talman, det *tyska* problemet, alltså gestaltningen av det nya Tyskland. Den andra frågan gäller våra relationer till Franco-Spanien, Europas allttjämt överlevande enda fascistvälde. Det finns emellan dessa två allttjämt svävande internationella problem ett inre sammanhang, som jag strax skall beröra.

Vi veta ju alla mycket väl, att vårt land i rådslagningen om Tyskland inte har någon formell stämmorätt. Men för den skull behöves inte det offentliga ordet i Sverige hänga på sig något munlös. Ingen lär väl kunna förmäna

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

oss att även i dessa ting ha en mening och att uttrycka den. Det finns, tror jag, knappast någon nu brännande internationell fråga, som i det långa loppet blir så betydelsefull för Sverige och för alla Nordens länder som just denna, hur detta nya Tyskland skall se ut, vilka politiska och ekonomiska krafter som därifrån omsider skola göra sig gällande.

Att problemet Tyskland naturligtvis berör hela världen, hindrar inte att det också på det allra närmaste angår oss. Två av de skandinaviska staterna blevo ju överfallna och ockuperade av Tyskland, och även Finland drogs in i dess cirklar; att vi kommo att stå utanför kriget kan ju inte på något sätt av oss betraktas såsom någon garanti för framtiden. Också *vårt* säkerhetsproblem är alltså nu involverat. Man behöver inte tillägga att givetvis också hela vårt ekonomiska liv kommer att på det närmaste beröras av den lösning, som nu kommer till stånd.

Sverige har ingen talerätt i dessa ting, säger man; inga småstater ha det och alla minst några f. d. neutrala! Nej, men till detta kan man ju ändå helt stillsamt säga, att då det gäller den internationella framtidens gestaltning i en demokratisk värld — så demokratisk som den nu kan vara — borde väl egentligen alla intresserade samverka. Det må emellertid förhålla sig hur som helst med denna sak, nog bör väl ändå den vakna politiska opinionen i en demokratisk stat som Sverige låta på något sätt höra av sig, när det egna landets livsfrågor äro till behandling — till den kraft och verkan det hava kan! Så tillbakadragna behöva vi väl inte vara, att vi inte kunna, i varje fall oss emellan, ge till känna vår uppfattning. Det är för övrigt bekant, att synpunkterna hos stormakterna i dessa ting gå rätt mycket i sär; man får till och med det intrycket, att vederbörande på vissa håll egentligen inte så noga veta vad de vilja. Det råder, tycks det, en viss, för resten ganska naturlig rådvillhet. I ett sådant läge kan det ju tänkas att några väl grundade synpunkter kunna göra sig gällande, även om de bara föras fram ifrån »neutralt» håll.

Vi kunna inte ha glömt de fel, som blevo begångna efter det förra kriget, vi kunna inte vara blinda för, att alla de fel, som eventuellt nu bli begångna, den politiska kortsynthet, som nu eventuellt kommer att göra sig gällande, när det under de närmaste åren gäller politiken mot Tyskland, få betalas av alla stater i framtiden, ingen undantagen.

Jag gör sålunda gällande, herr talman, att den svenska politiska opinionen inte bara har en rätt utan en plikt att göra vad den kan — det maximalt möjliga, hur litet det än är — för att hjälpa till att vrida utvecklingen i den tyska frågan i en för världsfreden och det internationella samarbetet gynnsam riktning.

Jag vill då tillåta mig att framhålla en, bara en enda, men en fundamental synpunkt. Vad det nu gäller återigen, som jag ser saken, är i stort sett detta, att nu äntligen för första gången i historien de *folkliga* krafterna i Tyskland få sin chans för att ur det nuvarande tillståndet bygga upp en verklig politisk, social och ekonomisk demokrati. Där ligger säkerligen kärnpunkten både beträffande säkerhetsproblemen och beträffande det kommande Tysklands roll i det internationella samarbetet.

Nå men, säges det, alla äro väl överens om, att det nu skall bli demokrati i Tyskland? Man är naturligtvis ense om det ganska utslitna *ordet* demokrati. Men man kan fråga sig, om det verkligen föreligger enighet om den underliggande sociala, ekonomiska och politiska verkligheten.

Någon sådan demokrati, någon sådan folkstyrelse kom ju inte till stånd i Tyskland efter förra kriget. Man gjorde i Tyskland *icke* rent hus med junkerdömet och den reaktionära storkapitalismen, utlandet gav *icke* de folkliga,

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

fredsölskande krafterna det stöd, som dessa behövde. Det är fara värt att samma halvhets skall prägla nutiden.

Finns det, herr talman, i vår tid något annat rimligt framtidsprogram, något annat oförsökt alternativ än detta: att ha förtroende för de breda folklagren, att lita till arbetarklassens, småfolkets, småböndernas statsbyggande förmåga och deras naturliga fredsvilja? Har inte, å andra sidan en ofrånkomlig erfarenhet visat, varifrån farorna hota, vilka sociala och ekonomiska skikt, som i vissa lägen kunna bli en fara för freden och som hittills ha försvårat och saboterat det internationella samarbetet? Man måste samordna freds- och säkerhetsproblemen med detta, som förr i världen kallades för den sociala frågan, frågan om samhällenas inre struktur. Detta gäller för alla stater, och det gäller här nu i Europa speciellt för Tyskland och för *Spanien!*

På alla håll bedyrar man sig vara demokratisk. Ja, men på samma gång är det ju så, att så snart det blir frågan om verklig folkmakt, verklig demokrati, är man färdig att benämna detta »de rödas» herravälde och fablar om allehanda olyckor. Det var ju denna blinda fruktan för »de röda», som dominerade den politiska förfallsperioden under åren före världskriget, som inspirerade den eländiga s. k. non-interventionspolitiken mot den spanska demokratin och gav nazismen och fascismen där fria händer. Det var fruktan för »de röda», som kom vissa makter att hålla Mussolini under armarna. Det var samma fruktan, som sedan undergrävde och splittrade Frankrikes försvarskraft och som i dag hejdar uppreisningen och nu låter general Franco fortsätta sitt blodsregemente över det spanska folket — sålunda bevarande i Europa samma mörka och farliga krafter, som man nyss inbillade sig ha besegrat! Vad är denna skräckpropaganda mot »de röda» annat än just brist på förtroende för de arbetande klasserna, ett underkännande av deras rätt och deras förmåga att ta sin styrelse i egna händer?

Vi här i Sverige börja ju för all del få en ganska god demokrati. Men vi ha ett egendomligt sätt att beträffande allt som sker och skett utomlands bara två våra händer. Vi kunna ingenting göra, vi ha ingenting att säga till om; det betyder ingenting, vad vi säga, vad vi tänka och hur vi handla! Och dessutom anföres det — utan att man märker, hur det ena argumentet slår ihjäl det andra — sådana principiella teser som den, att det inte går an att blanda sig i och försöka påverka främmande folks s. k. inre angelägenheter. Ty då kan ju följden bli, att främlingar komma hit och blanda sig i *våra* inre angelägenheter! Detta är enligt mitt sätt att se, herr talman, alltsammans, mycket förligade, mycket orealistiska skäl, de obotfärdigas förhinder.

Det är naturligtvis sant, att vi beträffande Tysklands framtida gestaltning inte kunna göra mycket mer än att säga vår mening. Men beträffande Franco-Spanien kunna vi däremot företaga oss åtskilliga åtgärder till hjälp för demokratiens återupprättande. Man tvär sina händer och man förklarar sig maktlös. Ja, men samtidigt upprätthålla vi livliga och omfattande *handelsförbindelser* med Franco-Spanien. Är detta politiskt och ekonomiskt nödvändigt? Är detta i överensstämmelse med svenska folkets önskan? Det är ju så, att en hel mängd stater ha brutit alla sina förbindelser med denna fascistiska regim; där finnas varken politiska eller kommersiella förbindelser. Andra stater återigen ha avbrutit sina handelsförbindelser, t. ex. Frankrike, och många stater ha erkänt den republikanska spanska regeringen Giral. Somliga stater ha funnit mellanformer. De ha t. ex. växlat officiösa representanter med den republikanska regeringen, samtidigt som de bibehållit någon *chargé d'affaires* i Madrid. Andra ha avbrutit alla diplomatiska förbindelser men bibehållit sina konsulter i Spanien och upprätthålla en begränsad handel. Är det så, att man vill finna kompromissformer, finns det ju flera olika vägar att gå. Men Sverige kompromissar

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

icke. Det håller sig inom det av FN beslutade maximiprogrammet för relationer med Franco-Spanien.

Jag gör all skyldig honnör för hans excellens herr utrikesministerns goda insats i New York vid den spanska frågans behandling inför FN, men jag är för min del övertygad om att mycket vida kretsar i vårt land ha den uppfattningen, att Sverige kan och bör gå ett steg längre nu. Vad skulle vi riskera genom det? Skulle vi falla i onåd på något håll? Det är svårt att tro det, i betraktande av att så många andra större och mindre stater redan ha på olika sätt brutit med Franco-regimen, utan att det fördenskull hänt dem några obehagligheter. Inte kan man väl göra gällande t. ex. att labourregeringen i London, vars utrikesminister för resten förklarar sig »avsky» Franco-regimen, skulle uttrycka sitt missbehag mot Sverige, om vi intog den enda ståndpunkt i den spanska frågan, som är värdig en uppriktigt demokratisk stat, och avbröte alla förbindelser! Så till vida ligger ju saken mycket bättre till nu än under non-interventionspolitikens tid, när den nazistiska nattmaran låg lägrad över Europa och när ett svenskt statsråd här i kammaren förklarade, att det var nödvändigt, ytterst för världsfredens skull, att också vi skulle vara med och blockera det republikanska Spanien.

Om vi nu skulle företaga några åtgärder mot Franco, skulle säkerligen ingen kröka ett hår på vårt huvud. Men vad är då det *verkliga* skälet till att den svenska demokratien låter exportera allehanda varor till Franco, i denna varuknapphetens tid? Om man säger att det är för att vi skola få in de billiga spanska apelsinerna, så tror jag inte på det! Så ädla vänner av folkhälsan äro nog inte våra exportörer. Jag antar snarare att de vilja sälja med vinst. Det skulle onekligen vara intressant, om herr handelsministern, som ju inte är här närvarande nu, någon gång skulle vilja redogöra litet närmare för dessa våra spanska affärer. Något handelsavtal med Spanien har ju aldrig kommit under riksdagens prövning, men ändå lär det äga rum ett ganska betydande handelsutbyte.

Det är således inte sant, att Sverige ingenting kan göra i denna angelägenhet. Åtgärder av olika beskaffenhet stå oss till buds, både kommersiella och politiska. — Men då säger man, att det inte betyder något, vad man gör. Ja, säg inte det! Varje sådan åtgärd blir ett exempel, varje sådan åtgärd utifrån, som låter den härskande kapitalist- och, jag må väl tillägga, jesuitklicken i Spanien förstå, att Franco-regeringen är en börda, luckrar säkerligen upp marken under diktatorn och påskyndar en regimförändring inifrån. Man har ingen anledning att tro på den där legenden, som har spritts så villigt och vida, att alla åtgärder utifrån mot Francos regim i själva verket skulle stärka honom och föranleda det stolta spanska folket att ännu trognare sluta upp och slå vakt kring sin diktator! Detta är ingenting annat än nonsens! Det är en missledande propaganda, som kunde ha varit värdig Goebbels. Tvärtom förhåller det sig säkerligen på det sättet, att varje sådan åtgärd vidgar och stärker de kretsar i Spanien, som inse att Francos ställning i längden är ohållbar, på samma sätt som i verkligheten torde ha blivit följden av beslutet inom FN att kalla hem ministrarna och ambassadörerna.

Vad återstår då egentligen i fråga om invändningar? Det återstår kanske bara den där principen om att man inte får blanda sig i främmande länders s. k. inre angelägenheter. Denna tes har ju framförts nu just ifrån Franco-håll. Regeringspressen i Madrid hävdade just efter belutet i New York, att utlandet borde låta Spanien »sköta sig självt». Ja, låt Franco sköta sig själv! Avbryt förbindelserna! Låt Franco se, hur länge han kan reda sig själv utan de främmande staternas import, som för övrigt är köpt med den spanska arbetarklassens hunger.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

För övrigt vill jag säga beträffande den ifrågavarande principen, att hur bra den än kan låta, så måste den tillämpas med förstånd och med hänsyn till de historiska erfarenheterna. Vi kunna inte tro, att någon nu skulle vilja göra gällande t. ex. att det skulle vara det tyska folkets egen inre angelägenhet, om det snart ånyo låte sig toppridas av en nazistisk regim. Det är inte så, att allt som sker inom en stat är dess inre angelägenhet. Alla veta att det finns ultrareaktionära element litet varstans i världen: kuppmakare, internationella intrigörer, före detta nazister och kollaboratörer, som nu göra allt för att förgifta den politiska atmosfären. Alla veta att Franco-Spanien är en centralhärd och en asyl för dessa krafter, som i en ännu sjuk värld vilja försöka provocera fram nya konflikter. Det är inte rätt, mina herrar, det är verkligen icke rätt att det demokratiska Sverige skall vara med bland de *långsamaste*, när det gäller att operera bort denna pesthärd.

Jag vädjar till den frånvarande regeringen, jag vädjar till dess unga, friskt tänkande statsministers tomma stol, och jag vädjar till den beprövat frisinade, demokratiska utrikesministerns tomma stol att ånyo överväga, om vi verkligen inte här i landet kunna visa det moraliska mod i den spanska frågan, varigenom vi skulle ta igen en hel del av vår prestige inför den demokratiska världsoptionen.

Herr Forslund: Herr talman! Endast några få ord! Först vill jag gärna understryka vad herr Bårg här sade rörande högerledarens senaste anförande. Jag måste uttala min förvåning över att en ledare för ett parti, vilket ju ändå i så mångt och mycket vill betecknas som ett kulturparti, håller ett anförande, som egentligen bara är byggt på elakheter och försök att vara rolig. Jag nästan tvekar att tro att denne praktiske och gode man — herr Domö — har skrivit vad han läste upp. Jag undrar, om inte högerns kanslipojkar ha skrivit det anförandet. Det var så fullt av sådant småplock, som jag knappast kan tro att chefen för kulturpartiet kan komma med — uttrycket »kulturpartiet» har jag från Svenska Dagbladet, som i en annons, som betecknas som prenumerationsannons, använder uttrycket de svenska kulturhemmens egen tidning, och då måste väl också partiet vara ett kulturparti.

Samtidigt vill jag framställa en fråga till de herrar, som ha talat så mycket om lönesättningens betydelse i vår penningpolitik och betydelsen av en rundabordskonferens. Om jag varit ordförande i landsorganisationen och skulle ha deltagit i en sådan konferens, där man ställde krav på lönearbetare med kanske 3 000, 4 000 eller 4 500 kronors inkomst, att de i samhällets intresse måste hålla igen på sina löneanspråk, så skulle min första fråga till alla dessa herrar, herr Domö, herr Elon Andersson, herr Bergvall och herr von Heland vara: hur ha ni tänkt er att ordna det för egen del? Hur mycket vilja ni själva avstå? Hur mycket vill herr von Heland pressa ned sin köpkraft? Och jag skall passa på tillfället, eftersom herr Wehtje är nästa talare, att fråga också honom: hur mycket vill herr Wehtje som chef för ett stort industriföretag och andra industriidkare av ungefär samma mått bidra med? När herrarna skola gå till arbetarna och säga: »I samhällets intresse är det nödvändigt att ni äro återhållsamma när det gäller edra lönekrav.» deklarerar ni då för arbetarna: »Vi äro beredda att själva ställa oss på ungefär närliggande köpkraftsnivå?» Är det inte så, mina herrar, att det vore förnuftigare, om man flyttade sig själv ned i det läge, där de människor befinna sig, till vilka man vädjar? Det är en rättfärdig linje, men den hör man aldrig talas om. Jag skulle alltså vilja ha bestämda deklARATIONER om hur mycket man själv vill nedsätta sin köpkraft för att gå före med gott exempel på detta område. Jag hoppas att herr Wehtje, som kommer som nästa talare, skall bli i tillfälle att svara på den saken på industriledarnas vägnar.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Visserligen är ingen av statsråden här, men jag skulle gärna vilja ge ett tips beträffande granskningen och kontrollen över vissa investeringar och fråga: skulle det inte vara lämpligt, att man omprövade rayonbestämmelserna för lastbilar just ur denna synpunkt? När det är så svårt att få arbetskraft och materiel att räcka till och att hålla utgifterna nere, hur kan det då vara möjligt, att man släpper loss hela denna transportorganisation, som om det gällt en vanlig kristidsfråga, och återgår till förkrigsförhållandena i fråga om utnyttjandet av vår lastbilsparc? Den representerar oerhörda belopp i pengar, dess driftkostnader äro oerhört stora, och den är ovanligt personalkrävande.

Det är folkhushållningsministern, som har medgivit upphävandet av rayonbestämmelserna, och jag skulle ha velat fråga honom, om det kan vara klokt att göra detta, samtidigt som man söker efter medel att begränsa investeringen. Jag skulle således vilja ha den frågan upptagen till prövning mycket snart, och jag skulle vilja, att man därvid såge till, hurvida man inte i stället kunde utnyttja våra elektrifierade svenska järnvägslinjer. Jag skall inte anföra några kostnadsberäkningar i detta avseende. Jag vill endast hänvisa till att herr Andersson i Rasjön på den tid, då han var kommunikationsminister, tillsatte en särskild delegation, som skulle framlägga förslag, hur man praktiskt skulle ordna denna sak. Jag vill minnas, att kommittén tillsattes den 14 april 1944, och man lyckades till ledamot av denna kommitté förvärva en av industriens främsta ledare, direktör Rausing. Kommittén hade till uppdrag att se till, hur man på lämpligaste sätt skulle ordna upp saken, då kriget var slut, men denna kommitté har ännu icke kommit med något som helst förslag, utan den har i stället sysslat med helt andra ting än som äro angivna i direktiven.

Jag skulle således också till kommunikationsministern vilja ställa den meningen att se till, att denna kommitté hastigt nog blir färdig, så att regeringen må kunna taga ställning till huvudfrågan. Här pågår nämligen ett slöseri med personal och materiel av mycket stora mått.

Herr **Wehtje**: Herr talman! Jag skulle först vilja med några ord lämna herr Forslund ett svar på den fråga, han ställde direkt till mig, hur vi på industrihåll se på förhållandet mellan löneavvägningen och fördelningen av köpkraften. Denna fråga kan ju inte bli föremål för annat än generella uttalanden här, ty herr Forslund menar väl inte, att riksdagen och regeringen skola lägga sig i den frågan, utan det blir väl i första hand parterna själva, som skola träffa uppgörelse därom.

Jag vill då påpeka, att i fråga om löneavvägningen har man ju under de senare åren gått de anställda till mötes med icke oväsentliga lönehöjningar. När man går till förhandlingarna i år, har man redan lämnat en generell utfästelse att medge det indextillägg, som var avtalat under förutsättning att index överskred en viss nivå. Hur långt man i övrigt kan sträcka sig, få väl resultaten av förhandlingarna utvisa. Hur man är inställd till fördelningen av köpkraften, ha vi ju givit bevis för i övrigt genom de åtgärder som vi varit med om. Om jag nu skall tala för min egen del, så var jag i höstas med om att slopa omsättningsskatten, och detta tillgodosåg väl i första hand de folkgrupper som herr Forslund talade för och ömmar för.

Jag skall därefter gå över till vad hans excellens herr statsministern yttrade här för en stund sedan. Han åberopade sig på att industrien visade en utomordentlig tillförsikt för framtiden, och han förmenade, att den tillförsikt, som näringslivet visade genom sin investeringsvilja, stod i mycket skarp kontrast mot den oro för den ekonomiska utvecklingen, som kom till synes främst på politiskt håll. Statsministern åberopade också som ett exempel det företag som

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

jag närmast företräder i min civila gärning, och han pekade då på de stora utbyggnader, som vi företaga. Hans excellens herr statsministern är emellertid säkerligen fullt på det klara med av vilken anledning vi företaga dessa stora utbyggnader. Vi bygga ju nu t. ex. en stor fabrik strax söder om Stockholm, men att vi skulle göra det uteslutande, därför att vi tro att vårt land och vårt folk komma att gå en lysande framtid till mötes, är ju ändå att vara alltför optimistisk. Han måste ju inse, att om vi inte på grund av vår samhällskänsla ansett oss vara tvungna till det, hade vi haft det mycket lugnare. Om vi kunnat undgå det, hade vi undgått många svårigheter och de med en byggnation av den storleksordningen förenade riskerna.

Statsministern måste ju också vara på det klara med att industrien och näringslivet känna sina samhällseliga plikter och att det är ett direkt och klart uttryck för det, som ligger i företagarens natur, att man går den väg som vårt företag och många med oss ha måst välja. Att svenskt näringsliv ser på framtiden med en stark optimism, är ju att ge en fullständigt felaktig bild av förhållandena. Jag ber att få hänvisa till den skrivelse, som Sveriges industriförbund för några dagar sedan tillställde hans excellens herr statsministern. Jag går ut ifrån att kammarens ledamöter ha sett och tagit del av den och känna dess väsentliga innehåll. Där påpekas ju och understrykes den oro man känner inom svensk industri för den ekonomiska utvecklingen, och man påvisar ju i flera punkter grunden för denna oro. Jag vill gärna anföra några av de väsentliga styckena här för att för kammarens ledamöter klarlägga, att statsministerns uppfattning av industriens inställning till de nuvarande förhållandena icke är riktig.

Man börjar med att säga, att den svenska industrien med växande oro iakttagit den senaste tidens ekonomiska utveckling, att den nuvarande högkonjunkturen har gått till överdrifter, som ta sig uttryck i alltför stora anspråk på nationens resurser, och att det är uppenbart, att dessa anspråk under innevarande år komma att stegas. Man påpekar sedan, att omsättningsskatten har avvecklats, att långt gående krav på löneökningar ha framförts och att rörligheten hos arbetskraften har urartat till en överrörlighet, som man betraktar med stort bekymmer. Denna desorganisation på arbetsmarknaden är utan tvivel av mycket allvarlig innebörd. På grund härav har effektiviteten inom näringslivet icke utvecklats i den takt, man haft anledning förvänta med hänsyn till de stora ansträngningar, som under alla krigsåren och i ökad utsträckning efter kriget gjorts inom industrien och andra näringsgrenar för att stegra produktiviteten.

Man övergår sedan till att tala om utrikeshandeln och säger, att det är tydligt, att ökningen av den inhemska köpkraften kan leda oss in i ett system av starkt reglerad utrikeshandel. Inte minst allvarlig synes oss risken vara, att vi på detta sätt drivas in i en begränsning av vår utrikeshandel med alla de hinder för näringslivets rörlighet och effektivitet, som följa därmed. Det vore ytterst betänkligt, om nya band skulle läggas på importen och om handlingsfrihet icke skulle lämnas vår exportindustri, så att gynnsammast möjliga bytesrelationer med utlandet kunde komma till stånd. Regeringens underlåtenhet att genomföra ett mot den nya situationen svarande penningpolitiskt program har inom näringslivet uppväckt stark oro. De isolerade åtgärder, som vidtagits, ha kommit till stånd utan inbördes samband och därigenom understundom blivit stridande mot varandra. Vissa mått och steg från regeringens sida under den sista tiden ha sålunda snarast varit ägnade att ytterligare tillspetsa den nuvarande inflationsbetonade konjunkturen.

Man talar därefter om pris- och byggnadsregleringarna och framhåller, att en fortsatt priskontroll på ett flertal varuområden ännu så länge synes vara

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nödvändig. Man erkänner också det nödvändiga i att investeringsverksamheten regleras. Sedan övergår man till att tala om att en ökad efterfrågan på konsumtionsvaror, som är möjliggjord bland annat genom höjda penninglöner, i dagens läge spelar en utomordentligt viktig roll för konjunkturutvecklingen. Ett av de allvarligaste dragen i den aktuella situationen är tvivelsutan den tendens till ökad konsumtion och minskat sparande, som under den senaste tiden med stigande styrka framträtt. Denna tendens står obestriddligen i samband med riskerna för en fortgående försämring av penningvärdet och även med det hot om höjda bolagsskatter och konfiskatorisk beskattning av de enskildas uppsamlade kapital, som det nyss framlagda statsskatteförslaget innebär. Långt ifrån att främja ett ökat sparande är sålunda den nuvarande ekonomiska politiken ägnad att ge näring åt en varuefterfrågan, som hotar att spränga ramen för våra resultat.

I stället för att informera medborgarna om de faror, som sålunda hota, har man från regeringshåll med allmänna talesätt sökt ge riksdagen och allmänheten den föreställningen, att allting är ganska väl beställt. Industriföretagarna, som på nära håll kunna följa verkningarna inom näringslivet av den förda penningpolitiken, kunna icke ta lika lätt på dessa problem. De ha velat ge uttryck åt den åsikten, att regeringen måste, innan det är för sent, med riksintresset för ögonen samla nationen till en allvarlig kamp emot den påträngande inflationen för att åter bringa samhällsekonomin i jämvikt. De enskilda medborgarna böra väckas till insikt om, att var och en i nuvarande situation måste visa återhållsamhet och besinning och att en fortgående penningvärdeförsämring måste medföra skadeverkningar för alla utan undantag.

Man säger till slut: »Det är en gammal erfarenhet, att ju mer högkonjunkturen tillspetsas, desto större blir sannolikheten för en efterföljande kris med stagnation och arbetslöshet. Ofta har gjorts gällande, att tidigare kriser haft sin orsak i en felaktig framtidsbedömning från företagarnas sida. Det förtjänar därför fastslås, att ansvaret för den inom landet pågående konjunkturutvecklingen främst påvilar de myndigheter och statsorgan, som svara för penningpolitiken. Den nuvarande högkonjunkturen kan snart nog komma att utmynna i en kris. I den mån regeringen icke visar vilja och förmåga att framlägga och sätta i tillämpning ett program anpassat efter lägets krav, kan hela den ekonomiska och sociala utvecklingen under många år bliva lidande härav. Ansvaret blir i så fall regeringens.»

Detta ger ju en annan bild av industriens och näringslivets förhållanden än den hans excellens herr statsministern gav. Han framhöll i sitt uttalande här, att industrien uppsökte regeringen ofta och med envishet för att få igenom sina byggnadsprogram och sina investeringsplaner. Det är nog riktigt, men det grundar sig på skäl, som jag förut har nämnt. Jag vill understryka, att näringsföretagarna lika ofta få söka regeringen för att komma med konstruktiva förslag, med förslag till förbättring av produktiviteten och för upprätthållande av vår industriella verksamhet. Jag skall återkomma till det något senare.

Innan jag går in på det, som jag egentligen hade tänkt säga i dag, skulle jag också vilja ta upp de frågor, som fru Alm berörde. Jag vet ju inte, från vilken korrespondenskurs hon har inhämtat sitt vetande om näringsekonomin, men jag tycker, att det var beklagligt att höra hennes utläggningar om näringslivets inställning till dess egna arbetsuppgifter. Hon sade, att näringslivets bekymmer närmast bestodo i att företagen inte ville höja lönerna. De ville inte heller betala höjda skatter, utan de siktade mest till att kunna lämna, som hon själv uttryckte det, feta utdelningar. Sådana utläggningar är

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

det beklämmande att höra här i riksdagen. Näringslivet och näringsföretagen känna ju som sin främsta uppgift att producera goda och billiga varor, och finns det möjligheter att sänka priserna, är det ju dem, som företagen i första hand ha att överväga.

Till den diskussion om den ekonomiska politiken, som har förts i anknytning till den i statsverkspropositionen framlagda finansplanen, skulle jag nu vilja föga några reflexioner. Men innan jag gör det, skulle jag också vilja taga upp några av de frågor, som herr von Heland ställde till regeringen och till en del av kammarens ledamöter, och jag skall svara på dem han ställde till mig.

Jag vill därvid först säga, att svensk industri mycket väl känner sitt ansvar och inte alls är så ensidigt inställd som herr von Heland synes vilja göra gällande. Industrien inser, att vi i vårt land behöva ett jordbruk, och den inser också, att vi inte kunna räkna med att ett svenskt jordbruk kan drivas utan att vi skapa nödiga betingelser för dess existens, förutsättningar för dess lönsamhet och trivsel. Jag är mycket väl medveten om att vi i vårt land ha mycket skickliga utövare av denna näring både på fältet och i vetenskapen. Jag vet, att de produktionsresultat man här har kunnat uppvisa äro fullt i nivå med vad som kan uppnås i andra länder. Därför hoppas jag också, att det skall beredas tillfälle för våra jordbrukare och deras medhjälpare på laboratorier och i undersökningsinstitutioner att föra näringen vidare.

Att jordbruket liksom industrien måste räkna med knapphet på arbetskraft, står väl klart också för herr von Heland. Att det i detta avseende måste ske en avvägning mellan olika näringsgrenar är väl ofrånkomligt, och vi få hoppas, att den kan göras i samförstånd och i samverkan. Att säga, att svensk industri skulle uteslutande med tillfredsställelse se på den nuvarande utvecklingen av vår utrikeshandel, är ju att söka ge en bild av förhållandena, som inte alls stämmer med verkligheten. Här har många gånger omvittnats, vilka bekymmer svensk industri hyser på grund av just utrikeshandelns utveckling. Svensk industri — och däri inbegripes svensk exportindustri — ser med verklig oro på framtiden. Industrien måste lika väl som jordbruket arbeta på lång sikt. Man kan inte ett år besluta sig för att ha jordbruk och ett annat år för att inte ha det. Samma är förhållandet inom exportindustrien. Där gäller det också att arbeta på lång sikt, arbeta upp marknader och söka behålla dem. Därför inger utvecklingen med dess delvis nya inriktning — försäljning genom stora exportkrediter — mycket allvarliga farhågor.

Vi, som arbeta på hemmamarknaden — jag representerar ju en hemmamarknadsindustri, och jordbruket, som herr von Heland företräder, måste betraktas som en för hemmamarknaden avsedd näring — måste göra klart för oss, att vårt lands utveckling i mycket stor utsträckning grundar sig på våra naturrikedomar och våra möjligheter att nyttiggöra dem. Därför skola också vi, som arbeta för en marknad inom landets gränser, slå vakt om vår exportindustris framtida möjligheter. Jag tror, att vi kunna säga, att vårt land var fattigt och skulle så förblivit, om vi inte hade haft vår exportindustri.

Jag skall sedan gå över till några punkter i finansplanen. Frågorna där ha ju av finansministern behandlats punkt för punkt, och som en tredje punkt har finansministern upptagit nödvändigheten att befrämja produktivitetsförbättringar, så att den efterfrågan, som håller på att växa oss över huvudet, kan mötas genom en fortlöpande, i möjligaste mån tillfredsställande utveckling av tillgången på varor, nyttigheter och tjänster. Det heter också, att balans mellan efterfrågan och tillgång i längden endast kan vinnas genom en ökning av tillgången. Senare säges det, att man måste försöka få fram den eftersträfvade jämvikten genom en ökning av tillgången på varor. Man måste »hålla uppe sysselsättningen och öka arbetets effektivitet». När man ser dessa behjärtans-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

värda uttalanden, frågar man sig: vad göres då för att främja produktiviteten, för att möjliggöra en bättre tillgång på varor? För min del måste jag erkänna, att jag tycker det är beklämmande att konstatera, hur litet man har kunnat komma med.

Jag vill ta ett exempel: I investeringsbilagan anföres några varor, på vilka det råder stor knapphet, och så säges det: »Tillgången på smidda rör har under år 1946 berett särskilt stort bekymmer. Utsikterna för 1947, både vad gäller den inhemska produktionen och importen, äro mycket ovissa». Svenska företagare ha ju uppvaktat regeringen samt föreslagit, att de skulle få ta in utländsk arbetskraft. Det behövdes ungefär 200 utländska arbetare, för vilka inga svårigheter finnas att skaffa bostäder. Detta är ju annars ett av de största hindren för att ta in utländsk arbetskraft. Men det resulterade i ingenting. Med detta relativt begränsade antal arbetare skulle dock denna väsentliga brist på nödvändiga varor kunna till stor del avhjälpas.

Då så är fallet, förvånar man sig över att det sedan från regeringens sida efterlyses åtgärder och förslag från oppositionspartiernas sida, och vi få väl också räknas till dem, som inte skulle ha kunnat lämna några positiva bidrag. Man frågar sig: så glömmas omedelbart alla dessa framställningar, som gjorts till regeringen, eller är det bara hänsynen till olika förhållanden, som gör, att man skjuter åt sidan svåra och inte särskilt tilltalande frågor och låter svårigheterna sedan bli vilka som helst?

På tal om produktiviteten kan jag inte underlåta att också säga några ord om skattepolitiken och det nu framlagda skatteförslaget. Det kommer helt visst att beröra företagsamheten på ett mycket kännbart sätt.

Herr Sjö Dahl framförde i går en del synpunkter, som ådagalade hans bristande förståelse för vad detta långt gående förslag till en ökad skattebelastning innebär. Han reagerade först emot att man använde beteckningen konfiskation. Detta finner jag för min del förvånande, ty det framstår ju klart för stora delar av vårt lands befolkning, att man med detta förslag direkt inkräktar på äganderätten, och det uppfattas allmänt som rent konfiskatoriska åtgärder.

Vidare får jag säga, att det är skrämmande att se, hur verklighetsfrämmande en kommittéledamot är, när han nu redogör för detta förslags verkningar. Han säger ju rent ut, att det väl för de flesta skattedragare inte känns, när de skola betala sina skatter, det har inte känts förut, och det kommer väl inte att kännas så tungt nu heller. Genom källskattereformen kommer det ju att för skattedragarna framstå mera direkt och tydligt, vad de ökade skatterna innebära — det goda har denna reform också med sig.

Nu verkar det, som om herr Sjö Dahl trodde, att när man skall betala en skatt, som utgår på förmögenheten, så är det bara att ta fram pengarna ur ett kassaskåp eller gå till ett bankkonto och lyfta pengarna. Men det är ju inte så. Förmögenhet och kapital motsvaras av reella produktiva tillgångar, och när de skola tillgripas, gäller det ju att realisera dem eller att belåna dem, och det är åtgärder av så genomgripande innebörd, att man måste göra klart för sig vad det verkligen kommer att innebära. Jag är alldeles övertygad om att när man får se verkningarna av detta skatteförslag, kommer man att finna, att många företagare måste gå från sina företag eller verkstäder och många jordbrukare från gård och grund. Skatteförslaget kommer otvivelaktigt att ha så genomgripande följder, att det kommer att förändra strukturen av vårt näringsliv, och att det kommer att bli till fördel för produktiviteten, finns det helt visst skäl att betvivla.

Ser man sedan på verkningarna för den enskilde, finner man, att redan vid inkomstslågen på 10 000—20 000 kronor kommer en ökning av inkomsten att

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

till en tredjedel tas ut i skatt. I högre inkomstlägen blir det mellan 50 och 70 % av inkomstökningen, som kommer att tas. Den, som driver verksamhet i bolagsform, kommer ju genom dubbelbeskattningen att drabbas än hårdare.

Hur skola medel kunna skaffas till genomförande av vårt sociala reformprogram, frågade sedan herr Sjödahl, om inte skatterna skärpas? Jag kan inte förstå, att en sådan fråga överhuvud taget kan ställas. Det naturliga underlaget för ett fortsatt socialprogram skall ju ändå vara den ökade produktiviteten och effektiviteten av vårt arbete. Vi ha ju räknat med att produktiviteten skall öka med mellan 2 och 3 % om året. Det är på den grunden vi ha att bygga hela vårt framstegsprogram, och det är det, som utgör underlaget för vårt lands välstånd, det är det vi skola slå vakt om. Se vi oss om, måste vi ju dock konstatera, att det finns inget land i världen, som för närvarande lever under så goda och lyckliga förhållanden som vårt.

Innan skatteförslaget nu går till den slutliga behandlingen, skulle jag vilja understryka de krav, som redan ha ställts i den offentliga debatt, som uppstått kring detsamma. Dessa krav innebära, att man skall göra väsentligt grundligare undersökningar av förslagets verkningar än vad man hittills har gjort. Det skall inte bara gälla verkningarna för de enskilda skattedragarna, utan också de samhälleliga verkningarna.

Finansministern återopade för övrigt som försvar för det nya skatteförslaget förhållandena i utlandet och framhöll, att skatterna vore mycket hårdare i bra många länder än till och med enligt det förslag, som nu framlagts. Till skattebetänkandet har fogats en kort resumé över dessa förhållanden, men om de skola återopas som argument vid framförandet av det slutliga förslaget, blir det nödvändigt — jag upprepar det kravet — att framlägga en väsentligt fullständigare redovisning. Den redogörelse, som finansministern lämnade, var ju ofullständig och därigenom missvisande. Man måste se beskattningen som helhet. Man kan exempelvis inte jämföra inkomstbeskattningen här med den i England och arvsbeskattningen här med den i England utan att ta hänsyn också till att i England inte finns någon egentlig förmögenhetsskatt.

Herr talman! Jag skall sluta nu. Jag skulle vilja framföra som ett önskemål och som en sammanfattning av vad jag här har anfört, att regeringen måtte iaktta ett mera realistiskt tänkande och ett mera praktiskt handlande än vad den hittills har gjort.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen *propositionen nr 1*, i vad propositionen rörde pensionsväsendet (tolfte huvudtiteln, dock med undantag av anslagen under avdelning C. Allmänna indragningsstaten) samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1947 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt *propositionen nr 2*, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner: nr 13, av herr *Herlitz*, om intensifiering av utrikesnämndens verksamhet; nr 14, av herr *Herlitz*, om överflyttning till utrikesutskottet av granskningen av satsrådsprotokollen i utrikesärenden;

nr 15, av herr *Herlitz*, angående åtgärder för stärkande av riksdagens kontrollmakt över regering, förvaltning och rättskipning;

nr 16, av herr *Herlitz*, om vidgad medbestämmanderätt för riksdagen beträffande författningar, som innebära väsentliga ingrepp i medborgares frihet och egendom; samt

nr 17, av herr *Schlyter* m. fl., om inrättande av en riksdagens ombudsmanbefattning för övervakning av frihetsberövanden.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 18, av herrar *Nerman* och *Johannesson*, om förslag till fast lönestat för Sveriges för närvarande oavlönade konsulära representation i utlandet;

nr 19, av herr *Schlyter*, om uppflyttning i högre lönegrad av föreståndaren för kronohäktet i Örebro Ragnar Leufstedt;

nr 20, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Marinen: Fartygsbyggnader;

nr 21, av herr *Olofsson*, om anslag till väg Tännäs kyrkby—Tännäs kraftstation;

nr 22, av herr *Gustavson* och herr *Andersson, Karl*, om statsbidrag till ett vattenförsörjnings- och avlopps företag inom Öckerö kommun; samt

nr 23, av herr *Lindström*, om anslag till resestipendier år journalister.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 24, av herr *Nerman*, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § giftermålsbalken m. m.; och

nr 25, av herrar *Ahlkvist* och *Leander*, om ändring i 14 kap. 15 § och 15 kap. 23 och 24 §§ strafflagen.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 26, av herr *Lindén* m. fl., om ökat anslag till samfundet för hembygdsvård;

nr 27, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till jordbrukets yrkesskolor;

nr 28, av herr *Bergh, Ragnar*, om åtgärder för laxstammens bibehållande och eventuella utökande; samt

nr 29, av herr *Grym* m. fl., om statsbidrag till Rånebygdens kalkbruksföretag u. p. a. för uppförande av en kalkbruksanläggning.

Föredrogos och hänvisades till tillfälligt utskott nedannämnda motioner:

nr 30, av herr *Herlitz*, om vidsträcktare publicering av Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet;

nr 31, av herr *Hesselbom* och herr *Andersson, Birger*, om utredning angående en statlig elektrisk storindustri; samt

nr 32, av herr *Nerman*, om strykning av greve- och friherretitlarna i statskalendern och riksdagens kamrars ledamotsförteckningar.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 14, angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 33, av herr *Schlyter* m. fl., angående löneställningen för chefen för fångvårdsstyrelsen;

nr 34, av herr *Mannerskantz* m. fl., om anslag till fria resor för meniga volontärer vid krigsmakten;

nr 35, av herr *Löthner* m. fl., om anslag till anordnande av en fritidsgård vid Göta ingenjörkår i Eksjö;

nr 36, av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till uppförande av central beklädnadsverkstad;

nr 37, av herrar *Löthner* och *Albertsson*, angående viss förändring av befattningen som snickeriföreståndare vid vissa sinnessjukhus;

nr 38, av herrar *Wagnsson* och *Wetter*, om anslag till nykterhetsfrämjande verksamhet bland sjömännen; samt

nr 39, av herr *Lindblom* m. fl., om viss ändring av bestämmelserna rörande statsbidrag till enskilda mellanskolor.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 40, av fru *Alm* och fru *Sjöström-Bengtsson*, om en allmän översyn av gällande äktenskapslagstiftning;

nr 41, av herr *Lundgren*, om inrättande av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen; samt

nr 42, av herr *Lundgren*, angående revision av medicinalstyrelsens formulär till läkarintyg avseende styrkande jämlikt 3 kap. 2 § 4 mom. giftermålsbalken av frihet från sinnesslöhet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Isaksson* och friherre *Beck-Friis* väckta motionen, nr 43, om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

Föredrogs och hänvisades till tillfälligt utskott nedannämnda motioner:

nr 44, av herr *Leander*, angående inskränkning av tiden för nedsättning av taxan för rikstelefonamtal; och

nr 45, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., angående en allmän decentralisering av statsförvaltningen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Gränebo* m. fl. väckta motionen, nr 46, om utfärdande av vissa föreskrifter att av länsstyrelserna beaktas vid fastställande av brandordningar.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Avgävos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 47, av herrar *Norling* och *Öhman*, om provisorisk höjning av dagavlöningen för de värnpliktiga;

nr 48, av herr *Svedberg* m. fl., angående statens övertagande av vinterväg-
underhållet på vissa enskilda vägar;

nr 49, av herr *Forsslund* m. fl., om utökning av antalet järnvägsfullmäktige;

nr 50, av herr *Forsslund* m. fl., om en utredning angående järnvägsnämnder;

nr 51, av herr *Grym* m. fl., om ökat anslag till bidrag till anläggningar för
vattenförsörjning och avlopp;

nr 52, av herr *Andrén* m. fl., om anslag till bestridande av kostnaderna för
riksdagens interparlamentariska grupps deltagande i konferens i Kairo;

nr 53, av herr *Lundgren*, om utredning angående avskaffande av den fort-
löpande kontrollen över städernas donationsjord; samt

nr 54, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Persson, Ivar*, angående utredning om
utvidgning och effektivisering inom växtskyddets område.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet av-
givna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande
riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse; samt

kanslideputerades memorial nr 1, angående antagande av tjänstemän i riks-
dagens kansli.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat
läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får undertecknad vördsamt hem-
ställa om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 20 januari—20 februari
1947.

Centrallasarettet, Linköping, den 18 januari 1947.

Josef Hagman.

Härmed intygas, att riksdagsman *Josef Hagman* på grund av sjukdom
(neuralgi m. m.) är oförmögen att delta i riksdagsarbetet tills vidare un-
der tiden 20 januari—20 februari 1947.

Linköping den 17 januari 1947.

S. Hesser,
lasarettsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens samman-
träde avslutades kl. 5.28 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.